

Názory ředitelů základních škol na význam a roli sociálního pedagoga ve školním prostředí

Tereza Kaláčová

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Tereza Kaláčová
Osobní číslo:	H210189
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Názory ředitelů základních škol na význam a roli sociálního pedagoga ve školním prostředí

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti školního prostředí, práce sociálního pedagoga a ředitele školy.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

- KNOTOVÁ, Dana, a kol., 2014. Úvod do sociální pedagogiky. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-7077-6.
KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. Sociální pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.
ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
TROJAN, Václav, 2021. Ředitel školy: uvažování o vyvažování života ředitelů škol. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-009-7.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Cejpek Blaštková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. ledna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevolně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odjírá-li autor takového díla učitel zvolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějiho projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učít či poskytnout jinému licencí, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jin dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce přibližuje tematiku sociálního pedagoga ve školním prostředí z pohledu ředitelů základních škol. V teoretické části seznamujeme čtenáře s rolí sociálního pedagoga ve školním prostředí, s jakými aktéry v tomto prostoru spolupracuje, či jaké funkce zde plní. Rovněž se zaměříme na samotnou tematiku neukotvené profese a z toho vyplývající problematické financování, kterému musí ředitelé v současných školách čelit. Praktická část se věnuje kvalitativnímu výzkumu, který byl zrealizován na základě rozhovorů s řediteli základních škol. Sesbíraná data jsou následně rozpracována pomocí metody tematické analýzy. Cílem daného výzkumu je pochopit, jak ředitelé vnímají význam a roli sociálního pedagoga v základním vzdělávání.

Klíčová slova: kvalitativní výzkum, sociální pedagog, školní prostředí, základní škola, ředitel

ABSTRACT

The bachelor thesis presents the topic of social pedagogue in the school environment from the perspective of primary school principals. In the theoretical part, we introduce the reader to the role of the social pedagogue in the school environment, and what roles does social pedagogue perform there. We also focus on the very topic of the undefined profession and the resulting problematic funding that principals face in nowadays school system. The practical part is devoted to qualitative research, which was carried out based on interviews with primary school principals. The data collected is then elaborated using the method of thematic analysis. The research aims to understand how principals perceive the importance and role of the social pedagogue in primary education.

Keywords: qualitative research, social pedagogue, school environment, elementary school, principal

Mé poděkování chci věnovat paní Mgr. Lucii Cejpek Blašíkové, Ph.D. především za řádné vedení, trpělivost a za užitečné poznatky k mé bakalářské práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ PEDAGOG VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	11
2 ČINNOSTI A SPOLUPRÁCE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V ZÁKLADNÍ ŠKOLE	18
3 ŘEDITEL ZÁKLADNÍ ŠKOLY	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 VÝZKUM	28
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	28
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	29
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	29
4.5 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	30
4.6 VÝZKUMNÁ METODA	31
4.7 POSTUP ANALÝZY DAT	31
5 ANALÝZA DAT	33
5.1 BARIÉRY	33
5.1.1 Financování neukotveného povolání.....	33
5.1.2 Postoje a názory v roli překážek	36
5.2 ČINNOSTI.....	38
5.2.1 Způsob práce s dětmi a jejich zákonnými zástupci.....	38
5.2.2 Spolupráce s kolegy	41
5.3 PROČ PRÁVĚ SOCIÁLNÍ PEDAGOG?.....	44
5.3.1 Cesta k sociálnímu pedagogovi.....	45
5.3.2 Benefity pozice.....	46
5.3.3 Osobnost sociálního pedagoga	48
6 INTERPRETACE DAT	50
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje na význam a roli sociálního pedagoga v prostředí základních škol, a zkoumá, jak na tuto profesi nahlíží ředitelé. Dané téma považujeme za aktuální a velmi přínosné, a to hned z několika důvodů. V dnešní době sociální pedagog představuje čím dál podstatnější součást vzdělávacího systému, i přes to, že tato pozice není nikde ukotvena. Jeho přínos je zřejmý vzhledem k potřebám současných škol.

Ředitelé, jsou osoby s nejvyššími kompetencemi, zároveň jsou odpovědní za celkovou organizaci a fungování školy. Z toho důvodu jejich názory a postoje poskytují obsáhlý vhled do dané problematiky. Ředitelův nadhled a zpětná vazba nám umožní porozumět, jakou roli zde sociální pedagog momentálně zastává. Pro veřejnost i pedagogické pracovníky škol je pozice sociálního pedagoga většinou neznámá či nejasná. Není jednoznačně zřejmé, jaké specifické činnosti by tento pracovník měl ve školním prostředí vykonávat. Nedostatečná informovanost, představuje potřebu dané téma lépe prozkoumat a rozebrat.

Práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a praktickou. Teoretická část práce začíná úvodem, který představuje charakteristiku školního prostředí. Zaměříme se zde na význam a roli sociálního pedagoga v základní škole, včetně jeho kompetencí, kterými by tato profese měla být charakterizována. Rozebereme zde také problémy spojené s legislativou, která doposud tuto pozici ve školním prostředí nikde nezavádí. Další část teorie je věnována výčtu činností sociálního pedagoga, jenž zahrnuje popis terénní práce a různé spolupráce, ke kterým nejčastěji dochází. Poslední kapitola popisuje samotné informanty výzkumu, tedy ředitele základních škol, jejich funkci a vztah k sociálnímu pedagogovi.

Praktická část je věnována kvalitativnímu výzkumu, který zkoumá názory ředitelů na pozici sociálního pedagoga v rámci strukturovaného rozhovoru. Pro analýzu získaných dat byla aplikována metoda tematické analýzy, která byla rozpracována na základě kódování. Cílem výzkumu je získat podstatné a relevantní informace o konkrétních a specifických funkcích či činnostech, jenž sociální pedagog v daném prostředí škol vykonává. Na základě této analýzy se pokusíme popsat přínos sociálního pedagoga pro současnou školní komunitu, konkrétně pro prostředí základních škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PEDAGOG VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Škola představuje strukturovaný, meritokratický systém, kde všichni aktéři mají jasně definované funkce a své zastoupení. Na děti a mládež je zde nahlíženo z hlediska studentské role. Vše, co vychází v souladu s touto rolí, se oceňuje, naopak co nevychází v souladu s touto rolí, je považováno za kritické (Lorenzová, 2023). Děti ve školním prostředí pobývají velkou část svého života, avšak ne vždy optimálně. Hlavním bodem procesu vzdělávání není získávat životní kompetence. Při výuce dětem škola nepředává žádoucí výsledky, a často tento proces neprobíhá v příznivé atmosféře (Kraus a Poláčková, 2001).

Školní prostředí

Prostředí představuje všeobecně známý pojem, se kterým se setkáváme v přírodních i společenských vědách, obvykle v různých významech a pojetí. Obecně hovoříme o předmětech, jevech, které nás obklopují nezávisle na našem vědomí (Kraus, 2008).

Definici školního prostředí nalezneme např. v Pedagogickém slovníku, kde je charakterizováno jako jakékoliv místo, kde dochází k organizovanému učení. (Průcha, Walterová a Mareš, 2009).

Škola, v roli instituce, efektivně uchovává a předává výsledky lidské kultury na základě své výchovné a vzdělávací činnosti. Ve škole se staráme o to, aby žáci byli součástí kolektivu a rozvíjeli se tak jejich jedinečné osobnosti. Abychom ve školním prostředí vychovali děti, které budou úspěšné pro dnešní společnost, je nutné před školu postavit potřebné akcenty. Škola musí poskytovat dítěti dostatečné motivy k utváření jeho postoje, který mu napomůže se provést tímto složitým světem. V prostředí školy uplatňujeme systémy, které zvyšují odolnost žáků vůči negativním mimoškolním jevům. Dětem a dospívajícím nastávají ve škole situace, na které nejsou téměř vůbec připraveni, setkávají se zde s novými úkoly, současně čelí autoritám, se kterými se v rodinném prostředí doposud nesetkali. Po vstupu do školního prostředí se dítě stává žákem, spolužákem, uchovává si nové situace a učí se samostatně reagovat. Školní prostředí představuje výchovné a socializační šance žákům, zároveň se jedná o prostředí, kde se rovněž setkáváme s negativními sociálními jevy (Procházka, 2012).

To, jak kvalitně zapojíme dítě do socializace ve škole, nám ovlivňuje jeho začlenění do světa obecně. Dítě pomocí efektivní socializace, bude schopno světu dostatečně rozumět, orientovat a rozvíjet se takovým způsobem, že svět bude přijímat jeho poznání a hodnoty

za své a bude mu umožňovat se dál úspěšně uplatňovat a rozvíjet se. Pokud školní prostředí má představovat prostor pro následný rozvoj sebepojetí dítěte, musí být tento prostor považován za vhodný pro realizaci jistých příležitostí (Procházka, 2012).

Ve vztahu ke školnímu prostředí se váže pojem klima školy, který lze definovat jako soubor osobních názorů a zkušeností osob, které se podílejí na vzdělávacím procesu v nějaké konkrétní škole. Toto klima obsahuje všechny aspekty a faktory vzdělávání, mezi které řadíme např. sociální vztahy, emocionální zážitky, vnímání prostředí školy a jiné procesy, které jsou vyvolávány právě školním prostředím. Hlavní činitelé školního klimatu jsou primárně žáci a pedagogové. Klima školy je možné měřit a zjišťovat informace o něm v rámci např. rozhovoru, dotazníku či pozorování (Čapek, 2010).

Profese sociálního pedagoga v základní škole

Nejprve bych ráda objasnila samotný pojem profese. Tento termín patří mezi základní sociální charakteristiky člověka, která zajišťuje jeho existenci a určitý ekonomický standart, zároveň slouží jako prostředek seberealizace a socializace (Kraus a Poláčková, 2001). Sociální pedagog je obvykle klasifikován mezi pomáhající profese, která se zaměřuje na poskytování pomoci a podpory ostatním lidem. U svých klientů je poté nutností, aby respektoval jejich individuální potřeby (Procházka, 2012).

Všechny profese lze charakterizovat z různých hledisek. V sociální pedagogice se klade zřetelný důraz na sociologický a psychologický aspekt. Psychologické hledisko se zaměřuje primárně na osobnostní předpoklady a individuální charakteristiky sociálního pedagoga, které by měl mít pro efektivní vykonávání jeho činností. Na druhou stranu aspekt sociologický se věnuje faktorům, které ovlivňují význam, vznik, působení a zánik samotné profese sociálního pedagoga (Kraus, 2008).

Pokud se snažíme konkrétně popsat, jaká je úloha sociálního pedagoga ve školním prostředí, narážíme tak na jedno základní úskalí. Tato profese doposud nemá jednoznačně definované kontury. Práce sociálního pedagoga se dosti podobá profesím jako jsou psycholog, učitel či psychoterapeut, avšak tyto profese není schopná v žádném případě plně zastoupit. Obecně lze konstatovat, že se jedná o pracovníka, který organizuje a řídí výchovný proces, kterým podporuje ideální vývoj jedince (Kraus a Poláčková, 2001). Definovat či charakterizovat sociálního pedagoga, který působí současně v českých základních školách je dosti obtížné, tento pracovník dodnes není zařazen v katalogu práce,

ani česká legislativa tuto profesi nestanovuje. Pouze se zavedla možnost tento obor studovat na vysoké škole (Blašítková, 2019).

Sociální pedagog působící ve školním prostředí představuje vzdělaného a kvalifikovaného odborníka, který se pak primárně zaměřuje především na děti, rodiče a pedagogy. Je klíčovým členem školního poradenského pracoviště. Provádí různé preventivní opatření, v případě selhání žáka pak zasahuje intervencemi. Dále pomáhá dětem a jejich rodinám, které se dostaly do náročných životních situacích. Poskytuje žákům pozitivní poznatky ohledně zdravého životního stylu. S pedagogy konzultuje potřebné náležitosti a poskytuje jim poradenství ohledně žáků se sociálním znevýhodněním. Jeho práce zasahuje jak do preventivní, tak i sociální oblasti. Zdůrazňuje ve školním prostředí povědomí o sociálních otázkách, čemuž tak přispívá k zefektivnění celkového procesu výchovy a vzdělávání (Blábolilová, Kohoutová, Šmída, 2023).

Kompetence sociálního pedagoga

Z kapitoly činnosti sociálního pedagoga ve školním prostředí, kterou popisujeme níže vyplývá, že tento pracovník musí disponovat potřebnými kompetencemi. U pozice sociálního pedagoga lze předpokládat určité vědomosti a znalosti z oblasti společenskovední. Jedná se o poznatky ze sociologie, psychologie, filosofie a pedagogiky. Tento pracovník se rovněž orientuje v odborných znalostech z oblastí pedagogiky volného času, sociální pedagogiky, teorie komunikace, somatologie, biologie člověka, metod sociálně výchovné práce, managementu a dalších. Primární dovedností této profese se stává komunikace a diagnostika. Pracovník musí ovládat vedení dokumentace, využívat při terapiích a prevenci různé sociálně pedagogické metody, asertivním způsobem řešit vzniklé problémy, vytvářet projekty, programy a užívat tak své kompetence efektivně. Vědomostní a dovednostní základ sociálního pedagoga je nutné doplnit i o vlastnosti osobnosti, které jsou pro pomáhající profese klíčové. Psychika pracovníka je nastavena tak, že je schopen sebekontroly, vnímat různé životní situace a prostředí empaticky. Do popředí se dostávají rovněž určité morální požadavky, při práci s klienty jsou nejdůležitější sociální kompetence, trpělivost, vlídnost a empatie (Kraus, 2008).

Zlatica Bakošová (2005) popisuje klíčové kompetence pro sociálního pedagoga následovně. Dle autorky jsou podstatné tzv. výchovně vzdělávací kompetence, které znamenají pro sociální pedagogy především schopnosti jako je plánování, řízení činností či vytváření různých projektů, které jsou zaměřené na vzdělávání. Sociální pedagog by měl být vybaven rovněž kompetencemi z oblasti výchovy. Je nutností, aby rozuměl principům

a zákonitostem celkového výchovného procesu, definici prostředí a jiné. Měl by být schopen sám se vyrovnávat s určitými bariérami a motivovat ostatní k sebevýchově. Výchovné kompetence zahrnují i kompetenci reedukační, která obnáší to, aby byl např. sociální pedagog schopen v případě potřeby včas zasáhnout. Sociální pedagog by měl vlastnit i kompetence preventivní z hlediska zásahu v rámci primární a sekundární prevence. Sociální pedagog v rámci svých činností poskytuje svým cílovým skupinám poradenství, které je většinou vyžadováno v nepříjemných životních situacích. Z tohoto důvodu je nutné, aby tento odborník byl schopen řádně komunikovat a případně odkazovat své klienty na jiná zařízení či odbornou pomoc. Poslední klíčovou kompetencí, která se váže na práci sociálního pedagoga je podle autorky manažerská kompetence, kterou zmiňuje z toho důvodu, že sociální pedagog by měl být schopen spolupráce s ostatními pracovníky a institucemi. Pomocí této spolupráce je následné řešení krizových situací lépe organizováno.

Dovednosti a schopnosti sociálního pedagoga nejsou dobře využívány, skrze neznalost kompetencí tohoto pracovníka, převážně ze strany vedení školy. Proto je nesmírně důležité, aby sociální pedagog ve školním prostředí představoval podstatné a silné zastoupení, a nebyl tak využíván pouze v situacích konfliktu či krize. Tím, že jasné definujeme jeho úkoly a poslání, podporujeme tak lepší výsledky jeho intervencí (Lorenzová, 2023).

Problematika neukotvené profese

Oficiální zakotvení sociálního pedagoga do školství v České republice je stále nedořešeno. Od toho momentu, kdy se zavedl na vysokých a vyšších odborných školách obor sociální pedagogika, bylo ze strany akademické komunity projevena snaha o zařazení této profese do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Zřetelný úspěch byl zaznamenán v roce 2004, kdy se do zákona doplnilo, že po absolvování oboru sociální pedagogika mohou tyto osoby vykonávat např. pedagoga volného času nebo vychovatele. V roce 2012 se začalo více diskutovat o zavedení této profese na základě zprávy OECD (Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools), která kladla důraz na to, že školský systém nekoná žádné významné kroky, které by podpořily situaci sociálně znevýhodněných žáků, kterých již v té době výrazně narůstalo. Poukazovali tak především na romskou menšinu, kde bylo často pravidlem odklánět tyto děti od primárního vzdělávání a zařazovat je tak do škol pro děti s lehkým mentálním postižením. Snaha a zájem o zařazení této pozice do legislativy vychází rovněž ze strany

asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice. V roce 2014 tento výbor zpracoval zprávu pro legislativní účely, která měla posloužit jako podklad pro obnovu výše zmíněného zákona. S asociací vzdělavatelů v sociální pedagogice začali spolupracovat různé neziskové organizace, které samy usilovali o zařazení profese do zákona. Rok 2016 přinesl zavedení podpůrných opatření, které se týkali žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. O rok později se do návrhu novely zákona zařadil opět i sociální pedagog, nakonec však tento návrh nebyl schválen. Pozice sociálního pedagoga zůstává doposud legislativně nezakotvena. Financování této pozice je tak odkázáno pouze na finanční zdroje z projektů a grantů, což pro spousty škol představuje organizačně složitou situaci (Lorenzová, 2023).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy současně spatřuje, že je potřeba zajistit a podpořit žáky rovněž i z hlediska sociální oblasti, a to především ty žáky, kteří pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí. Nová strategie vzdělávací politiky ČR 2030+ si klade za cíl snížit nerovnost v přístupu ke vzdělávání a podpořit tak rozvoj potenciálu u těchto žáků. Aby se tyto cíle naplnili, je nutné posílit roli sociální práce ve školství. Jedním z východisek je právě posílení samotné pozice sociálního pedagoga. V současné době se ministerstvo školství pokouší nalézt vhodné nastavení této pozice pro její začlenění do školního prostředí. O této pozici se v dnešní době konstatuje převážně v kontextu novelizace zákona o pedagogických pracovnících. Jedním z důvodů, proč sociální pedagog není součástí daného zákona, je nedostatek praktických zkušeností s touto profesí. MŠMT plánuje i nadále podporovat tuto pozici v rámci projektů, které jsou hrazeny z evropských fondů (ze šablon), a rovněž i v rámci nového operačního programu Jana Amose Komenského (MŠMT, 2022).

Vzhledem k tomu, že tato pozice není zakotvená v zákoně, tato situace přináší jistou nesystémovost do prostředí školního poradenského pracoviště. Ostatní členové jsou totiž pedagogičtí pracovníci, sociální pedagog je tak v tomto týmu diskriminován z hlediska pracovních a finančních podmínek. Nemá jasně definované kompetence a činnosti, které má vykonávat. Snaha o zařazení této profese do zákona vychází rovněž od několika institucí, organizací a asociací, i od odborné veřejnosti. Podpora návrhu novely zákona vycházela například od České biskupské konference, od svazu měst a obcí České republiky, od České konference rektorů, od Ministerstva pro místní rozvoj a dalších. V dnešní době působí na pozici sociálního pedagoga přibližně 130 jedinců, dle odhadů ASOCP. Sociální pedagogové se vyskytují převážně v Ústeckém, Moravskoslezském, Středočeském, v Jihomoravském kraji a v Praze. V České republice sociální pedagogové

působí ve školním prostředí již spoustu let. Doposud byla ze strany ředitelů, kteří mají zkušenosti s touto profesí, pozorována pozitivní odezva, která jednoznačně potvrzuje přínosnost této profese ve školství. Pokud se legislativně neprovedou určité změny, počet sociálních pedagogů ve školách stoupat nebude a nadále bude scházet jeho definovaná náplň práce. Následně si shrneme 10 pádných argumentů, z jakého důvodu by měl být sociální pedagog ve školním prostředí zařazen mezi pedagogické pracovníky.

1. Výkon pedagogické činnosti

Sociální pedagogové ve školním prostředí realizují přímou pedagogickou činnost. Jedná se např. o vedení preventivních programů, kde žáky učí sociálním dovednostem. Realizuje činnosti se třídním kolektivem a podílí se rovněž na vzdělávacím procesu žáků.

2. Řešení školních výzev

Na sociální pedagogy se ve školním prostředí adresují takové problémy, které jsou pro ostatní aktéry téměř neřešitelné. Současně ve školách rostou problémy z hlediska psychického zdraví žáka, školní neúspěšnosti či rizikového chování, přičemž tyto potřeby škol jsou nám současně stále více zjevné.

3. Absence intervence a prevence

Ve spoustě škol České republiky je realizovaná prevence nedostačující. Což je důsledkem nedostatečného personálního složení a omezeného časového prostoru pedagogů. Prevence je většinou prováděna na základě preventivního plánu školy. Ovšem takto nastavená prevence v dnešní době nestačí. Sociální pedagog na základě svých znalostí a schopností, provádí preventivní programy, které jsou uzpůsobené momentálním potřebám škol. Poté co se identifikují problémy, na základě nich je schopen tento pracovník provádět následnou diagnostiku a intervenci, s čímž se v současné době ve školách setkáváme jen zřídka.

4. Pedagogický pracovník

Sociální pedagog ve školním prostředí je členem školního poradenského pracoviště a pedagogického sboru. Pedagogickým pracovníkům nabízí konzultace a poradenské služby. Sociální pedagog má přehled skrze pedagogické metody a formy, čímž pedagogům poskytuje pomoc během organizace vzdělávacího procesu.

5. Řešení aktuálních potřeb společnosti

Sociální pedagog se orientuje v současných trendech a potřebách žáků, škol i společnosti. Reaguje tak na vzniklé změny v těchto oblastech, čímž efektivně ovlivňuje proces

vzdělávání. Sociální pedagog přináší do škol novodobé moderní přístupy a vyhlídky v přístupu k žákům.

6. Vědecká disciplína

Sociální pedagogika v roli vědecké disciplíny má bohatou historii. Nejvíce byla v minulosti ovlivněna sociologií, ze které čerpá podstatné informace dodnes. Tato vědecká disciplína si klade za cíl pomáhat jednotlivcům i skupinám v rámci sociální výchovy. Upozorňuje rovněž ve školním prostředí na sociální podstatu studentů, jelikož jejich sociální prostředí a vztahy, kterými se obklopují, mají obrovský vliv na jejich rozvoj a celkovou školní úspěšnost.

7. Sociální pedagogika jako studijní obor

Sociální pedagogiku řadíme mezi pedagogické obory jako je speciální pedagogika, učitelství, vychovatelství apod. To naznačuje opět jeho pedagogickou povahu.

8. Financování pozice sociálního pedagoga

Současné financování dané profese představuje školám a jejich vedení značné úskalí. Projektové zřízení této pozice, způsobuje jeho nejasnou náplň práce a značnou diskriminaci. Práce ředitelů je do velké míry tímto zkomplikována. Pokud by se daná pozice ukotvila do zákona a finance by tedy již pocházeli ze strany státu, tato skutečnost by podpořila upravení jeho pracovních podmínek a byla by tak zajištěna dostatečná personální podpora.

9. Jasná podpora pro zavedení pozice

Lze konstatovat, že většina odborných společností, které mají ve svém zájmu vzdělávání, prevenci či inkluzi, podporují zavedení sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících. Jsou si vědomi, že tento pracovník dokáže ve školním prostředí pozitivně ovlivňovat žáky případně i celou školní komunitu. Výzkumy a studie, zabývající se danou problematikou jen stvrzují, že legislativní ukotvení je na místě.

10. Potřebnost sociálních pedagogů ze strany škol

Spousta škol v České republice by přítomnost sociálního pedagoga přivítala. Projevený zájem o tuto pozici je rovněž ze strany Asociace ředitelů základních škol. Ovšem zařazení tohoto pracovníka do školního systému představuje současně velký problém (Daněk a Šmída, 2023).

2 ČINNOSTI A SPOLUPRÁCE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Ve škole se sociální pedagog pohybuje mezi několika odborníky z různých oblastí. Tyto spolupráce mu následně usnadňují celkovou podporu sociálního a vzdělávacího procesu studentů. Většinou je sociální pedagog součástí multidisciplinárního týmu, rovněž se zúčastňuje různých případových konferencí (Lorenzová, 2023). Spolupráce, ke kterým dochází je poměrně bohaté téma, z toho důvodu je této problematice věnována samostatná kapitola.

Činnosti sociálního pedagoga ve školním prostředí

Sociálně pedagogická práce se v jiných zemích projevuje na základě jejich tradic, školního systému či specifiky škol rozdílně. Podstatné informace o její rozmanitosti a variabilitě představila Anderbergova studie odborné literatury, která se zabývala analýzou několika dokumentů, kde byla podrobně popsána sociálně pedagogická práce ve školním prostředí. Součástí byly práce z různých zemí, včetně České republiky, Německa, Rakouska, Belgie, Chorvatska, Irska, Velké Británie, Švédska, Ruska, Řecka, Španělska, Rumunska, Polska, Slovenska, Finska, Dánska, Norska, Litvy a Francie. Ze studie následně vyplynulo, že sociální pedagogové v těchto konkrétních zemích přebírají především ve školním prostředí odpovědnost za žáky, kteří se setkávají s problémovým sociálním začleněním, a rovněž přebírají odpovědnost za prevenci jejich pedagogických či sociálních úskalí (Lorenzová, 2023). Cílovou skupinou pro sociální pedagogy ve školním prostředí jsou děti a dospívající, kteří pak náleží k různým rizikovým skupinám. Hovoříme zde o žácích potýkajících se s mentálními nebo tělesným postižením, s vysokou absencí, s problémy se soustředěním, s užíváním drog, agresivitou či poruchami učení. Sociální pedagog spolupracuje rovněž s migranty a uprchlíky, s žáky, kteří jsou ve školním prostředí vystaveni šikaně nebo jiné diskriminaci (Lorenzová, 2023).

Činnosti vykonávané sociálním pedagogem jsou různorodé, škola má většinou pravidelný rozvrh, zatímco tento pracovník převážně pracuje v různých časech a místech, dle potřeb situace. Rovněž nemá jasně dané žádné standardizované předlohy, předmětové osnovy či učební plány (Kraus a Poláčková, 2001).

Anderbergova studie, o které jsme hovořili výše, nám rovněž poskytla škálu úkolů, kterým se sociální pedagog ve škole má věnovat. Jeho primárním úkolem je podílet se efektivně na procesu začleňování žáků do vzdělávání, které lze provádět na základě účasti a činnosti se

školním poradenským pracovištěm nebo na základě spolupráce s jinými pracovišti, podporou jejich předností či zohledněním určitých potřeb studentů. Obecně je dosti důležitá samotná inkluze ve škole z toho důvodu, aby všichni žáci měli možnost se do výuky začlenit, což je nezbytný předpoklad pro jejich rozvoj a učení. Sociální pedagog současně realizuje prevenci sociálního vyloučení a školní neúspěšnosti. Jedná se o proaktivní působení směřující ke třídám, skupinám ale také k jednotlivcům, kde se pokouší o zlepšení podmínek všech žáků bez ohledu na to, zda tito žáci mají či nemají určité speciální potřeby. Odstraňuje překážky, které právě zamezují začleňování do vzdělávacího procesu. Při realizaci preventivních opatření se snaží předcházet násilí, agresi, šikaně, viktimizaci či exkluzi ve škole tím, že bude využívat sociálně pedagogické přesvědčení, hodnoty a principy. Mezi hlavní úkoly sociálního pedagoga řadíme tzv. demokratickou výchovu, která si klade za cíl, aby si studenti vybudovali kritický pohled na znalosti, které napomůžou ke změně jejich podmínek v životě. Avšak tento úkol pro země bývalého komunistického bloku není až tak častý, spíše se s ním můžeme setkat ve školách severských zemích (Lorenzová, 2023).

Sociální pedagog ve školním prostředí by měl žákům poskytovat podporu a motivaci ke zlepšení jejich dovedností. Tento odborník má hluboké porozumění pro potíže, kterým žáci čelí a má bohaté informace o tom, jak tyto převládající problémy řešit. Častým řešením jsou motivující a podpůrné rozhovory se studentem, kdy např. řeší vzniklý konflikt mezi pedagogem a žákem. Rovněž při přechodu mezi různými stupni ve škole poskytuje studentům podporu formou pomoci se zadanými domácími úkoly, či formou doučování. Ve školním prostředí sociální pedagog pracuje s žáky i v kontextu jejich rodinného zázemí, kam patří i právě jeho rodiče. Mezi další jeho úkoly řadíme poskytování informací zákonným zástupcům a dalším klíčovými osobám. Pokud je potřeba poukázat na nevyhovující sociální podmínky žáka či na jejich rodinné problémy, spolupracuje pak sociální pedagog s různými institucemi, organizacemi, zdravotnickými zařízeními a sociálními službami. Cílem jeho činnosti s žáky je převzít kontrolu nad jejich situací a vytvořit si mezi žáky důvěrný vztah. Sociální pedagog zabezpečuje celkovou stabilitu a pořádek ve školních třídách a kolektivech (Lorenzová, 2023).

Dle J. Hladíka (2020) by sociální pedagog měl na základní škole zprostředkovávat vzdělávací programy pro žáky, zákonné zástupce dětí, školní komunitu či pro samotné pedagogy. Ve školním prostředí provádí preventivní a výchovné činnosti, jedná se o aktivity zaměřené na zlepšení sociálních dovedností studentů, utváření zdravého pohledu

na životní styl a na předcházení rasismu, xenofobie apod. Rodinám a jejich dětem poskytuje podporu v jejich nepříjemné životní situaci, rovněž podporuje žáky z různých minorit, provádí intervence u dětí, které projevují nějaké rizikové chování. Řeší neshody a konflikty mezi aktéry ve školách a jiných školských zařízeních. Věnuje se reedukačním programům, které jsou svými aktivitami zaměřené na obnovu kognitivních vzorců, návyků a způsobů chování žáků. Současně zaznamenává, analyzuje a diagnostikuje školní klima, klima třídy či výchovné skupiny. Identifikuje ve školním kolektivu zanedbávané děti či žáka ze sociálně znevýhodněného prostředí. Realizuje organizační a koordinační činnosti. Spolupracuje s odbornými službami, s obcemi. S žáky se věnuje programům primární a sekundární prevence. V procesu terciální prevence spolupracuje sociální pedagog s probační a mediační službou, se sociálními pracovníky OSPOD a kurátorem pro mládež (Hladík, 2020).

Terénní práce

Terénní práce představuje činnost s jedinci či skupinami v jejich přirozeném prostředí, v pravidelných místech a časech jejich výskytu. Cílovou skupinu pro sociálního pedagoga při práci v terénu představují zpravidla děti a mladiství, kteří disponují určitým disociálním způsobem života či sociálně patologickými jevy, čímž může být prostituce, drogová závislost, děti na ulici apod. Terénní práci lze rozdělit na činnosti přímé a nepřímé. Přímá práce představuje činnosti probíhající v terénu i v zařízeních. Spočívá ve vlastní práci na ulici, kterou lze nazývat rovněž jako „streetwork“. Sociální pedagog nejprve provádí tzv. monitoring, kdy mapuje terén podle potřebných hledisek. Obvykle se jedná o místa, kde se nejvíce soustřeďují děti a mladiství. Po seznámení se s terénem následuje depistáž, pomocí které identifikuje rizikové skupiny dětí. Navazuje s nimi první kontakt, naslouchá jim a získává si důvěru. Poté co má vyhledané veškeré problémy, poté provádí poradenské aktivity, případně krizové intervence. Nepřímá práce se vyznačuje uskutečňováním vlastních činností, jedná se o prezentaci, plánování a spolupráci s různými institucemi (Kraus, 2008).

Podstatou terénní práce je možnost pracovat s jedinci, kteří z osobních důvodů odmítají institucionální pomoc a podporu. Rodina má větší sebejistotu v jejich přirozeném prostředí. Sociální pedagog se pak rychleji a efektivněji seznamuje s klienty, což mu napomůže v ovlivňování celkové funkčnosti rodiny.

Z opačného hlediska se terénní práce může jevit jako zásah do jejich obvyklého života. Pravidelné návštěvy tohoto odborníka způsobují narušení jejich soukromí, rovněž můžou

nastat určitá rizika ze strany klientova chování, které by ku příkladu v ambulantním prostoru nenastalo. Terénní práci můžou znesnadnit okolní rušivé elementy v jejich přirozeném prostředí. Zde hovoříme o domácích zvířatech, televizi, o samotné úrovni klientovi domácnosti, která může sociálního pedagoga podstatně vyvést z míry. Při návštěvě domácnosti je potřeba dodržovat společenské konvence, které objasňují chování navštěvujících a navštěvovaných. Podstatná je rovněž domluva o čase a místě návštěvy, které rodině budou vyhovovat. Sociálnímu pedagogovi je na základě činností v terénu umožněno spolupracovat komplexně s celou rodinou (Pavličková, 2017). Příčiny terénní práce jsou různé, většinou pracovník navštěvuje rodiny kvůli nedostatečnému prospěchu žáka, dlouhodobé nebo neomluvené absenci či kvůli navazování kontaktu s rodiči (Blašítková, Grecmanová, Dopita 2021).

Spolupráce se školním poradenským pracovištěm

Kvalitně a správně nastavený poradenský tým školy dokáže poskytnout podporu celému procesu vzdělávání žáků. Nabízí především možnosti, jak určité problémy vzniklé v rámci výchovně – vzdělávacího procesu řešit a jak je efektivně zvládat. Cílem školního poradenského pracoviště je především zdárně úspěšná inkluze žáků, kteří disponují postižením či nějakým znevýhodněním. Aby ŠPP svou práci mohlo dělat efektivně, je nutností, aby mezi danými členy probíhala kvalitní spolupráce a vzájemná podpora. Dítě ve školním prostředí, které si prochází určitými obtížemi, vyžaduje od školy komplexní a celostní přístup. Poradenští pracovníci, jenž působí ve školním prostředí, poskytují škálu služeb. Pracoviště zabezpečuje ředitel školy, skládá se nejčastěji z výchovného poradce a školního metodika prevence, kteří ve škole rovněž tvoří spolupráci s pedagogickými pracovníky. Poradenství může zajišťovat současně speciální pedagog a školní psycholog. Poradenské služby ve školním prostředí se zaměřují primárně na předcházení školní neúspěšnosti, na primární prevenci, kariérové poradenství, na podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na péči o nadané či mimořádně nadané žáky a na péči o žáky disponujícími výchovnými a výukovými obtížemi (Knotová, 2014).

V současné době se může objevit mezi odborníky právě i sociální pedagog. Jeho hlavním úkolem při spolupráci se školním poradenským pracovištěm je přinášet konkrétní informace zachycené v průběhu terénní práce a poukazovat tak na vzniklé problémy. Ve spolupráci s třídními učiteli tito odborníci identifikují problémy, které pak předávají vedení školy (Blašítková, Grecmanová, Dopita 2021). Pokud poradenství ve škole provádí pouze výchovní poradci a školní metodikové prevence, tito pracovníci nemají pak dostatek času

ani odborné kompetence se zabývat problémy, které v dnešní době školní prostředí utváří. Ve školách, kde je pracoviště obohaceno o dalších několik odborníků, jsou pak výsledky zjevně pozitivnější. Momentálně legislativa neřeší financování některých z těchto pozic, školy pak nejsou stabilní a nemají vhodné podmínky pro poskytování poradenských služeb (Knotová, 2014).

Spolupráce s pedagogy

Sociální pedagog může ve škole dostávat různé úkoly, do kterých se nechtějí pedagogové pouštět, jelikož na tyto problémy nemají kompetence ani časový prostor. Často se jedná o konflikty ve třídě či problémové chování žáka. Podstatné je, aby mezi sociálním pedagogem a učitelem byly jasně stanovená pravidla a nedocházelo tak k nějakým rozporům z hlediska vzájemných očekávání. V České republice k tomu dochází z toho důvodu, že je sociální pedagog u nás poměrně nová pozice, která si své místo teprve ve školách hledá. (Lorenzová, 2023). Potřeba podpory pro pedagogické pracovníky se v dnešním světě neustále zvyšuje. Sociální pedagog svou rolí dokáže ve školách tento problém postupně eliminovat. Poskytuje učitelům konzultace, poradenství ohledně práce s dětmi se sociálním znevýhodněním či různými výchovnými problémy. Efektivně se podílí na utváření optimálního klimatu třídy. Pedagogům tento pracovník poskytuje intervence, ve kterých popíše správné řešení vzniklého problému. Tento postup lze zaznamenat nejčastěji při konfliktech ve třídě, nápravě vztahů, řešení šikany a dalších. Sociální pedagog se s učiteli snaží předcházet syndromu vyhoření. Rovněž působí pozitivně na pracovní kolektiv pedagogů a jeho klima. (Blábolilová, Kohoutová, Šmída, 2023).

Spolupráce s rodinami žáka

Rodina je velmi důležitá pro samotnou společnost, jelikož představuje její základní jednotku. Je charakterizována jako malá sociální skupina, která je neformální. Dítě na úkor rodiny se učí společenským hodnotám či se seznamuje s určitými vzorci chování (Šafránková, 2019). V současné době již nikdo nepochybuje o tom, že rodinné prostředí, ve kterém vyrůstáme a následně žijeme, na nás ponechává určité stopy, které nás pak významně životně ovlivňují (Kraus a Poláčková, 2001).

Sociální pedagog ve školním prostředí spolupracuje také s rodinami studentů. Cílem této činnosti je usilovat o vytvoření vhodných rodinných podmínek pro vzdělávání jejich dětí. Tato spolupráce představuje například rozhovory s rodiči, poskytování poradenství, nastavování optimálních podmínek pro vzdělávání v domácnosti žáka nebo poskytnutí

sociální a odborné pomoci žákům a jeho rodičům. Sociální pedagog rovněž seznamuje žáky a jejich rodiny s vhodným přístupem ke zdravému životnímu stylu, informuje je o různých možnostech řešení při jejich nežádoucích událostech a motivuje děti zákonných zástupců ke vzdělávání (Blábolilová, Kohoutová, Šmída, 2023). Sociální pedagog představuje ve školním prostředí prostředníka mezi rodinou a školou. Spolupracuje s rodiči, kteří se ocitli v nepříjemné situaci, ve které nejčastěji čelí výchovným problémům svého potomka, záškoláctvím, užíváním návykových látek, delikvencemi, agresivnímu chování či problémovému rodinnému zázemí. Pohovory se zákonnými zástupci provádí během terénní práce, kde si klade za cíl zjistit pokroky konkrétních rodin žáka. Tyto návštěvy jsou buď jednorázové či pravidelné. Pomocí práce v terénu získává sociální pedagog bližší a širší informace o rodinném prostředí žáka. Na základě podrobných informací o rodinném prostředí, je sociální pedagog schopen efektivněji poskytnout řešení vzniklých problémů (Hladík, 2020).

Externí spolupráce

Ve školním prostředí sociální pedagog komunikuje rovněž s mnoha externími odborníky. Spolupracuje v rámci primárního vzdělávání např. s Orgánem sociálně – právní ochrany dětí. V případě specifických situacích se spojuje s Policií ČR, kdy se nejčastěji jedná o dítě, které pochází ze zanedbaného a ohroženého rodinného prostředí. S policií je sociální pedagog také v kontaktu skrze problémy, jako je neomluvená absence či skrze rizikové projevy žáka. Ke spolupráci dochází také s metodikem prevence, s nímž sociální pedagog nejčastěji organizuje preventivní programy pro školu. Tento odborník pracuje rovněž se zástupci sociálně výchovných programů nebo s terénními sociálními pracovníky. Je také v kontaktu s nízkoprahovými zařízeními, kde nejčastěji konzultuje prevenci rizikového chování žáka (Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2023). Obvykle je potřeba studenty do daných zařízení poslat. Sociální pedagog musí dobře znát místní pracovníky i postup samotného řešení (Blašíková a Grecmanová, Dopita, 2021).

3 ŘEDITEL ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Funkce ředitele se v dnešní době stává čím dál důležitější jak pro učitele, tak i žáky. Vykonávat tuto pozici, je dosti obtížné. Řízení školy představuje pro ředitele několik výzev, jelikož ve škole spolupracuje s různými povoláními a věkovými skupinami – s žáky, rodiči, s pedagogickými či s ostatními pracovníky školy. Ředitel musí disponovat určitými dovednostmi a schopnostmi, aby jeho vykonávaná práce byla co nejefektivnější. Je potřeba, aby byl dobře informován o celkovém dění ve škole, musí umět správně využívat platné zákony a své organizační schopnosti. Rovněž je u této pozice důležité, aby byl ochoten zavádět novodobé záležitosti do vzdělávacího systému. Pro kvalitní vedení školy je nutností, aby ředitelé měli dostatek znalostí z oblasti řízení vzdělávacích institucí a z oblasti vzdělávacího procesu (Gaspar, 2018).

Ve školství by vedoucí pracovník měl mít určité odborné znalosti, pedagogickou praxi a měl by splňovat určitá kvalifikační kritéria. Disponovat by měl i určitými manažerskými, a komunikačními schopnostmi. Ředitel by měl umět vyhledávat relevantní informace, následně je umět třídit a efektivně s nimi pracovat. Vedení školy je také odkázáno na tzv. roli leadera, u které musí vykazovat zdravou míru svého sebevědomí. Určitou roli při řízení školy hraje rovněž flexibilita a znalost cizích jazyků (Petříková, Janků, Hofbruckerová, 2020).

Náplň práce včetně legislativního rámce

Ředitel základní školy zodpovídá za dodržování vzdělávacích programů a všech školských zákonů, které se vážou k jeho práci či povinností. Ředitel je rovněž zodpovědný za dodržování správy školských zdrojů a za celkovou funkci a organizaci školy. Ředitel je také učitelem, kde se očekává již nějaká pedagogická zkušenost, kterou by měl ředitel mít, pokud vykonává danou pozici. Ředitel se musí sám také vzdělávat a obnovovat tak spektrum svých vědomostí či dovedností. Rovněž tento pracovník řeší podané stížnosti a zajišťuje tak bezpečí žáků a svých zaměstnanců (Smejkal, 2015).

Legislativní vymezení pracovní náplně ředitele školy popisuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Součástí jeho práce je rozhodování v oblasti poskytování vzdělávání a školských služeb, je odpovědný za poskytovanou pedagogickou úroveň vzdělání či za dohled nad žáky ve škole. Realizuje vzdělávání pedagogů. Jeho úkolem je informovat zákonné zástupce dětí o jejich vzdělávacím prospěchu. Nastavuje a řídí provoz školy a je rovněž zodpovědný za její

finance. Na základě jeho kompetencí, je schopen rozhodovat o průběhu vzdělávání, hovoříme zde např. o individuálním vzdělávání, odklad školní docházky apod. (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání). Podle právních předpisů, konkrétně podle zákona o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb., musí ředitel školy splňovat také určitá kritéria. Musí být plně svéprávný, což zahrnuje způsobilost k právním úkonům, které jsou uvedeny v rámci občanského zákoníku. Při řízení základní školy, je nutné, aby ředitel disponoval náležitou odbornou klasifikací, kterou pak využívá pro správné plnění pedagogických povinností. Ředitel musí být také bezúhonný, nesmí mít tedy záznam v trestním rejstříku. V České republice je nutností, aby ředitel měl dostatečnou znalost českého jazyka skrze efektivní komunikaci či správné pochopení určitých dokumentů, se kterými se při výkonu své profese setkává (Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých).

Obsah náplně práce ředitele školy představuje jak řídicí, tak i pedagogické aspekty. Jedná se tedy o pracovníka, který je rovněž manažerem i pedagogem. Obě tyto hlediska hrají velmi podstatnou roli při celkové odpovědnosti ředitele za žáky, pracovníky školy či za finanční příspěvky, které jsou škole poskytovány (Smejkal, 2015).

Spolupráce sociálního pedagoga s ředitelem školy

Pokud chce škola zřídit spolupráci se sociálním pedagogem, pak tato iniciativa musí vycházet právě od ředitele školy. Tuto pozici lze zřídit skrze jednání se školským úřadem či na základě projektových činností. Je potřeba, aby tento pracovník měl jasně a zřetelně dané kompetence vůči ostatním pracovníkům školy. Ředitel po přijetí tohoto odborníka mu nastavuje náplň práce, kterou bude ve školním prostředí vykonávat. Rovněž je ředitel pro sociálního pedagoga přímým nadřízeným a kontrola jeho práce spočívá tak v jeho kompetencích (Hladík, 2020).

Podpora ze strany ředitele školy představuje klíčový aspekt mezi vedením školy a zaměstnancem. A to především u formování pozice, která je doposud málo ustálená, jelikož jsou zpočátku na ni kladeny vysoké nároky. Výzkumná zpráva – Sociální pedagogové v českých školách, předložila bližší informace ohledně těchto dvou aktérů. Většina ředitelů profesi sociálního pedagoga hodnotí velmi kladně, popisují ji jako dosti podstatnou a přínosnou pro jejich školní prostředí. V současných českých školách převažuje ze strany ředitelů podporující přístup k této profesi, ředitelé mohou tomuto pracovníkovi např. zřídit možnost dalšího vzdělávání, které mu napomůže v jeho profesním rozvoji (Šmída a Čech, 2023).

Financování sociálního pedagoga v základní škole

Pro vedení školy je náročné pozici sociálního pedagoga financovat, i přes to že současně existuje několik způsobů, jak tyto finance získat. Momentálně je možné sociálního pedagoga financovat z projektu Podpora rovných příležitostí z Národního plánu obnovy a na základě operačního programu Jan Ámos Komenský, avšak jen pro určené školy. Další způsob, jak získat finance na tuto pozici je financování tzv. zřizovatelem, které se však využívá až ve chvíli, kdy je tato pozice dofinancovaná z jistého projektu. Skrze zřizování této pozice představují tyto kroky pro ředitele základních škol zdlouhavý a poměrně náročný proces. Zároveň samotné financování není zaručeno, tyto projekty a programy časem skončí, vedení školy tak bude muset znovu nalézt určité finanční zdroje či u svého zřizovatele toto financování obhajovat. Skrze legislativu sociální pedagog musí stále o svou pozici bojovat a obhajovat svou nediskutovatelnou přínosnost ve školním prostředí (Daněk a Šmída, 2023).

Financovat pozici sociálního pedagoga lze i z rozpočtu zřizovatele školy, kterou je obec i v rámci různých podpůrných opatření. Existují i další možné zdroje jako je ku příkladu projektové financování Prahy 7 či prostřednictvím projektu Implementace Krajského akčního plánu Pardubického kraje. (Blábolilová, Kohutová, Šmída, 2023)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Daný výzkum se zabývá, jaký význam a roli zastává sociální pedagog ve školním prostředí pohledem ředitelů základních škol. Výzkumem se snažíme poukázat, jak na tuto profesi současně nahlíží ředitelé a jak je z jejich strany hodnocena. Výzkum je zaměřen na ředitele, kteří již na půdě školy spolupracují se sociálním pedagogem.

V aktuální praxi profese sociálního pedagoga a jeho vymezení jsou prozatím pouze modelová. I přes to, že bylo vynaloženo značné úsilí zařadit tento obor do katalogu prací, pozice sociálního pedagoga zde doposud zahrnuta není. Zatím se pouze podařilo zakomponovat, že absolvování studijního oboru – sociální pedagogika je dostačující pro výkon profesí v několika rezortech (Kraus, 2008). Česká legislativa pozici sociálního pedagoga neupravuje ani ho nezařazuje mezi pedagogické pracovníky. Tato situace pro sociální pedagogy není příznivá (Blašíková Grecmanová, Dopita, 2021). Významným problémem je právě financování této pozice ve školách, jelikož peněžité zdroje na sociálního pedagoga současně vychází pouze ze strany různých projektů a programů.

Dle dosavadních zjištění lze říci, že sociální pedagog, který působí v prostředí základních škol dokáže flexibilně řešit současné výzvy, které školní prostředí přináší. Žáky doprovází při jejich náročných životních událostí a poskytuje jim tak dostatečnou oporu (Blábolilová, Kohoutová, Šmída, 2023). V dnešní době narůstá složitost sociálních situací, což je jeden z důvodů, proč v České republice se stále objevuje aktuální potřeba sociálně pedagogické péče (Procházka, 2012).

Ředitelé základních škol jsou lidé nejkompetentnější. Taktéž mají kompletní přehled nad školou a jejími studenty, znají přesné kompetence všech pracovníků a jsou obeznámeni s celkovou situací ve škole (Smejkal, 2015). A právě na základě výpovědí ředitelů, kteří již zkušenosti se sociálním pedagogem mají, budeme schopni zhodnotit, jestli sociální pedagog má nějaký určitý význam pro prostředí základní školy.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je: Zjistit a popsat současné působení sociálního pedagoga v základních školách pohledem ředitelů.

K dosažení hlavního výzkumného cíle jsme definovali dílčí cíle:

- Objasnit názory ředitelů na činnosti sociálního pedagoga v základní škole.

- Popsat negativa/positiva, které spatřují ředitelé základních škol u pozice sociálního pedagoga.
- Popsat změny, které nastaly po přijetí sociálního pedagoga na danou základní školu pohledem ředitelů.

4.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém a jeho formulace nám jasně určuje, čemu se daný výzkum věnuje. To, jak formulujeme výzkumný problém závisí na předešlé konceptualizaci výzkumných cílů (Švaříček a Šed'ová, a kol. 2007). Na základě určeného tématu bakalářské práce jsme zvolili následující výzkumný problém: Porozumění názoru ředitelů základních škol na význam a roli sociálního pedagoga ve školním prostředí.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jak je pojímáno současné působení sociálního pedagoga v základních školách pohledem ředitelů?

Díličí výzkumné otázky:

VO1: Jaký je názor ředitelů na práci sociálního pedagoga v základní škole?

VO2: Jaká negativa/positiva spatřují ředitelé základních škol u pozice sociálního pedagoga?

VO3: Jaké změny nastaly po přijetí sociálního pedagoga na danou základní školu?

4.4 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem jsou ředitelé základních škol v České republice. Výběrový soubor výzkumného šetření představují ředitelé základních škol v České republice, kteří již na půdě školy sociálního pedagoga mají. Ředitelé jsou osoby, které shromažďují informace, mají kompletní přehled nad školou, pedagogové se na ně obrací s problémy a informují je o žácích. Proto jsme zvolili daný výzkumný soubor. Ředitele jsme zkontaktovali na základě interaktivní mapy sociálních pedagogů (Asociace sociálních pedagogů, 2024). K výběru informantů daného výzkumu byly podstatné následující kritéria:

- Sociální pedagog musí působit na základní škole minimálně po dobu jednoho školního roku
- Ředitelovo působící období musí zasahovat do dob, kdy škola sociálního pedagoga neměla

Dohromady bylo osloveno přes komunikační portál email 38 ředitelů základních škol, z toho se nám zpětně ozvali pouze čtyři ředitelé, kteří se o dané téma zajímají a splňují výše uvedená kritéria. Od zbylých oslovených se nám nedostalo odpovědi.

Výzkumný soubor byl složen ze třech ředitelů, kteří byli ochotni rozhovor podstoupit. Byla zde využita metoda záměrného výběru. Informanty jsem vybrala podle předem stanoveného požadavku.

4.5 Výzkumná technika

Na základě výzkumného tématu a stanovených výzkumných otázek jsme pro výzkumné šetření zvolili strukturovaný rozhovor, který je složen z 21 otevřených otázek, z toho důvodu, aby informant mohl plně vyjádřit svůj názor bez jakýchkoliv omezení. Vycházeli jsme tedy z předem připravených otázek.

Kompletní schéma rozhovoru je uvedeno v příloze č.1. Při vytváření schématu rozhovoru jsme vycházeli z dílčích výzkumných otázek, které jsme rozpracovali do otázek tazatelských. Otázky jsou rozděleny do třech tematických okruhů. Každý okruh je následně doplněn přibližně šesti podotázkami, které nám napomohou získat potřebná data pro výzkum. V první části rozhovoru se snažíme porozumět názorům ředitelů na činnosti, které vykonává sociální pedagog v základní škole. Zajímá nás jeho dennodenní náplň práce či s jakými pozicemi na půdě školy spolupracuje. Druhý okruh otázek zkoumá určitá pozitiva či negativa, která jsou spojena s rolí sociálního pedagoga na základní škole. Poslední okruh si klade otázku, jak vypadala situace na škole po příchodu sociálního pedagoga, co se tedy ve škole primárně změnilo.

Rozhovory s řediteli základních škol probíhaly formou online schůze přes platformu Teams a trvaly přibližně 45–60 min. Před zahájením rozhovoru jsme informanty ujistili, že veškeré získaná data z rozhovoru, budou použity pouze pro účely bakalářské práce a vše bude zaznamenáno anonymně. Současně jsme je požádali o vyslovený souhlas s nahráváním. Informanti odpovídali v rozhovoru otevřeně, někteří více obsírněji, jiní zase stručněji.

4.6 Výzkumná metoda

Pro daný výzkum byl zvolen kvalitativní přístup, který je definován jako proces zkoumání jevů a problémů v přirozeném prostředí. Tento přístup si klade za cíl získat komplexní a detailní pohled na tyto zkoumané jevy v rámci hloubkových dat. Kvalitativní metodologie rovněž předpokládá specifický vztah mezi výzkumníkem a účastníkem, což je podstatné pro pochopení problematiky z několika úhlů pohledu. (Švaříček a Šed'ová, a kol. 2007).

Kvalitativní výzkum přináší hloubkový popis případu. Nezůstáváme pouze na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme pečlivě jejich vývoj a určité procesy, které tomu přísluší. Zároveň zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a různé podmínky. Kvalitativní metodologie poskytuje podrobné informace, proč se konkrétní fenomén objevil (Hendl, 2005).

4.7 Postup analýzy dat

Kvalitativní analýza dat představuje uspořádání nenumerních informací, kde je stanoven cíl identifikovat určité charakteristiky, vzájemné vztahy či témata (Hendl, 2005).

Pro analýzu shromážděných dat byla použita metoda tematické analýzy, kterou můžeme použít tehdy, když pracujeme s nějakým teoretickým rámcem. Tato metoda je ceněna skrze svou flexibilitu. Výzkumník zde o datech intenzivně uvažuje a hledá v nich různá spojení. Proces tematické analýzy je rozdělen do šesti základních kroků:

1. **Seznamujeme se získanými daty** – Tento krok zahrnuje přepis dat a jejich pečlivé pročítání, kde vytváříme prvotní kódy
2. **Generujeme prvotní kódy** – Objevujeme vzorce, které se v textu opakují a jsou určitým způsobem zajímavé, sestavujeme seznam kódů.
3. **Třídění kódů do témat** – Kódy se zde třídí, využívají se tabulky, či mentální mapy.
4. **Revize témat** – Znovu zde procházíme zjištěné poznatky, kontrola, zda jsme neopomenuli nějaký podstatný aspekt.
5. **Pojmenovávání a definice témat** – Je to klíčová fáze, ve které se definují témata a určuje se jejich podstata.
6. **Sestavení zprávy** – Na základě finálních témat se sepisuje zpráva (Braun a Clarke, 2006).

Nahrané rozhovory byly přepsány z mobilního zařízení do textové podoby. Poté byly několikrát pečlivě pročítány. Sběr dat jsme ukončili poté, co se v rozhovorech začaly odpovědi od informantů opakovat. Rozhovory jsme nejprve zpracovali pomocí kódování, kde postupujeme tak, že zpočátku přepsaný rozhovor rozdělíme na určité jednotky. Jednotkou je myšleno věta, slovo, sekvence slov, odstavec. Z jednotky se dále stává tzv. významový celek. Ke každé jednotce, která vznikla, přiřadíme kód, což je slovo či krátká fráze. Během volby názvu kódu si pokládáme následující otázky, o čem konkrétní jednotka vypovídá, jaké téma, či jev představuje (Švaříček a Šed'ová, 2007).

Ve chvíli, kdy jsme měli vytvořený seznam kódů z rozhovoru, začali jsme kódy třídit podle jejich podobnosti nebo jiné souvislosti. Tím se vytvořily kategorie, ze kterých jsme následně určili hlavní témata. Z tematické analýzy dat nám vzešla tři hlavní témata. V následující analýze dat jsme pro zachování anonymity využili fiktivní jména informantů.

5 ANALÝZA DAT

V této kapitole se zabýváme analýzou získaných dat z rozhovoru. Postupovali jsme podle výše uvedených kroků. V následující části jsou uvedeny témata, které nám vzešly v rámci tematické analýzy. Hlavní témata výzkumu jsou pojmenována tak, aby vždy název tématu vystihoval kódy, které k němu přísluší. Interpretaci dat jsem taktéž obohatila o přímé výpovědi informantů, což nám napomůže lepšímu porozumění vzniklých témat. Z analýzy dat se nám vynořily tři hlavní témata, které jsou následující:

- Bariéry
- Činnosti
- Proč právě sociální pedagog?

5.1 Bariéry

Téma objasňuje, s jakými překážkami se ředitelé základních škol a sociální pedagogové při výkonu své profese setkávají. Kódy, které spadají pod téma bariéry: **Překážky, financování, zájem o práci, nejasná budoucnost, názor pedagogů, pohled rodičů, rozvrh**. Téma bariéry jsme rozdělili do následujících dvou dílčích podtémat: financování neukotvené profese, postoje a názory v roli překážek.

Kapitola s názvem bariéry vznikla v rámci druhého okruhu otázek v rozhovoru, kde jsme se informantů tázali, zda se sociální pedagog při výkonu své profese setkává s určitými překážkami. Zde všichni informanti hovořili převážně o financování pozice, které způsobuje úskalí jak ředitelům, tak i samotným sociálním pedagogům. O dalších bariérách informanti hovořili rovněž u otázek, které byly směřovány na oblast spolupráce s pedagogy a zákonnými zástupci dětí. Z toho důvodu jsme vytvořili, dle významu, dvě podtémata, které nám tyto nesrovnalosti ve škole lépe ujasní. První podkapitola se tedy věnuje bariérám vzniklým v důsledku nedostatečné legislativy, která má negativní dopad na chod školy. Druhá podkapitola, zahrnuje vynořené problémy ze strany zákonných zástupců dětí a pedagogů, se kterými sociální pedagog rovněž přichází ve školním prostředí do kontaktu.

5.1.1 Financování neukotveného povolání

Největší bariérou, podle výpovědi informantů, je otázka problematického financování dané profese. Z rozhovorů vyplývá, že aktuálně je nejjednodušší způsob pro ředitele základních škol financování sociálního pedagoga přes tzv. šablony, což jsou peníze pocházející

z evropských fondů. Na těchto vybraných základních školách je princip financování totožný.

(Pan Pavel) „Já tu sociální pedagožku řeším vlastně přes šablony, což je výzva ministerstva školství. To je výzva operačního programu Jan Amos Komenský, jmenuje se to šablony pro MŠ a ZŠ 1, no, a vy se do této výzvy můžete jako škola přihlásit.“

(Pan Karel) „No loni jsme teda šablony neměli, tak to platilo město. Takže byla financovaná z městských peněz, a od letoška od 1.9. jsou šablony, šablona jsou čtvrtý typ šablon, kdy škola si zažádá o tyto peníze, o tyto aktivity. Jedna z těch aktivit je právě třeba ten psycholog nebo sociální pedagog.“

(Pan Jiří) „Je to ten projekt, je to z toho projektu z Národního pedagogického institutu, respektive Ministerstva školství, a ten projekt se jmenuje, myslím, podpora škol s vysokým procentem žáků se sociálním znevýhodněním.“

Problémem však je, že tento způsob financování je pouze dočasný. Různé programy a projekty, ze kterých tyto základní školy čerpají peníze, nejsou trvalé. Platí pouze na určité období. Toto hledisko současným ředitelům dodává velkou míru nejistoty v oblasti plánování nebo udržení pracovních pozic pro sociální pedagogy.

(Pan Jiří) „V našem případě, až skončí projekt, o kterém jsem mluvil, tak bude otázka, pokud s tím ministerstvo nic neudělá, tak my ty lidi budeme muset propustit, protože je nebudu mít z čeho zaplatit.“

(Pan Karel) „My ho máme financovaného z jiných zdrojů, ale ty skončí někdy. A když ty skončí, já ho zaměstnat tady nemůžu.“

(Pan Pavel) „Ale pokud ta šablona skončí, protože ona je, myslím, jen do roku 2025, a neudělají novou, tak já budu nucen tu sociální pedagožku propustit.“

Z rozhovorů bylo patrné, že tento problém školám neumožňuje rozjíždět dlouhodobější projekty nebo jakékoliv plánování. Současným pracovníkům hrozí tak skrze tuto nejistotu odchod z jejich zaměstnání.

(Pan Jiří) „Jo, my teď tady něco plánujeme, něco jsme rozjeli, zkusíme, ale ta práce, aby to bylo efektivní, tak není to na jeden rok nebo na dva školní roky. A tím, že je to ohraničeno tím projektem, tak my pak nevíme, co bude dál.“

Problémovým aktérem v této oblasti je ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dále jen MŠMT, které tuto pozici nijak nezavádí. Tato situace vytváří jistá úskalí, jak

z formálního, tak z praktického hlediska. Sociální pedagog má během školního roku rozdílný počet dní dovolené, a je zde patrný rozdíl v platovém ohodnocení, v porovnání s ostatními pedagogickými pracovníky.

(Pan Jiří) „Jednou z překážek takových těch obecných, je, že sociální pedagog sice je takhle označený, ale ve směr chybí v tom systému jeho ukotvení nebo ukotvení té jeho pozice v zákoně o pedagogických pracovnících, protože to vlastně není pedagog, takže má trochu jiné pracovní – právní podmínky i finanční podmínky.“

(Pan Karel) „Obrovský problém je, že to není pedagog. Sociální pedagog je ne pedagog, takže nemá ty výhody, které má učitel.“

(Pan Pavel) „Myslím si, že by se hodilo, aby to byl pedagog a měl ty benefity a ty úlevy, co mají učitelé.“

V průběhu rozhovoru byla ředitelům položena otázka, co si myslí o zařazení profese sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících. Kvůli již zmíněným bariérám, se kterými se při výkonu své práce ředitelé setkávají, by tuto skutečnost všichni uvítali.

(Pan Karel) „No zatím to není, což je špatně, takže ta pozice tam musí být, jako jestli ji chceme ve škole, tak tam musí být.“

(Pan Jiří) „Z toho, jak jsem říkal, vyplývá, že já bych to rozhodně uvítal, jo, protože v tenhle moment už to bude jasně zakotvené, a s tím souvisí další věci formálního rázu, které můžou usnadnit spoustu věcí.“

Novela zákona, dle informantů, by současnou pozici sociálního pedagoga ovlivnila jen zřídka. Pravděpodobně by to ulehčilo jen formální stránku věci včetně problematického financování. Pokud by tedy MŠMT tuto skutečnost zrealizovala, ředitelé se k tomu vyjádřili následovně.

(Pan Jiří) „Já si myslím, že samotné zakotvení té pracovní pozice v zákoně o pedagogických pracovnících asi neovlivní v našem případě nic moc. Já myslím, že klíčové bude spíš to systematické nebo systémové financování těch pozic.“

Současní zaměstnanci, jak jsme již popisovali výše, mohou o své pracovní místo skrze momentální podmínky jednoduše přijít, na což naráží ve své odpovědi i ostatní informanti.

(Pan Karel) „Tak tomu sociálnímu pedagogovi by to dalo nějakou jistotu, že s ním ten stát počítá s touhle pozicí.“

(Pan Pavel) „No to by asi neovlivnila, protože ta práce bude pořád stejná. To její postavení se moc nezmění z hlediska toho fungování v tom týmu, akorát by se možná změnilo tohle, že bude mít dojem, že je víc pedagog.“

Vedení školy by tak skrze novelu zákona mělo stanoveno jasné požadavky kvalifikace u pozice sociálního pedagoga, zákon by určil povinnosti a práva tohoto pracovníka vůči škole, žákům nebo rodičům. Byla by dána jasná osnova činností, které má sociální pedagog v základní škole vykonávat. Klíčovým zlomem by bylo samotné financování pozice, které by již pocházelo ze strany státu. Školám by to rovněž dodalo systematickosti ve formálních záležitostech. Kvůli problematické legislativě se vynořují další bariéry, které na základě toho vznikají. Všichni informanti uvedli, že měli zpočátku problém obsadit tuto nepedagogickou pozici. I přes to, že někdo projevil o pozici zájem, po prvním schůzce všechny žadatele o nové zaměstnání odradilo právě platové ohodnocení a podmínky, které jim mohla škola nabídnout.

(Pan Pavel) „Taky hodně záleží, jak kvalitního člověka na to vůbec seženete a někdy musíte mít štěstí, že dojde někdo, kdo se vám na tu pozici hlásí.“

(Pan Jiří) „My třeba, když jsme hledali sociálního pedagoga, tak jsme zájemce měli, ale ty finance, které jsme jim nabídli v rámci toho projektu, tak většinu odradili.“

(Pan Karel) „My ho financujeme ze šablon, takže není financovaný ze státu, a tak toto jsou dvě takové největší věci, které vůbec brání sehnat takového člověka.“

5.1.2 Postoje a názory v roli překážek

Zpočátku, kdy do chodu základní školy vstoupil sociální pedagog se zde vynořily určité problémy ze strany pedagogů. Na pedagogy prvně sociální pedagog působil jako člověk v roli kontrolora, který má potřebu je při jejich práci sledovat, či hodnotit, panovala zde vůči němu nedůvěra. Rovněž tento pracovník zasahoval do jejich kompetencí. To vytvářelo na půdě školy jistou neuspořádanost, která avšak postupem času vymizela.

(Pan Pavel) „Protože ta sociální pedagožka je tam od toho, aby jim ulehčovala tu jejich práci... Oni to brali na začátku spíš tak, že je někdo kontroluje při jejich práci, nebo spíš měli pocit, že bude informovat mě o tom, co dělají dobře nebo co dělají špatně.“

(Pan Karel) „Abych pravdu řekl, tak v první chvíli to úplně nefungovalo, tam sociální pedagog překračoval přes své hranice, kam mohl zajít. Překračoval vlastně ty kompetence třídního učitele kolikrát.“

Pan Jiří, se s danou nesrovnalostí na základní škole nesetkal, k tomu, jak se pedagogové stavěli zpočátku k sociálnímu pedagogovi se vyjádřil následovně.

(Pan Jiří) „Já si myslím, že to kolegové nevnímají jako nějakou překážku, že to prostě tak berou.“

Jisté bariéry se objevily rovněž ze strany zákonných zástupců. Pro veřejnost je tato pozice stále poměrně neznámá. Spousta zákonných zástupců sociálního pedagoga vnímá jako cenného partnera ve vzdělávání jejich potomků, oceňují jeho individuální podporu a jsou otevřeni ke spolupráci s ním. Na druhou stranu, skrze nevědomost a neznalost této profese, se zde objevila druhá polovina rodičů, kteří sociálního pedagoga vnímají spíše jako hrozbu. Najednou se zde objevuje osoba, která v rámci možností může vstoupit do jejich soukromí, do jejich osobního života, což může být pro některé nepřijatelné.

(Pan Jiří) „V některých případech ti rodiče tu pomoc razantně odmítnou, jo, protože prostě nechtějí pomoc, nebo to vnímají jako ostudu, nebo jako něco, o co nestojí, protože v podstatě je to nevyžádaná záležitost z jejich strany.“

Tento fakt rozděluje názorově rodiče na dvě strany. Je zde větší část zákonných zástupců, kteří jeho práci oceňují, ta druhá část se kontaktu s ním převážně vyhýbá. Jelikož se zde jedná o citlivé věci, které rodinu zasahují, není tak pro ně na místě, řešit jejich situaci se sociálním pedagogem. Toto tvrzení zastávají i ostatní informanti.

(Pan Karel) „Ti rodiče moc nespolupracují, takže tam je to větší problém. No, takže jsou to takové dva póly, ti rodiče, kterým pomáhá, si ji samozřejmě chválí, ti rodiče, kteří nespolupracují, tak ji berou spíš jako osobu, která je neustále nahání a něco po nich chce. Tak tímto ji oni prostě neberou. Ale většina rodičů ji bere pozitivně, že se jim snaží pomoci.“

(Pan Pavel) „Tak samozřejmě ne každému rodiči se to může líbit, že jo. Takže to je hrozně individuální. Někdo je nadšený, protože tomu dítěti bylo pomoheno a nechodí do školy s obavami. Někdo zase, když vstoupí do toho jejich prostředí a prostě myslí si, že je ta škola proti nim.“

5.2 Činnosti

Cílem tohoto tématu je přiblížit, jakým činnostem se sociální pedagog v prostředí základní školy věnuje, jaká je jeho dennodenní náplň práce nebo s jakými aktéry interně či externě komunikuje. Pod téma činnosti jsme přiřadili osm kódů, které jsou následující: **práce s ŠPP, ředitel a sociální pedagog, externí aktivity, činnosti se žáky, práce s rodiči, terénní práce, hlavní činnost, stavba náplně práce.**

Dané téma vyplynulo z prvního okruhu otázek v rozhovoru, který je rozpracován na základě první výzkumné otázky. S informanty jsme se zde zaměřovali na činnosti, které vykonává sociální pedagog ve školním prostředí. Poznatky o jeho náplni práce se v průběhu rozhovoru vyskytovaly dosti hojně. Téma jsme rozdělili opět do dílčích podtémat, kde každé z nich prezentuje jiný vzorek osob, se kterými sociální pedagog přichází ve školním prostředí do kontaktu.

5.2.1 Způsob práce s dětmi a jejich zákonnými zástupci

Sociální pedagog vykonává ve školním prostředí, konkrétně v základní škole, širokou škálu činností. Podle výpovědi informantů jeho primární dennodenní náplní je práce s dětmi, které pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí. Těmto žákům pak sociální pedagog poskytuje jistou individuální podporu a poradenství ohledně jejich sociálních či rodinných problémech, které právě žáky tíží. Informanti konstatovali, že sociální pedagog pracuje tedy nejen s dětmi, ale především s jejich zákonnými zástupci, kteří jsou právě zodpovědní za jejich problémovou situaci v rodině.

(Pan Karel) „Takže tady ta paní nejvíc pracuje s dětma z toho sociálně slabšího prostředí, ale pracuje spíš s těmi rodiči by se dalo říct, protože ty děti vlastně za to nemůžou.“

Jedná se o žáky, jenž vyčnívají ze svého třídního kolektivu, právě kvůli jejich rodinné situaci. Tito žáci se pak často potýkají se špatnou školní docházkou, s neomluvenou či vysokou absencí a školní neúspěšností. Tyto záležitosti jsou rovněž důležitou součástí náplně práce sociálního pedagoga ve školním prostředí.

(Pan Jiří) „Úplně na začátek je vždycky důležité mít identifikované žáky se sociálním znevýhodněním. Pokud máme tyhle ty žáky, no tak potom ta sociální pedagožka pracuje přímo s těmi žáky a jejich rodinami. To znamená, když pracuje napřímo s žáky, tak s nimi

řeší nějakou jejich situaci, jo. Pak už ti žáci jsou zvyklí za ní chodit, řešit s ní i nějaké problémy občas.“

(Pan Pavel) „Prostě ten sociální pedagog se má zaměřovat ve škole na tu docházku, záškoláctví, omlouvání nepřítomnosti.“

(Pan Karel) „Její práce je pracovat s rodinami, kde jsou děti, které mají slabší školní docházku, a ono to spolu souvisí, většinou ty sociálně slabší rodiny, jejich děti mají problém s docházkou do školy.“

Následně, co sociální pedagog má identifikované tyto sociálně znevýhodněné žáky, podle situace pak svolává tyto studenty do své kanceláře. Případně, pokud situace vyžaduje řešení se zákonnými zástupci dětí, sociální pedagog pak usiluje o spojení s nimi a poté se snaží najít východiska z jejich nepříjemné životní situace. Podle informantů sociální pedagog aktivně komunikuje se zákonnými zástupci, jeho práce v této oblasti zahrnuje převážně shánění finančních zdrojů pro rodiče a představuje bohatou komunikaci s externími aktéry. Jedná se např. o spolupráci s pediatry, s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, s úřadem práce, s různými nadacemi, charitami apod.

(Pan Jiří) „My z toho projektu máme možnost dětem financovat třeba školy v přírodě, lyžařské výcviky, nebo nákup nějakých školních potřeb a pomůcek. Tak tohle to vlastně ten člověk dělá. To znamená, že zjistí ty potřeby, potom teda zajišťuje všechny tyto praktické věci, jako jsou nákupy školních potřeb a podobně. Nebo případně, co se týká té externí práce, tak třeba někdy řeší něco, já nevím, s úřadem práce, pomáhá třeba těm rodičům vyřešit nějaký příspěvek třeba na zdravotní pojištění, jo, tak takhle.“

(Pan Karel) „Ve škole shání různé dotační programy, třeba obědy zdarma, různé nadace, různé nějaké charity, které ona dokáže sehnat a třeba jim zaplatit těmhle těm slabším dětem třeba lyžáky, nebo školy v přírodě a tak dále. Takže toto je jakoby ta první část, shánět tady ty finanční zdroje pro ty slabší žáky, nebo sociálně slabší žáky. Nebo, když rodiče neplatí do školy nějaké finance, jsou v nějakém dluhu vůči škole, tak s nimi se snaží najít nějaký třeba splátkový kalendář, nebo něco, aby se z těch dluhů dostali.“

(pan Pavel) „Nastává tady i třeba komunikace s pediatry, protože se někdy tady stane, že to dítě k pediatrovi už několik let nechodí“

Terénní práce tvoří součást činností, které sociální pedagog s žáky a jejich zákonnými zástupci vykonává v primárním vzdělávání. Z toho důvodu, jsme tuto činnost zařadili do daného subtématu. V této části bychom tedy rádi objasnili vše, co nám o terénní práci informanti v rozhovoru sdělili. Podle jejich odpovědí je zřejmé, že sociální pedagog pravidelně do terénu nevyjíždí, navštěvuje rodiny pouze v omezené míře. Primární funkcí sociálního pedagoga tedy není provádět práci v terénu, která zahrnuje návštěvy rodin žáka v jejich přirozeném prostředí. Jako terénní práci ředitelé klasifikovali spíše různé externí spolupráce, o kterých jsme se zmiňovali výše.

(Pan Karel) „Ten sociální pedagog toto dělá, když je potřeba, tak jde i do těch rodin, ale za ty dva roky se to stalo tak do deseti případů, když to bylo nutné.“

(Pan Jiří) „K té terénní práci. To není asi úplně na dennodenní bázi, jo, to asi ne. Ale to by vám asi řekla nejlíp ta naše školní sociální pedagožka, jak často vyjíždí, ale vím, že když spolu o tom mluvíme, tak se to děje. Jo, že teď opravdu byla minulý týden na té poradně, jak jsem říkal, takže není to tak, že by denně chodila do rodin. To asi úplně ne.“

Terénní práce se objevuje při výkonu profese sociálního pedagoga v základní škole jen výjimečně či ojediněle. Zákonné zástupce sociální pedagog v případě potřeby svolává do své kanceláře, kde se spolu věnují potřebným náležitostem.

(Pan Pavel) „No, ta terénní práce spočívá spíše ve škole, protože většinou se ti rodiče zvou sem... Že by šla normálně do rodin, tak k tomu jsme se ještě nedostali.“

Konkrétní činnosti, kterým se sociální pedagog věnuje jsou na daných základních školách poměrně různé. Je to z toho důvodu, že doposud není nikde oficiálně stanoveno, kterým činností se má v základním vzdělávání tento pracovník výhradně věnovat. Informanti si tak jeho náplň práce upravili podle svých potřeb, které škola momentálně vyžadovala. Nápady na sestavení okruhu činností a oblastí, kterým se bude sociální pedagog ve škole věnovat, čerpali informanti převážně z různých příruček nebo ze vzorové náplně práce, která jim byla poskytnuta v rámci projektů, jenž jsou tyto školy součástí.

(Pan Jiří) „My jsme měli vzorovou náplň práce z Národního pedagogického institutu, právě v rámci toho projektu, pro ty financované pozice. Takže my jsme dostali od nich takový vzor a pak jsme si ten vzor upravili a doplnili, podle našich potřeb, podle našich podmínek.“

(Pan Pavel) „Vy, když chcete něco ze šablon, tak oni vám přímo dávají vzor pracovní smlouvy a vzor náplně práce, jo čili vy vezmete tu náplň práce, která je vzorová pro toho sociálního pedagoga, aby dělal to, co ta šablona obsahuje. Takže vezmete tu náplň, podíváte se, aby se to neprolínalo s preventistou rizikového chování, který ze šablon není, aby to doplňovalo školního psychologa, který ze šablon je. A vyhodíte z toho jeden, dva body. No a teď to musíte skloubit s tím, abyste ho dostala do nějaké platové třídy. To znamená, já ho mám ve 12. platové třídě sociální služby a vlastně do tohoto všeho to musíte napasovat, aby to odpovídalo všemu, takže to znamená jak mzdám, tak těm šablonám, ze kterých se to platí, aby to doplnilo ten váš preventivní tým.“

(Pan Karel) „Jmenuje se to metodika pro školní sociální pedagogy, vydáno v Ostravě rok 2019. Takže to je příručka vydaná přímo v tom roce 2019, je to normálně na webu, kde se to dá stáhnout. Tam přímo je pospané to, jaké by ten sociální pedagog mohl mít kompetence, takže to bylo pro mě takové vodítko.“

5.2.2 Spolupráce s kolegy

Zde se zaměříme na komunikaci s pedagogy a třídními učiteli. Taktéž si shrneme, jak probíhá spolupráce se školním poradenským pracovištěm, či jak tento pracovník navozuje kontakt s vedením školy. Informanti v rozhovoru zmínili, že sociální pedagog převážně ve škole spolupracuje se členy školního poradenského pracoviště. Tento tým je na základních školách převážně složen z následujících pracovníků: speciální pedagog, školní psycholog, preventista rizikového chování, kariérový poradce, sociální pedagog, případně jiní další specialisté.

(Pan Pavel) Ona vlastně dělá vše ve spolupráci s tím školním poradenským pracovištěm. Takže oni se pak sejdou a řeší, co je aktuální, co musí s těmi dětmi vyřešit.

Tyto osoby jsou v neustálém kontaktu a snaží se tak dětem poskytovat komplexní pomoc a podporu. Pracoviště pořádá pravidelné porady, které napomáhají ke konzultaci případů studentů, které vyžadují okamžité řešení.

(Pan Karel) „No to pracoviště školní má svou místnost, své pracoviště, kde sedí hlavní ty tři pozice, to znamená sociální pedagog, speciální pedagog a psycholog a výchovný poradce, teda čtyři. Ty spolu komunikují, mají mezi sebou jednou za 14 dní radu, kterou řídí ten psycholog a domluví se na tom, jak to bude probíhat ve škole“

(Pan Jiří) „Pak jsme domluvení, že jednou za měsíc nebo vychází to asi jednou za tři týdny, se vlastně potkává takový mini tým na tom konkrétním pracovišti, kde je školní sociální pedagog, školní speciální pedagog, je tam metodik prevence, výchovný poradce a případně ještě zástupce, ale tam v našem případě to tedy máme tedy tak, že zástupci jsou zároveň většinou výchovní poradci. Je to takový mini tým, který se schází jednou takhle za ten měsíc a řeší konkrétní děti, konkrétní záležitosti, které se na tom pracovišti objevily nebo je potřeba se o ně dál pobavit a nějak naplánovat třeba nějaké řešení.“

Na půdě školy je sociální pedagog rovněž v úzkém kontaktu s pedagogy, konkrétně s třídními učiteli, od kterých ta spolupráce právě vychází. Poté co ve školním kolektivu pedagog identifikuje žáka, kterému chybí určité sociální potřeby či je ohrožen školním neúspěchem, tyto informace pak učitel nadále sdílí se sociálním pedagogem, případně s týmem školního poradenského pracoviště.

(Pan Pavel) „Primárně je to tak, že učitel si vede svoji absenci, vede si ji vlastně v bakalářích. Tam vždycky z toho vyskočí detailně, kolik má i % tý absence, aby to nebylo třeba víc jak 30 % zameškaných hodin ve vztahu k té klasifikaci. Prostě, když to přeroste ty kompetence toho učitele třídního, který si to tam vlastně vede, tak se do toho zapojí ten poradenský tým školy. Takže najednou, když začne ta absence vyčnívat i ze strany rodičů, když je tam něco zanedbávaného a je nějak ohroženo to rodinné prostředí, tak do toho vstoupí po dohodě ta sociální pedagožka. Ona to jde rozklíčovat v detailech. Ona to musí rozklíčovat a jít přímo k věci.“

Sociální pedagog přichází do kontaktu s pedagogy taktéž v rámci různých porad či schůzí, které jsou pravidelně na základních školách pořádány. Jedná se ku příkladu o schůze pedagogické rady, rovněž na jedné z vybraných škol je součástí pořádání pravidelného vzdělávání pedagogů.

(Pan Jiří) „Je to nastaveno tak, že sociální pedagog se účastní pracovních porad buď pravidelných, které máme nebo případně, když jsou nějaké mimořádné pracovní porady, tak tam bývá. To znamená, že buď učitelé se na něho obracejí v rámci těch pracovních porad nebo on, když něco potřebuje.“

(Pan Pavel) „Provádí vlastně také vzdělávání pedagogů nebo se také zúčastňuje pedagogické rady. Zvyšuje vlastně to povědomí o těch sociálních otázkách.“

V průběhu rozhovoru nás zajímalo, zda sociální pedagog spolupracuje přímo s vedením základní školy, případně, jak tato spolupráce probíhá. Informanti hovořili, že ke spolupráci dochází, avšak není nijak pravidelná či intenzivní. Jedná se většinou o situace, kdy sociální pedagog koná určité činnosti nad jeho kompetence, v tom případě se setkává s ředitelem, který kontroluje a schvaluje jeho případné návrhy řešení.

(Pan Pavel) „No, takže ta naše sociální pedagožka spolupracuje s tím školním poradenským pracovištěm. Oni tam vše konzultují společně. A já musím mít o těch všech věcech přehled.“

(Pan Karel) „A samozřejmě po tom jde všechno skrze mě, takže přijdou ke mně a já jim to buď schvaluji, nebo neschvaluji. Takže všechno jde přese mě, úplně si nemůžou dělat to, co chtějí.“

Pan Jiří popsal spolupráci se sociálním pedagogem v kontextu řešení různých finančních příspěvků, které spolu konzultují. Ředitel se sociálním pedagogem tedy výhradně nespolečně pracuje, avšak ke styku těchto dvou aktérů dochází. Většinou zde nastává krátkodobá komunikace.

(Pan Jiří) „My společně teď aktuálně řešíme hlavně příspěvky, finanční příspěvky žákům, nebo respektive těm rodičům na školní aktivity, jako jsou právě školy v přírodě nebo lyžařské výcviky. Takže to spolu řešíme. Nebo nějakou jinou formu podpory, protože máme finanční prostředky z toho projektu, takže můžeme si to v tuto chvíli dovolit těm žákům takhle pomáhat, a i ministerstvo školství vlastně tuhle tu formu podpory tak jako pilotuje. Takže tam jsme nejčastěji společně v kontaktu a pak v rámci třeba právě toho školního poradenského pracoviště, těch větších schůzek, ale to jsou takové jako věci, které jsou pevně dané. Ale pak samozřejmě, když já něco potřebuji nebo školní speciální pedagožka potřebuje něco nutně aktuálně vyřešit, tak mi zavolá nebo se za mnou zastaví a vyřešíme to.“

Konkrétní výsledky a úspěchy v práci sociálního pedagoga jsou na těchto základních školách různé, avšak považujeme tyto informace pro daný výzkum jako podstatné pro zmínění. I přes to, že sociální pedagogové působí na těchto školách v poměrně krátkém časovém rozpětí, informanti již hovořili o situacích, kdy práce sociálního pedagoga významně ovlivnila život několika studentů. Jejich podstatné výstupy si shrneme níže. Pan Pavel popisoval dva konkrétní případy. V prvním sociální pedagog pomohl dívce, která

byla umístěna do krizového centra po odebrání z péče otce. Druhý případ představoval problematickou komunikaci mezi dětmi ve skupině na komunikačním portále WhatsApp. Žáci se zde uráželi navzájem a vstupovali do konverzace anonymně. Sociální pedagog ve spolupráci s ostatními pracovníky identifikoval správce skupiny, poté pracoval s jeho rodinou na zlepšení vzniklé situace. To vedlo následně k tomu, že se tento žák postupem času od této činnosti distancoval. Pan Karel hovořil o žákovi s Aspergerovým syndromem, pro kterého sociální pedagog zajistil a zorganizoval individuální vzdělávací plán a zprostředkoval osobního asistenta, čímž výrazně zlepšil podmínky pro vzdělávání tohoto žáka i celou třídní atmosféru. Dále zmínil, že sociální pedagog zajistil pro několik desítek žáků obědy zdarma. Jednalo se opět o žáky, kteří čelí určitým sociálním znevýhodněním. Tento čin měl pozitivní vliv na jejich denní pohodu a výkony ve škole. Pan Jiří se vyjádřil, že díky práci sociálního pedagoga se podařilo rozkrýt případ domácího násilí, což vedlo k dalšímu zásahu ze strany OSPOD. Výpovědi informantů dokazují, že tento odborník napomáhá ve školním prostředí zlepšovat jak vzdělávací, tak i životní podmínky žáků. Aktivně se podílí na řešení akutních i dlouhodobých problémů a zasahuje tak ve prospěch žáků i celé školní komunity.

5.3 Proč právě sociální pedagog?

Dané téma jsme strukturovali podle těchto kódů: **cesta, důvody, podmínky k přijetí, ideální sociální pedagog, osobní nastavení, změny, pozitiva**. V prvním podtématu se zaměříme na důvody, které vedly informanty k přijetí sociálního pedagoga, dále budeme analyzovat určité benefity spojené s touto pozicí a konkrétní změny, které sociální pedagog způsobil po příchodu do základní školy. Poslední část je věnována ideálním charakterovým vlastnostem a dovednostem, které by měl, dle informantů, sociální pedagog ve škole vykazovat.

Profese sociálního pedagoga napomáhá vytvářet bezpečné školní prostředí pro žáky a podporuje tak jejich celkový úspěch v životě. Nelze tedy hovořit, že by samotná činnost sociálního pedagoga zastupovala nějakou přítěž ve škole, právě naopak, tento pracovník je, dle rozhovorů, pro ně jeden z těch zásadních.

5.3.1 Cesta k sociálnímu pedagogovi

Než se dostaneme k samotným benefitům této profese, prvně zde popíšeme jisté důvody, které vedly ředitele základních škol k přijetí sociálního pedagoga do svého týmu. Tyto informace se v rozhovoru vyskytovali převážně ve třetím okruhu otázek.

Zaměstnání sociálního pedagoga do základní školy, dle informantů, přináší celou řadu výhod jak pro žáky, pedagogický tým, tak i pro celou školní komunitu. Informanti výzkumu hovořili o důvodech k přijetí tohoto pracovníka rozdílně, avšak většinu vedlo právě složení studentů, jenž jsou děti romského původu či žáci s určitým sociálním znevýhodněním.

(Pan Jiří) „No tak je to hlavně tedy vysoký počet žáků se sociálním znevýhodněním u nás ve škole a celkově v regionu. My jsme zároveň a zároveň jak jsem zmiňoval i v těch předchozích odpovědích, máme vysokou míru školní neúspěšnosti nebo relativně vysokou míru školní neúspěšnosti, tak jsme dávali dohromady v rámci toho projektu, do kterého jsme byli vybráni, jsme tam dávali dohromady takový jako systém nástrojů nebo soubor nástrojů, který by dohromady mohl fungovat, a právě tyhle ty žáky podpořit a celkově pomoci těm žákům, rodinám taky škole se v téhle oblasti někam posunout a tu situaci zlepšit. Takže to byl, to byl hlavní impuls, proč jsme toho sociálního pedagoga zaměstnali.“

(Pan Pavel) „V podstatě nás k tomu vedlo také to složení školy, máme spoustu dětí romských, no, a z toho začali vyplývat určité problémy.“

Pan Karel v rozhovoru sdělil, že jedním z důvodů, proč přistoupil k přijetí této pozice, byla právě příručka, ze které čerpal nápady na sestavení náplně práce sociálnímu pedagogovi. Tento dokument mu představil, jak by měla být správně nastavená práce školního poradenského pracoviště, kde je jeho nevyhnutelnou součástí právě i sociální pedagog.

(pan Karel) „Jeden z důvodů byla ta příručka z Ostravy, myslím tím tu příručku pro to školní poradenské pracoviště. A tam oni dokážou popsat, jak by to pracoviště mělo vypadat v ideálním stavu. Takto jsem se k tomu sociálnímu pedagogovi přiblížil. Za druhé, těch problémů ve škole přibývá a nemusím je teď řešit všechny úplně sám, takže je to pomoc tomu řediteli školy. Je tady to školní poradenské pracoviště, které je obsazeno těmito pozicemi, pomáhá řešit té škole různé situace, které se týkají těch věcí, o kterých jsem už mluvil. Ať už se to týká těch návykových látek, šikany, nebo problémových dětí, docházky a

tak dále. Toto bylo v té metodice vše popsáno, tady jsem tedy zjistil, že by to bylo dobré na škole něco takového mít.“

5.3.2 Benefity pozice

Po nástupu do základní školy, dle informantů, tento pracovník přinesl spoustu benefitů a také změn s nimi spojených. Zde si ujasníme, jaká pozitiva přináší profese sociálního pedagoga do prostředí základních škol. Informanti o této oblasti hovořili nejčastěji u otázky, kde jsme se právě na samotné změny spojené s touto pozicí tázali.

Po jeho přijetí nastala spousta změn, které rázně ovlivnily celkový chod školy. Největší změnou, kterou informanti po jeho příchodu pocítili, bylo celkové ulehčení práce ostatním spolupracovníkům, především pedagogům a pracovníkům ŠPP. V momentech, kdy sociální pedagog na škole zaměstnán nebyl, jeho práce byla vykonávána ostatními pracovníky, kteří nejsou dostatečně kvalifikováni pro práci, která patří právě do jeho oblasti působnosti. Taktéž neměli dostatečný časový prostor se těmito problémům věnovat do detailu.

(Pan Pavel) „Pro nás se primárně změnilo to, že někdo na tu absenci a záškoláctví a tyto problematiky má dostatek času se tomu dopodrobna věnovat.“

(Pan Jiří) „Ten sociální pedagog má prostor pro to, aby se mohl blíže a více věnovat problémům těch dětí. To znamená, jako myslím tím hlavně teda těm sociálním problémům nebo problémům věcem, které nějakým způsobem tvoří bariéru v tom jejich vzdělávání. Pak třídní učitelé, nebo učitelé obecně, na to u jednotlivých žáků takový prostor nemají. Takže to já vnímám jako největší benefit, ta přímá práce s žáky a podpora žáků. Dalším velkým benefitem pro školu, pro žáky, pro rodiče je určitě možnost právě práce s rodiči, jo, ten člověk má zkrátka prostor se věnovat těm dětem daleko víc, jak ten třídní učitel.“

Na další základní škole nastaly rovněž změny u hodnotové oblasti pedagogů. Pan Jiří popisoval, že sociální pedagog postupně mění jejich postoj, který zaujímají právě k sociálně znevýhodněným žákům. Zpočátku na tyto žáky pedagogové nahlíželi dosti subjektivně a zaujatě. Nedokázali si představit, jaké prostředí či zázemí dítě může v domácnosti mít. A právě tento postoj se sociálnímu pedagogovi daří z jejich strany postupně odbourávat.

(Pan Jiří) „Pro některé učitele je třeba dost těžké, nebo vůbec nepochopitelné, nebo nepředstavitelné v jakých podmínkách některé ty děti žijí, v jakých podmínkách se

připravují do školy, nebo jakou mají třeba domácí podporu. Tak to si myslím, že je věc, o které pak i často mluvíme. A to právě pomáhá, třeba ten pohled učitelů na tuhle problematiku pomáhá ten sociální pedagog postupně měnit.“

O sociálním pedagogovi informanti v rozhovoru hovořili převážně v pozitivním slova smyslu. Tato pozice pomohla celkově škole se vypořádat s problémy, na které doposud neměla škola čas ani kompetentní pracovníky.

(Pan Karel) „Asi víte, že jsme nejhorší v tom, nebo jedni z nejhorších v Evropě ze zemí v práci s těmito dětmi, který se nenarodily do rodin, do prostě nějaké závadné rodiny. Tyto děti mají pak nejhorší vzdělávací výsledky a ani se nezlepšují, spíše se zhoršují, a v tomto systému nefungují. Tato pozice by měla pomoci těmto dětem a jak z finančního hlediska, tak z hlediska té práce s těmi rodiči a se školní docházkou. Takže největší je to, že musí pracovat s těmito sociálně slabšími dětmi, a díky nim by se měla zlepšit ta docházka do školy, a tím selepší i ty jejich výsledky ve škole. To je takové jasně dané pravidlo. Takže tohle je podle mě jeden z takových klíčů, který by nám mohl pomoci tomu českému školství celému v tom, zlepšit ty vzdělávací výsledky u sociálně slabých žáků.“

Ředitelé zaujali k sociálnímu pedagogovi pozitivní postoj. Na základě rozhovorů lze říci, že informanti si chod školy bez tohoto pracovníka již nedokážou představit. Tyto základní školy se vyskytují převážně v oblastech, kde je nadmíra sociálně znevýhodněných občanů. Na daných základních školách je tedy přemíra žáků z tohoto problémového rodinného prostředí. Sociální pedagog po dobu svého působení se stal pro informanty již nezbytností.

(Pan Jiří) „Já to rozhodně vnímám jako pozitivum, hm... Hodně nám, hodně nám to asi i ulehčuje práci v něčem, v některé oblasti to tu školu, jako myslím si, že docela významně posouvá, a vnímám to nejenom z pohledu školy, ale i z pohledu širší veřejnosti, nebo společnosti jako takové. Protože abychom v těchto těch našich podmínkách, v nějakých sociálně vyloučených lokalitách nebo oblastech, kde to sociální složení je jako trošku jako jiné, je tam víc těch dětí a některé děti potřebují tu podporu“

(Pan Pavel) „Za mě je ta jeho pozice důležitá, ale to se opakuji, a i velice přínosná. Takže já bych ho všem doporučil, ale chápu že řada ředitelů řeší, jak to vlastně celé ufinancovat. U těch, kteří si to mohou dovolit a nemají ho tak bych to rozhodně doporučil.“

(Pan Karel) „Podle mě těch dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí je hodně a přibývají k tomu děti s mnoha handicapy. To jsem taky ještě neřekl, těmto dětem se ta sociální pedagožka taky věnuje. Ten žák s tím Aspergerovým syndromem, jak jsem o něm mluvil, tak takových dětí přibývá. Takže si myslím, že to tak musí být, jestli se oni chtějí někam posunout a jestli chceme pomoci těmto dětem, tak ten pracovník prostě musí být všude.“

5.3.3 Osobnost sociálního pedagoga

Daná kapitola nám poskytne vhled do představ ředitelů, které se týkají osobnostního nastavení sociálního pedagoga. Zmíníme zde, jakou kvalifikaci či kompetence by tento pracovník, dle informantů, měl mít. Dané podtéma se nám vynořilo převážně z první otázky v rozhovoru, kde jsme se zaměřovali na samotné kompetence tohoto pracovníka. Každý z informantů si svého sociálního pedagoga idealizoval odlišně, avšak dle jejich odpovědí kladou největší důraz, na již získané zkušenosti, které ve své praxi sociální pedagog získal.

(Pan Pavel) „Je dobré, když má nějakou zkušenost, ta naše sociální pedagožka původně pracovala na OSPODU, ona už z tama má ty zkušenosti, takže to je ideální stav.“

(Pan Jiří) „No, tak ideální by bylo, aby ten člověk měl samozřejmě vzdělání v oboru sociální pedagogiky nebo sociální práce. Pokud to nemá ten člověk, tak by měl mít ale za mě minimálně zkušenosti s prací v sociální oblasti nebo v sociálních službách.“

Informanti tedy nestaví do popředí vzdělání, které sociální pedagog dosáhl, podstatnou roli zde hraje již získaná praxe v oboru a osobnostní kompetence tohoto pracovníka. Sociální pedagogové, kteří jsou součástí výzkumu disponují rozdílným dosaženým vzděláním. Je to z toho důvodu, že informanti na tento ohled při přijímání tohoto pracovníka na půdu školy nebrali velký zřetel.

(Pan Jiří) „Je to inženýrka, jak už jsem říkal, je to paní, která má nějaké inženýrské studium, ale není zaměřené na sociální pedagogiku.“

(Pan Pavel) „Má teda vystudovanou resocializační pedagogiku a z toho teda má magistra, což je pro mě ideální. Pokud bych měl v tuto chvíli přijímat dalšího sociálního pedagoga, tak úplně bych nebazíroval na to, jaký stupeň v té sociální pedagogice dosáhl, ale spíš by tady hrála roli ta kompetence osobnostní, jo.“

Co se týká konkrétních vlastností, sociální pedagog by měl být charakterizován několika klíčovými dovednostmi a vlastnostmi, které mu napomohou v efektivitě práce s dětmi a jejich zákonnými zástupci. Dotazování upozornili na důvěrný vztah sociálního pedagoga k dětem, který lze při výkonu této profese považovat za jednu z těch nejdůležitějších schopností.

(Pan Karel) „Měla by mít asi dobrý vztah a důvěrný vztah k dětem. To je asi jedna věc, co je taková důležitá.“

(Pan Pavel) „Má představa je prostě taková, že ten sociální pedagog by měl být především velmi dobře čitelný, měl by být hodně důvěryhodný, jo, pokud se bavíme o té osobnostní rovině. Je potřeba, aby byl prostě komunikativní. Takže pro mě předpokladem téhle té činnosti toho sociálního pedagoga prostě je jistá důvěryhodnost, komunikační otevřenost a jakási průhlednost. Podle mě je toto nejzásadnější věc.“

Informanti dále hovořili o určité empatii. Při výkonu práce se tento pracovník setkává s takovými situacemi, kdy musí být schopen se vcítit právě do situace těch žáků, musí rozumět jeho emocím a být jistým způsobem soucitný. Sociální pedagog by dále měl disponovat dobrými komunikačními dovednostmi, určitou profesionální etikou a tolerantností. Taktéž by měl udržovat ve školním prostředí pozitivní vztahy se studenty, rodiči, pedagogy a ostatními pracovníky.

6 INTERPRETACE DAT

Na základě provedeného výzkumného šetření, nám byly poskytnuty odpovědi na výše stanovené výzkumné otázky, jež shrneme v následující části textu. Rovněž provedeme implementaci našich výsledků již do existujících výzkumů či dosavadních studií, které se zabývají podobnou tematikou.

První dílčí výzkumná otázka: Jaký je názor ředitelů na práci sociálního pedagoga v základní škole?

Informanti konstatovali, že je pro ně nejdůležitější a klíčová práce s dětmi ze sociálně slabšího prostředí a následná spolupráce s jejich zákonnými zástupci. Tato činnost podle rozhovorů s informanty představuje v praxi klíčový bod profesního působení sociálního pedagoga, jak uvádí ve svých zjištěních (Šmída a Čech, 2023) i (Hladík, 2020). V literatuře se pak objevuje, že cílovou skupinou pro sociální pedagogy ve školním prostředí jsou děti a dospívající (Lorenzová, 2023). Nicméně, náš výzkum předložil, že tento odborník převážně spolupracuje právě s rodiči žáků, jelikož právě ti nesou dle slov informantů plnou odpovědnost za jejich problémovou situaci.

Sociální pedagog se tedy zaměřuje v základní škole především na žáky, kteří se setkávají s určitými osobními či sociálními problémy. Tyto žáky většinou identifikuje nejprve třídní učitel, který tuto informaci předává sociálnímu pedagogovi, který následně s nimi zahajuje spolupráci. Sociální pedagog poskytuje těmto dětem a jejich rodinám individuální a skupinové poradenství, snaží se zlepšit jejich školní docházku a úspěšnost. Hladík (2020) mimo jiné uvádí, že sociální pedagog v praxi v případě potřeby pak komunikuje s jinými odborníky či institucemi. Jedná se o spolupráci např. se sociálními službami či Policií ČR, s kterými pak následně nejčastěji řeší právě samotnou nepřítomnost žáka či záškoláctví, v čemž se shodují i naše výsledky výzkumu. Informanti dosti oceňovali tuto možnost spolupráce, ke které většinou dochází skrze žáka, který vyžaduje určité speciální zásahy.

V kontextu spolupráce mezi žákem a sociálním pedagogem zdůrazňují informanti roli vzájemné důvěry, na kterou klade důraz i autorka Lorenzová (2023). Důvěra pak napomáhá žákům se více otevřít a sdílet své skutečné problémy bez nějakého pocitu odsouzení. Správně nastavený vztah mezi těmito dvěma subjekty napomáhá sociálnímu pedagogovi lépe identifikovat dané problémy a efektivněji je následně řešit. Sociální pedagog s žáky aktivně komunikuje, setkává se s nimi. Na základě možných externích finančních zdrojů, je tento pracovník schopen vyjednat pro tyto znevýhodněné žáky a

jejich rodiny určité finanční příspěvky. Jedná se o příspěvky na školy v přírodě, lyžařské kurzy, obědy ve školní jídelně či školní pomůcky. Činnosti, kterým se sociální pedagog s žáky a zákonnými zástupci věnuje, zmírňují negativní dopady sociálně znevýhodněného prostředí, se kterým se spousta žáků v současné době potýká. Tento přístup podporuje lepší školní výsledky žáků, rovněž přispívá k celkovému pozitivnímu rozvoji osobnosti dítěte, což jim napomáhá i v různých oblastech života. Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí se nejčastěji potýkají se špatnou školní docházkou, a z toho vycházející školní neúspěšností. Sociální pedagog se rovněž zaměřuje na tyto výzvy, a na základě svých činností pak vyrovnává tyto vzdělávací nedostatky, což vede obecně k lepším studijním výsledkům celé školy.

Sociální pedagog v základní škole vykonává vše nejčastěji ve spolupráci se členy ŠPP, kde dle slov informantů již našel své nezastupitelné místo. Na vybraných základních školách je tento tým složen převážně z následujících pracovníků: školní psycholog, výchovný poradce, preventista, speciální pedagog a sociální pedagog. Každý z těchto pracovníků má pak danou svou oblast, které se ve škole věnuje. Avšak tyto oblasti se dosti prolínají. Sociální pedagog ve spolupráci s preventistou pak řeší např. situace, které jsou zaměřené na oblast nepovolených látek, nikotinových prostředků apod.

Hlavní činnost sociálního pedagoga v poradenském týmu školy spočívá právě v samotné identifikaci žáků, kteří se ocitají v nepříjemných situacích. Dané zjištění je v souladu s i našimi výsledky výzkumu. Tyto informace pak následně sociální pedagog sděluje poradenskému týmu, kde každý z členů si převezme tu oblast, ve které je odborně kompetentní a dostatečně znalý. Veškeré záležitosti, které přesahují kompetence třídních učitelů či samotných pedagogů, jsou předány poradenskému týmu školy, kde již situaci řeší každý z členů podle svých postupů. Informanti hovořili, že školní poradenské pracoviště organizuje své vlastní schůze, kde již řeší konkrétní a specifické případy studentů. Tyto setkání představují i řešení obecnějších témat, jako je plánování různých školních aktivit či událostí. (Blašíková Grecmanová, Dopita, 2021)

V teoretické části bakalářské práce se seznamujeme s popisem terénní práce, která je považována jako stěžejní část práce sociálního pedagoga ve školním prostředí, jak uvádí (Blašíková, Grecmanová, Dopita, 2021) a (Hladík, 2020). Na druhou stranu náš výzkum předložil, že k těmto činnostem v praxi, dle informantů, dochází pouze ojediněle. Ředitelé konstatovali, že sociální pedagog se zákonnými zástupci setkává převážně přímo ve škole, kde společně konzultují jisté náležitosti.

Druhá dílčí výzkumná otázka: Jaká negativa/positiva spatřují ředitelé základních škol u pozice sociálního pedagoga?

Dle výzkumu lze usuzovat, že sociální pedagog přináší do školního prostředí několik pozitivních aspektů, především svými specifickými činnostmi, které jsme si shrnuli výše. Sociální pedagog představuje prostředníka mezi rodinou a školou, je dostatečně kompetentní na spolupráci s nimi. Najednou je ve školním prostředí člověk, který je rodiči pojmán jako mimo školní autorita. Tento fakt významně pomáhá ve zlepšení komunikace mezi rodiči žáků a školou. Rodiče jsou tak více ochotni spolupracovat s tímto odborníkem, než když by jejich problémovou situaci řešili s třídním učitelem či ředitelem. Informanti však rovněž podotkli, že se ze strany rodičů objevily i jisté negativní reakce. Rodiče se tedy rozdělili do dvou pomyslných skupin, kdy jedna z nich projevuje neochotu s ním spolupracovat, kvůli obavám ohledně možného zásahu do jejich soukromí. Na druhou stranu se zde objevili rodiče, kteří si jeho práci chválí a aktivně s ním komunikují. Tento problém se na daných základních školách objevil, protože profese sociálního pedagoga je pro laickou veřejnost stále poměrně neznámá. Rodiče si tak často neuvědomují, jaký rozsah pomoci je tento odborník jim schopen poskytnout.

Jisté negativní reakce na tohoto odborníka se objevily i ze strany pedagogů. Tato reakce byla způsobena jeho počáteční nejasnou náplní práce, kdy pedagogové nebyly dostatečně obeznámeni, co tento pracovník má v primárním vzdělávání vykonávat. Avšak postupem času tyto nejasnosti vymizely, k jeho práci jsou pedagogové momentálně nakloněni převážně v pozitivním směru. Avšak určité mezery ve funkčnosti této pozice zde ještě shledáme. Ke stejnému zjištění dospěli i autoři (Šmída a Čech, 2023), kde rovněž většina informantů se k situaci staví totožným způsobem.

Při sestavování náplně práce tomuto odborníkovi se informanti inspirovali především různými příručkami či vzorovými náplněmi práce. Tato skutečnost vede k rozdílnosti činnostmi, kterým se sociální pedagog věnuje na vybraných základních školách. Informanti přizpůsobili jeho roli a funkci aktuálním potřebám školy. Mezi úkoly, které vykonávají členové školní poradenské pracoviště nalezneme činnosti, které spadají právě do kompetencí sociálního pedagoga. Nastávalo to, že sociální pedagog zasahoval zpočátku do kompetencí jiných pracovníků, především do kompetencí pedagogů. Avšak postupem času, co se ve školách ujasnilo jasné požadavky na tuto pozici, tyto problémy postupem času rovněž vymizely.

Výzkumná zpráva (Šmíd a Čech, 2023) sděluje, že ve školním prostředí pro sociální pedagogy a současně i pro vedení školy je největším problémem financování této pozice. Toto zjištění je v souladu i s našimi výsledky výzkumu. Sociální pedagogové se tak na základě této situace nemohou spolehnout na své pracovní místo, protože jejich zaměstnání se odvíjí od různých projektů či programů, které jejich pozici financují, a jsou určitým časovým rozpětím omezené. Současným pracovníkům tak hrozí odchod z jejich zaměstnání. Rovněž je tímto škole znemožněno jakékoliv dlouhodobé plánování se sociálním pedagogem. To, že není tento odborník zařazen mezi pedagogické pracovníky způsobuje také rozdílné úvazky a platové ohodnocení, nastává tak zmatek ve formálních záležitostech. Pro informanty bylo náročné tuto pozici zpočátku obsadit, jelikož platové ohodnocení, které škola mohla těmto pracovníkům nabídnout, většinu to spíše od této práce odradilo.

Třetí dílčí výzkumná otázka: Jaké změny nastaly po nástupu sociálního pedagoga do základní školy?

Největší změnou, kterou sociální pedagog svým vstupem do základní školy způsobil, bylo poskytnutí možnosti zaměřit se dopodrobna na problematiku sociálně znevýhodněných dětí, šikany, rizikového chování, školní neúspěšnosti, školní docházky a jiných příbuzných témat. Tento odborník jim poskytuje své kompetence a časový prostor pro efektivní řešení těchto problematik. V současném školním prostředí jsou pedagogové často vystaveni takovým výzvám, pro které nemají vhodné kompetence ani vzdělání. V době, kdy nebyl sociální pedagog přítomen na daných základních školách, neexistoval zde kompetentní pracovník, který by tyto problematiky byl schopen dopodrobna a efektivně řešit. Dříve tyto oblasti byly řešeny pedagogy či poradenským týmem školy, avšak i jejich práce byla často nedostačující v poskytování potřebné péče na úkor výše uvedených problematik. Po nástupu sociálního pedagoga se tedy zefektivnila celková práce poradenského týmu školy. Rozšířily se tak možnosti a služby školy, a zlepšila se její celková atmosféra. Nejprve jsme tedy odpověděli na dílčí výzkumné otázky, které rozebírají danou problematiku více dopodrobna, následně zde shrneme poznatky z výzkumu, které nám rozklíčují hlavní výzkumnou otázku této práce.

Hlavní výzkumná otázka: Jak je pojímáno současné působení sociálního pedagoga pohledem ředitelů základních škol?

Výzkum předložil, že ředitelé vnímají momentální působení sociálního pedagoga jako velmi podstatné a přínosné pro prostředí základní školy. Tohoto pracovníka považují jako cenného partnera, přistupují k němu s respektem a uznáním. Ředitelé oceňují především

práci s dětmi a jejich rodiči, kteří se ocitají v náročných životních situacích. V současné době se žáci setkávají čím dál častěji s různými formami sociálního znevýhodnění, prožívají v domácnosti rodinné obtíže, které se pak projevují v jejich motivaci a přístupu ke vzdělávání. Sociální pedagog ve školním prostředí napomáhá zlepšovat úspěšnost žáků, identifikuje poznatky ohledně záškoláctví, a poskytuje tak řešení těchto i jiných problematik. Z rozhovorů je zřejmé, že na základě činností a aktivit, které vykonává sociální pedagog, dochází ke zlepšení školního klimatu. Z opačného hlediska informanti sdělovali i některé omezení a výzvy, které se vážou na danou pozici. Tyto problémy pochází z nedostatečné legislativní podpory, což vede k nejistotám ohledně definování funkce a role tohoto pracovníka v rámci školského systému. Z toho důvodu je, dle informantů, nezbytně nutné tuto pozici do školství řádně začlenit. Zavedení sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících by podpořilo stabilitu této role a vyřešily by se otázky spojené s financováním této pozice. Dle dosavadních zjištění je přínos sociálního pedagoga v prostředí školy nepochybný. Autoři popisují, že sociální pedagogové dokážou reagovat na současné problémy dnešního světa, regulovat školní neúspěšnost žáků, ale především svými činnostmi usnadňovat ostatním pracovníkům škol jejich práci. Tyto poznatky vychází i z našeho výzkumného zjištění. (Blábolilová, Kohoutová, Šmída, 2023)

ZÁVĚR

Bakalářská práce v teoretické části měla poskytnout ucelený přehled o sociálním pedagogovi v prostředí základních škol, o jeho činnostech, kompetencích, spolupracích, ke kterým v tomto prostředí dochází. Rovněž je zde popsána problematika neukotvené profese a z ní vyplývající problémy. Poslední kapitola pojednává o samotných informantech, tedy ředitelích základních škol.

Praktická část práce odhalila hlavní aspekty fungování sociálního pedagoga a nabídla hluboký vhled do jeho role a funkce v prostředí základní školy. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit a popsat současné působení sociálního pedagoga v základních školách pohledem ředitelů. Z výzkumného šetření vyplývá, že největším přínosem pro ředitele je to, že konečně je na škole někdo, kdo se může v rámci svých kompetencí věnovat dostatečně sociálně ohroženým či znevýhodněným dětem a jiným problematikám, na které doposud neměl ve škole nikdo dostatečný čas ani vhodné kompetence. Poté, co tedy sociální pedagog nastoupil na tyto konkrétní základní školy, rozšířili se tak služby a možnosti řešení výše uvedených problematik. Výzkum potvrdil, že sociální pedagog představuje podstatnou osobnost školy, která napomáhá v řešení individuálních potřeb žáka a ve formování školního klimatu. Praktická část práce rovněž předložila, že i přes neukotvenost této profese v zákoně, je přínos sociálního pedagoga ze strany ředitelů dosti oceněn. Avšak aby bylo možné plně využívat funkcí a potenciálu sociálního pedagoga, je nutné pozměnit legislativní rámec.

Závěrem lze konstatovat, že sociální pedagog své místo na vybraných základních školách již našel. Ředitelé na pozici nahlíží převážně v pozitivním slova smyslu. Zásadní problémy spojené s pozicí sociálního pedagoga jsou způsobeny pouze současnou legislativou, a z nedostatečné informovanosti o funkcích této pozice.

Bakalářská práce přispívá především k lepšímu porozumění a ocenění profese sociálního pedagoga. Výzkum také potvrdil potřebu politického uznání, které by zlepšilo podmínky současného působení sociálních pedagogů v daných školách.

Předkládaný výzkum může následně sloužit jako inspirace pro ředitele základních škol, kteří uvažují o zavedení pozice sociálního pedagoga do svého poradenského týmu. Rovněž tento výzkum poskytuje vhled do činností, které sociální pedagog může současně v primárním vzdělávání vykonávat. Výzkum zaměřený na sociálního pedagoga ve školním kontextu představil zejména rozsah jeho funkce a role v tomto prostředí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Asociace sociálních pedagogů, 2024. Interaktivní zobrazení sítě Sociálních pedagogů a pedagožek. Online. Dostupné z: <https://asocp.cz/socialni-pedagog-mapa/>. [cit. 2024-04-21].
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public Promotion. ISBN 80-89-236-00-6. [cit. 2024-03-16].
3. BLÁBOLILOVÁ, Nikola, KOHOUTOVÁ, Dominika a ŠMÍDA, Jan, 2023. Sociální pedagog: *Význam sociálního pedagoga ve škole*. Online. Dostupné z: <https://asocp.cz/z-praxe/socialni-pedagog-vyznam-socialniho-pedagoga-ve-skole/>. [cit. 2024-03-16].
4. BLAŠTÍKOVÁ, Lucie, GRECMANOVÁ, Helena a DOPITA, Miroslav, 2021. Sociální pedagog a sociální pracovník v základní škole. Online. *Časopis sociální pedagogika*. roč. 9, č.1. Dostupné z: https://soced.cz/wp-content/uploads/2021/04/9_DISKUSE_9-1-2021_2122_SocEd.pdf. [cit. 2024-04-03].
5. BLAŠTÍKOVÁ, Lucie, 2019. Social educators and their options of preventive actions in elementary school. *Social Pathology and Prevention*. Online. roč. 4, č. 2. Dostupné z: <http://spp.slu.cz/pdfs/spp/2018/02/06.pdf>. [cit. 2024-04-03].
6. BRAUN, Virginia a CLARKE, Victoria, 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in psychology*. Online. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology. [cit. 2024-03-01]
7. ČAPEK, Robert, 2010. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
8. ČESKO, 2004. Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšší odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. [cit. 2024-03-14].
9. ČESKO, 2004. Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>. [cit. 2024-03-14].
10. DANĚK, Jiří a ŠMÍDA, Jan, 2023. Současný stav sociální pedagogiky v praxi a její vztah k sociální práci. *Sociální pedagogika*. Online. roč. 11, č. 1, s. 22-28. ISSN 1805-

8825. Dostupné z: <https://soced.cz/wp-content/uploads/2023/04/5-DISKUSE-11-1-2023-Jiri-Danek-Jan-Smida.pdf>. [cit. 2024-04-10].
11. GASPAR, Florentina, 2018. Approaching the Headmaster in the Context of Current Education Theory. *Social economic debats*. roč. 7, č. 2. ISSN 2360-1973. Dostupné z: <http://www.economic-debates.ro/Art%2010%20dse2%202018Gaspar.pdf>. [cit. 2024-04-10].
12. HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
13. HLADÍK, Jakub, 2020. The role of social pedagogues at primary schools. *Sociální pedagogika* [online]. roč. 8, č.1. ISSN 1805-8825. Dostupné z: <https://soced.cz/wp-content/uploads/2020/04/12-POSITION-PAPER-8-1-2020-T-HI-Jakub-Hladik.pdf>. [cit. 2024-03-20].
14. KNOTOVÁ, Dana, 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4502-2.
15. KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra, 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
16. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
17. LORENZOVÁ, Jitka, 2023. *Sociální pedagogika: věda, praxe a profese v souvislostech*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. ISBN 978-80-7592-167-3.
18. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022. *MŠMT Podporuje posílení pozice sociálního pedagoga* [online]. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-podporuje-posileni-pozice-socialniho-pedagoga>
19. Náplň práce dle Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2023. *Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice* [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://asocp.cz/napln-prace/napln-prace-dle-asociace-vzdelavatelu-v-socialni-pedagogice/>. [cit. 2024-04-04].
20. PAVLÍČKOVÁ, Jaroslava, 2017. Práce v terénu – Aktuální trend sociálně-pedagogické práce s rodinou [online]. *Časopis sociální pedagogika*. roč. 5, č. 2.

- Dostupné z: <https://soced.cz/wp-content/uploads/2017/11/DISKUSE-SocEd-2-5-2-2017-Jaroslava-Pavlickova.pdf>. [cit. 2024-03-21].
21. PETŘÍKOVÁ, Růžena, JANKŮ, Šárka a HOFBRUCKEROVÁ, Zdenka. *Lidé v procesech řízení: (o kvalitě, znalostech, odpovědnosti a udržitelném rozvoji)*. Praha: Professional Publishing, 2020. ISBN 978-80-88260-43-1. [cit. 2024-03-21].
 22. PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3470-5. [cit. 2024-03-14].
 23. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří, 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6. [cit. 2024-03-16]
 24. SMEJKAL, Michal, 2015. Zamyšlení nad prací ředitelů veřejných škol [online]. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/pracpravo2015/files/022.html>. [cit. 2024-03-21].
 25. ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, 2019. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5511-3. [cit. 2024-04-14].
 26. ŠMÍDA, Jan a ČECH, Tomáš, 2023. *Sociální pedagogové v českých školách (výzkumná zpráva)* [online]. Asociace sociálních pedagogů. [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://soced.cz/wp-content/uploads/2023/11/INFORMACE-SocEd-priloha-Socialn-Jan-Smida.pdf>.
 27. ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0. [cit. 2024-01-10].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APOD	A podobně
ATD	A tak dále
ČR	Česká republika
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
OECD	Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and School (Rovnost a kvalita ve vzdělávání: Podpora znevýhodněných žáků a škol)
OPJAK	Operační program Jana Amose Komenského
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
ŠPP	Školní poradenské pracoviště

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky z rozhovoru – pyramidový model

Příloha P II: Rozhovor – Pan Jiří

Příloha P III: Rozhovor – Pan Karel

Příloha P IV: Rozhovor – Pan Pavel

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY Z ROZHOVORU – PYRAMIDOVÝ MODEL

HVO: Jak je pojímáno současné působení sociálního pedagoga v základních školách pohledem ředitelů?

DVO1: Jaký je názor ředitelů na práci sociálního pedagoga v základní škole?

(TO): Jaké kompetence vyžadujete u profese sociálního pedagoga?

(TO): Jaké vzdělání (kvalifikaci) musí mít sociální pedagog pro přijetí na Vaší základní školu?

(TO): Popište mi, jaká je dennodenní náplň práce sociálního pedagoga na vaší Základní škole? (Interní práce, ve škole)

(TO): Jak konkrétně probíhá terénní práce sociálního pedagoga? (mimo školu)

(TO): Na co se sociální pedagog v praxi primárně se žáky zaměřuje?

(TO): Podle jakých zdrojů byla náplň práce sociálního pedagoga sestavena?

(TO): Jak probíhá spolupráce sociálního pedagoga s pedagogy, se školním poradenským pracovištěm a s Vámi?

(TO): Můžete uvést a popsat příklady, kdy sociální pedagog významně ovlivnil život žáka na Vaší základní škole?

(TO): Jakým způsobem sociální pedagog spolupracuje s rodiči, a jak je tato spolupráce ze strany rodičů hodnocena?

DVO2: Jaká negativa/pozitiva spatřují ředitelé základních škol u pozice sociálního pedagoga?

(TO): Které současné aktivity vykonávány sociálním pedagogem, považujete za zvláště potřebné a cenné?

(TO): S jakými překážkami při vykonávání své profese se sociální pedagog setkává?

(TO): Jaký máte názor na zařazení profese sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících?

(TO): Jak ovlivní novela zákona současnou pozici sociálního pedagoga?

(TO): Jaký máte názor na budoucí vývoj profese sociálního pedagoga v ČR? Má tato profese budoucnost?

DVO3: Jaké změny nastaly po přijetí sociálního pedagoga na danou základní školu?

(TO): Z jakého důvodu přijala škola sociálního pedagoga do svého týmu?

(TO): Jak sociální pedagog ovlivnil chod (dění) na základní škole? Co se ve škole primárně změnilo?

(TO): Jak se pedagogové stavěli k tomu, že se na školu přijal sociální pedagog?

(TO): Jak byly řešeny na dané základní škole výchovné problémy, rizikové chování, šikana apod. bez přítomnosti sociálního pedagoga?

(TO): Z jakých zdrojů je sociální pedagog na vaší základní škole financován?

(TO): Jaký máte názor na to, že většina základních škol stále nevyužívá sociálního pedagoga? Vzkázal byste něco těmto školám?

(TO): Chtěl/a byste na závěr ještě něco dodat?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR – PAN JIŘÍ

Musím říct, že vlastně veškeré informace, které od Vás dostanu, budou použity pouze pro mé účely bakalářské práce a vše bude zaznamenáno anonymně. Ted' Vás ještě musím poprosit, abyste řekl, že souhlasíte s nahráváním rozhovoru.

Ano, souhlasím s nahráváním rozhovoru.

Já se tedy pustím do otázek, já ten rozhovor mám rozdělený do třech okruhů a začala bych tedy prvním, kde se budu zaměřovat na ty činnosti sociálního pedagoga, které on vykonává v základní škole. První otázka na Vás je, jaké kompetence, myslím tím schopnosti, dovednosti, znalosti, vyžadujete právě u té profese sociálního pedagoga?

To je volná otázka? Tam nemáte nějaké možnosti?

Ano, ano.

No. Tak, hm... v první řadě musí mít ten člověk, myslíte jako osobnostní kompetence, nebo spíš nějaké osobnostní nastavení, nebo odborné znalosti máte na mysli?

Můžete i ty odborné znalosti i to ostatní popsat.

Já teda možná začnu nějakými osobnostními rysy. No, tak měl by to být člověk, který má nějaké sociální citění, měl by být empatický, měl by tedy, hm... být schopný pochopit a vnímat nějak situaci těch žáků, se kterými pracuje a jejich rodin. Tak to si myslím, že je klíčové. Co se týká toho nastavení, jo, tak měl by to být za mě týmový hráč, zároveň by měl být schopný pracovat samostatně, měl by mít nějaké organizační schopnosti. No, tak to si myslím, že jsou asi nejdůležitější věci za mě. Potom co se týká těch profesních dovedností, no tak ideální by bylo, aby ten člověk měl samozřejmě vzdělání v oboru sociální pedagogiky nebo sociální práce. Pokud to nemá ten člověk, tak by měl mít ale za mě minimálně zkušenosti s prací v sociální oblasti nebo v sociálních službách. To je asi tak všechno.

Dobře, děkuji moc za odpověď. Další otázka na Vás je, budu se tady ptát na to vzdělání, jaké požadujete od té profese, když ho přijímáte do té základní školy. Tak vlastně jaké vzdělání musí mít ten sociální pedagog, aby u vás mohl pracovat?

Tak. Vzhledem k tomu, že v tuto chvíli sociální pedagogové jsou více méně financovatelní pouze z nějakých projektů, protože jinak systémově třeba od MŠMT nedostávají školy peníze na sociální pedagogy, tak to vzdělání je vždycky definováno v tom projektu, ale měl by to být... Já bych se teď musel podívat. My teď máme vlastně zaměstnaného sociálního pedagoga a měl by mít určitě sociální pedagogiku nebo tuším sociální práci vystudovanou, ale to bych se opravdu musel přesně podívat. Ta naše sociální pedagožka sociální

pedagogiku nemá, nemá teda ani žádnou sociální práci, ale na druhou stranu má zase velmi bohatou praxi v téhle té oblasti. Takže my jedeme na nějakou výjimku v tomhle tom ohledu, jo, což je dočasně možné. Ono také těch zájemců není úplně tolik, takže si nemůžeme v tom úplně vybírat. Aspoň v našem regionu ne.

Takže u Vás, co je sociální pedagožka tak ona nemá vysokoškolské vzdělání?

Ne, je to inženýrka, jak už jsem říkal, je to paní, která má nějaké inženýrské studium, ale není zaměřené na sociální pedagogiku.

Teď po Vás budu chtít, abyste mi popsal, jaká je dennodenní náplň práce sociálního pedagoga na vaší Základní škole? A zajímá mě vlastně teď ta interní práce.

Hm... No tak sociální pedagog spolupracuje se třídními učiteli, případně s dalšími pedagogy, úplně na začátek je vždycky důležité mít identifikované žáky se sociálním znevýhodněním. To znamená, my teď v tuto chvíli, protože jsme v tom projektu národního pedagogického institutu na podporu škol s vysokým počtem žáků se sociálním znevýhodněním, tak tam v rámci toho projektu teď provádíme nějakou identifikaci, systémovou identifikaci žáků se sociálním znevýhodněním, tak to si myslím, že je klíčová záležitost, aby ta škola měla zmapovaný počet žáků se sociálním znevýhodněním a zároveň i vlastně u těchto vytypovaných žáků, nebo identifikovaných žáků tu míru té podpory, kterou ti žáci potřebují. Takže to jsem teďka trošku začal ze široka s tou náplní, ale ono to, ono to s tím dost souvisí. Pokud máme tyhle ty žáky, no tak potom ta speciální pedagožka, pardon, sociální pedagožka pracuje přímo s těmi žáky a jejich rodinami. To znamená, když pracuje napřímo s žáky, tak s nimi řeší nějakou jejich situaci jo, někdy pak už ti žáci jsou třeba zvyklí za ní chodit, řešit s ní i nějaké třeba problémy občas. Pak ten sociální pedagog úzce spolupracuje se školním psychologem, kterého máme, nebo s výchovným poradcem, s metodikem prevence, jo, ale primárně je teda, že jsme velká škola, tak myslím, že těch dětí máme docela hodně. A primárně tedy pak by ta sociální pedagožka měla spolupracovat s těmi rodiči, takže řeší s nimi něco, setkává se, má nějaké schůzky s rodiči buď ve škole, nebo případně dochází do těch rodin. Někdy řeší s rodiči nějakou formu podpory, to znamená, že my z toho projektu máme možnost dětem financovat třeba školy v přírodě, lyžařské výcviky nebo nákup nějakých školních potřeb a pomůcek, tak tohle to, tohle to vlastně ten člověk dělá. To znamená, že zjistí ty potřeby, potom teda zajišťuje všechny tyhle praktické věci, jako jsou ty nákupy školních potřeb a podobně. Dále pomáhá těm rodičům nebo žákům třeba dojít vůbec někde, třeba do nějaké pedagogicko-psychologické poradny třeba na vyšetření. Nebo nedávno jsme tady měli případ žáka, který je závislý na nikotinu nebo na cigaretách, takže ho doprovodila po

dohodě s rodiči do nějakého odborného na nějaké odborné pracoviště. Zkrátka pomáhá žákům a rodinám překonávat nějaké bariéry, které jsou způsobeny právě nějakým sociálním znevýhodněním. Teď to nemusí být jenom nedostatek peněz, ale to sociální znevýhodnění i třeba ve formě odlišného mateřského jazyka, než je ten vyučovací. To znamená, že třeba pomáhá i ukrajinským žákům a jejich rodinám se lépe začlenit nejen do toho školního života, ale i vlastně do života obecně.

Dobře, teď mám tady otázku na tu terénní práci sociálního pedagoga, ale vy jste to tady už vlastně řekl, ale jestli Vás ještě něco napadá k té terénní práci?

K té terénní práci. To není asi úplně na dennodenní bázi, jo, to asi ne. Ale to by vám asi řekla nejlíp ta naše školní sociální pedagožka, jak často vyjíždí, ale vím, že když spolu o tom mluvíme, tak se to děje. Jo, že teď opravdu byla minulý týden na té poradně, jo. Takže není to tak, že by denně chodila do rodin. To asi úplně ne.

Takže převažuje hlavně ta interní práce ve škole?

Ano, anebo případně co se týká té externí práce, tak třeba někdy řeší něco, já nevím, s úřadem práce. Já nevím, pomáhá třeba těm klientům vyřešit nějaký příspěvek, třeba na zdravotní pojištění. Jo, tak takhle.

Teď mě zajímá, podle jakých zdrojů byla náplň práce sociálního pedagoga sestavena? Protože on vlastně není pořád ukotven v tom zákoně, takže podle jakých zdrojů jste to sestavoval?

My jsme měli vzorovou náplň práce z Národního pedagogického institutu, právě v rámci toho projektu pro ty financované pozice. Takže my jsme od nich dostali takový vzor a pak jsme si ten vzor upravili a doplnili podle našich potřeb, podle našich podmínek.

Teď mě zajímá, na co se vlastně ten sociální pedagog v praxi primárně zaměřuje s těmi žáky? Co je takové to jeho grow té práce?

No obecně je to to, co jsem říkal, to znamená, pomáhá těm žákům překonávat ty bariéry, které jsou způsobeny jako v přístupu vlastně k učení, nebo to znamená, že jsou to ty základní věci, aby prostě děti měly, když to řeknu úplně jednoduše, aby měly školní potřeby, aby měly pomůcky, ale zároveň pomáhá i těm rodinám vytvářet prostředí pro to dítě, tak aby, aby to dítě mělo prostředí, které je dobré nebo vhodné pro učení. Ale myslím si, že to je jako, nechci to vztahovat jen k té školní docházce, ale je to za mě jedna z důležitých věcí. Potom tam, teď mi to vypadlo, chtěl jsem říct ještě jednu věc k tomu... školní docházka, jo, důležitá je motivace k učení, jo, takže tohle to s tím souvisí všechno. Takže potom vlastně spolupracuje s učiteli, protože někdy učitelé nebo třídní učitelé nemají úplně prostor na to, aby se věnovali takhle dopodrobna problémům těch

děti, nebo vůbec jako těm rodinám a spíš tomu řešení. Důležitá je také povinná školní docházka, to znamená, že třeba když dítě nechodí nějak pravidelně do školy, tak s rodiči to řeší i ona ze svého pohledu sociální pedagožky. Pak někdy jde do těch rodin, řeší to s rodiči. Výhoda tam je ta, že ten sociální pedagog stojí tak trochu jinde, nebo je v jiné roli než ten třídní učitel a není to člověk, který má v tu chvíli v rukou tu formální moc, není to ta formální autorita ve smyslu toho třídního učitele, kterému musí rodič omlouvat to dítě apod. Je to spíš opravdu nějaký partner a zároveň někdy prostředník mezi učitelem a mezi tou rodinou.

Děkuji za odpověď, teď mi prosím popište, jak probíhá spolupráce sociálního pedagoga třeba s těmi pedagogy, s tím školním poradenským pracovištěm a popřípadě jestli ten sociální pedagog spolupracuje i s Vámi?

Tak... co se týká té spolupráce s učiteli, tak je to nastaveno tak, že sociální pedagog se účastní pracovních porad, buď pravidelných, které máme, nebo případně když jsou nějaké mimořádné pracovní porady, tak tam bývá. To znamená, že buď učitelé se na něho obracejí v rámci těch pracovních porad, nebo on, když něco potřebuje. Zároveň my máme tři budovy základní školy, takže ten sociální pedagog je třeba dva dny v týdnu na jedné budově, dva dny v týdnu na další a pak jeden den na té poslední, nebo na tom posledním pracovišti, a tam je celý den. Učitelé mají tedy možnost se na něj obracet kdykoliv během přestávek nebo domluvit si schůzku třeba se sociálním pedagogem, když mají volno a obráceně, zase sociální pedagog, když něco potřebuje, tak to s nimi řeší vlastně i v průběhu dne někdy. Pak vystupuje nebo má nějaké své příspěvky na jednání pedagogické rady třeba, tak to je asi spolupráce s učiteli a s třídními učiteli, jako myslím ty formy, jakým způsobem jsou v kontaktu a řeší ty problémy, tu oblast, o které jsem mluvil před chvílí. Pak je tam spolupráce, ještě důležitá věc, jo, spolupráce se školním poradenským pracovištěm nebo se členy školního poradenského pracoviště. Zase tím, že jsme velká škola, tak to má nějaká svá specifika. My se scházíme nevím, třeba pětkrát šestkrát do roka kompletně za všechna pracoviště, ale pak jsme domluvení, že jednou za měsíc, nebo vychází to asi jednou za tři týdny, se vlastně setkává takový mini tým na tom konkrétním pracovišti, kde je školní sociální pedagog, školní speciální pedagog je tam metodik prevence, výchovný poradce a případně ještě zástupce, ale tam v našem případě to tedy máme tedy tak, že zástupci jsou zároveň většinou výchovní poradci. Je to takový mini tým, který se schází jednou takhle za ten měsíc a řeší konkrétní děti, konkrétní záležitosti, které se na tom pracovišti objevili, nebo je potřeba se o něj dál pobavit a nějak naplánovat třeba nějaké řešení. Takže to je takové specifikum, že máme jednak porady, které jsou už

konkrétní na těch pracovištích, pak se scházíme jako velká skupina toho školního poradenského pracoviště, kdy řešíme už i třeba takové nějaké obecnější věci, jako plánujeme třeba aktivity pro celou školu apod.

A s Vámi ten sociální pedagog nějak spolupracuje?

My společně teď aktuálně řešíme hlavně příspěvky, finanční příspěvky žákům nebo respektive těm rodičům na školní aktivity, jako jsou právě školy v přírodě nebo lyžařské výcviky. Takže to spolu řešíme. Nebo nějakou jinou formu podpory, protože máme finanční prostředky z toho projektu, takže můžeme si to v tuto chvíli dovolit těm žákům takhle pomáhat, a i ministerstvo školství vlastně tuhle tu formu podpory tak jako pilotuje. Takže tam jsme nejčastěji společně v kontaktu, a pak v rámci třeba právě toho školního poradenského pracoviště, těch větších schůzek, ale to jsou takové jako věci, které jsou pevně dané. Ale pak samozřejmě, když já něco potřebuji nebo školní speciální pedagožka potřebuje něco nutně aktuálně vyřešit, tak mi zavolá nebo se za mnou zastaví a vyřešíme to.

Děkuji za odpověď, další otázka na Vás je: můžete uvést příklad a popsat ho, kdy sociální pedagog nějak významně ovlivnil život žáka na Vaší základní škole? A nějak Vám tato situace utkvěla v paměti?

Já přemýšlím, do jaké míry, jestli je to nějaké výrazné ovlivnění života nebo studijních výsledků, nebo toho, že se třeba to dítě cítí lépe, nebo třeba že dokáže ten sociální pedagog něco změnit. Já si myslím, že to by vám nejspíš řekla lépe sociální pedagožka, protože já, my máme 950 žáků a já o těch jednotlivých dětech úplně takhle informace konkrétní nemám. Víím o té formě podpory u konkrétních dětí, to víím, i jako bavíme se v rámci třeba z porad z toho školního poradenského pracoviště o některých případech, ale většinou já už pak nemám jako dlouhodobě přehled o tom, co se tam daří, a v některých případech ta práce, třeba úplně není dlouhodobá. Jako za mě jsou to spíš nějaké drobnosti, že se nám třeba podařilo právě díky práci sociálního pedagoga a díky podpoře toho projektu třeba zařídit to, aby některé děti mohly chodit na obědy, jo, ty které normálně na ty obědy nechodily, tak my jim ty obědy zaplatíme, společně s rodiči zajistíme ve školní jídelně přihlášení toho dítěte a pomůžeme tomu rodiči vlastně vyřešit ty formální věci, protože někdy pracujeme s rodiči, kteří mají problémy vůbec vyřešit třeba něco na úřadech nebo prostě v kontaktu s nějakou institucí. Tak spíš jsou to takovéhle menší věci. Víím, že v jednom případě díky práci sociálního pedagožky se povedlo rozkrýt nějaké domácí násilí a takovéhle věci, ale to už jde zase dál, už to třeba řeší OSPOD. My už o té situaci v rodině nemáme úplně zprávy, protože nám to nepřísluší. Takže ta práce, jo, je taková hodně

široká, vyžaduje spolupráci s ostatními kolegy anebo s nějakými orgány. Ale vy jste se tady ptala na nějaký konkrétní příběh, jestli něco takového máme, tak jakože, že by to někomu obrátilo život o 180 stupňů, tak to asi ne. Je to spíš taková drobná pomoc.

Jakým způsobem sociální pedagog spolupracuje s rodiči, a jak je tato spolupráce ze strany rodičů hodnocena?

No, ta spolupráce většinou vychází nebo ten prvotní kontakt většinou vychází právě od školní speciální pedagožky, případně od toho učitele. V některých případech to funguje tak, že sociální pedagožka ve spolupráci s třídním učitelem právě vytipuje nějakého žáka a domluví se, že buď toho rodiče kontaktuje přímo třídní učitel a předá kontakt, nebo nějak jako před domluví vlastně to kontaktování z té strany sociálního pedagoga, nebo případně někdy to udělá ten sociální pedagog rovnou, a jo, takhle asi začíná ta spolupráce. A prosím, jak ještě jednou zněla otázka?

Jak to hodnotí ti rodiče tu spolupráci.

To je dost různé, v některých případech, protože sociální pedagog není to, tak že by na ně hned vybalil, že jim chce nabídnout jen nějakou finanční podporu, ale spíš tak celkově, že je tady pro ně a že jim nabídne nebo nabízí nějakou podporu a pomoc. A v některých případech to rodiče třeba razantně odmítnou, jo, protože prostě nechtějí pomoc nebo to vnímají třeba trošku jako ostudu nebo jako něco, o co nestojí, protože v podstatě je to nevyžádaná záležitost z jejich strany, ale myslím si, že ve většině případů, jsou za tu podporu rádi, protože ta sociální pedagožka potom s nimi řeší nejenom záležitosti, které se týkají přímo školy, ale pomáhá těm rodičům třeba zvládat nebo vyřizovat některé věci, které většinou souvisí s tou finanční situací, jo, takže třeba nějaké půjčky apod. nebo právě jednání s úřady, tak takhle. Myslím si, že ti rodiče to pak většinou přivítají.

Tak jo. Tímto jsme ukončili první okruh otázek. Já bych se ráda přesunula na druhý okruh, kde se budu zajímat o ty negativa pozitiva, které právě spatřujete u té pozice sociálního pedagoga. První otázka je, které současné aktivity vykonávané sociálním pedagogem považujete za zvláště potřebné a cenné?

No, tak zase trochu se vrátím k tomu, ono to souvisí s tím, co jsem říkal. Za mě je to vlastně možnost, že ten sociální pedagog má prostor pro to, aby se mohl blíže a více věnovat problémům těch dětí. To znamená, jako myslím tím hlavně teda těm sociálním problémům nebo problémům věcem, které nějakým způsobem tvoří bariéru v tom jejich vzdělávání. Pak třídní učitelé, nebo učitelé obecně na to u jednotlivých žáků takový prostor nemají. Takže to já vnímám jako největší benefit – ta přímá práce s žáky a podpora žáků. Dalším velkým benefitem pro školu, pro žáky, pro rodiče je určitě možnost právě práce

s rodiči, jo, ten člověk má zkrátka prostor se věnovat těm dětem daleko víc jak ten třídní učitel. Je tam ta docházka do školy, to je pro nás také poměrně velké téma, a s tou docházkou zároveň a s tou podporou souvisí, jak už jsem říkal, to zvýšení motivace žáků k učení, a zároveň naše velké téma je snižování školní neúspěšnosti žáků, jo. Máme, nebo měli jsme v minulosti, poměrně dost velké procento žáků, kteří nedokončovali základní vzdělání, nebo nezískávali základní vzdělání, odcházeli z toho systému vlastně předčasně, a našim cílem dlouhodobým je právě tohle – to procento těch žáků snížit, a myslím si, že důležitým aktérem v téhle oblasti je právě sociální pedagog.

Dobře, děkuji. Teď by mě zajímalo, s jakými překážkami při vykonávání své profese se sociální pedagog setkává? Jestli tam teda nějaké překážky jsou.

Za mě to bychom se museli zeptat přímo teda kolegyně, ale já si myslím, že jednou z překážek takových těch obecných, je, že sociální pedagog sice je takhle označený, ale ve směr chybí v tom systému jeho ukotvení nebo ukotvení té jeho pozice v zákoně o pedagogických pracovnících, protože to vlastně není pedagog, je to, takže má trochu jiné pracovní podmínky – právní podmínky i finanční podmínky. Takže my, třeba když jsme hledali sociálního pedagoga, tak jsme zájemce měli, ale ty finance, které jsme jim mohli nabídnout v rámci toho projektu, tak většinu každého odradili. Jo, že třeba já nevím, že speciální pedagog nebo školní psycholog je placený jinak, jako tam je ten rozdíl poměrně velký než ten sociální pedagog. Tak to je, to je za mě velký, velký nedostatek. Další věc je, že sociální pedagogové nejsou zatím, ale to se týká všech těchto pomáhajících profesí nebo téhle těch spolupracovníků ve školách, právě jako je speciální pedagog jako je psycholog, tak ti vlastně nejsou v tuhle chvíli hrazení nebo placeni v těch školách systémově, ale pouze z nějakých projektů. Takže pro ty zaměstnance, ale zároveň i pro školy, tam vidím zatím velkou míru nejistoty. Jo, my teď tady něco plánujeme, něco, něco jsme rozjeli, zkusíme, ale ta práce, aby to bylo efektivní, tak není to na jeden rok ani na dva školní roky a tím, že je to ohraničeno tím projektem, tak my pak nevíme, co bude dál. Takže to je nejistota samozřejmě pro ty zaměstnance. Takže to vnímám jako překážku, co se týká práce toho sociálního pedagoga ve škole konkrétně, tak já úplně nevím, jestli tady jsou nějaké překážky. My třeba konkrétně v naší škole bojujeme s tím, že nemáme dostatek prostor pro kolegyně jako je právě sociální pedagožka, školní psycholog, jo. Ideální by bylo, kdyby měl každý svou kancelář a své zázemí, a to v naší škole bohužel úplně možné není, protože máme tím, jak máme hodně žáků tak tu kapacitu myslím místnosti, prostory tady máme úplně naplněné, ale to je třeba náš případ. Kdybyste se ptala na toto v jiné škole, tak tenhle problém mít nebudou. To určitě vnímám já jako náš nedostatek, zároveň

v našem případě z podstaty věci je takovou nevýhodou ta velikost školy a organizace, to znamená, že máme tři samostatné budovy a tihle ti odborníci musí potom přecházet několikrát během týdne, jo, každý týden v podstatě jsou na jiném pracovišti. No, potom co se týká nějakých překážek v té práci, tak to by asi musela říct kolegyně, ale myslím si, že co se týká informovanosti a kontaktu s kolegy a tak, takže v tohle to v asi celku funguje. No, myslím si, že zatím tahle ta pracovní pozice a vůbec ta role sociálního pedagoga ve školách je relativně nová, takže si na to musí zvyknout jak učitelé, tak veřejnost, rodiče. A myslím si, že jako do jisté míry nebo do velké míry záleží na tom, na té osobnosti toho sociálního pedagoga, jak se třeba povede začlenit do kolektivu pedagogů, jak ho přijímají, jak je přijímán a využíván v té škole. To je hodně individuální.

Vy už jste to teď trochu netřkl, ale budu ráda, když to více rozvedete. Jaký máte názor na zařazení profese sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících?

No, z toho, jak jsem říkal, tak vyplývá, že já bych to rozhodně uvítal, jo, protože v tenhle moment už to bude jasně zakotvené, a s tím souvisí další věci formálního rázu, které můžou tady usnadnit spoustu věcí.

A jak ovlivní ta novela zákona, když bychom počítali s tím, že by to vyšlo, že ten sociální pedagog se zařadí do toho zákona o těch pedagogických pracovnících, tak jak to vlastně ovlivní tu současnou pozici?

Já si myslím, že samotné zakotvení té pracovní pozice v zákoně o pedagogických pracovnících asi neovlivní v našem případě nic moc. Já myslím, že klíčové bude spíš to systematické nebo systémové financování těch pozic, protože až skončí třeba šablony nebo respektive operační programy Jan Amos Komenský, ze kterého některé školy toho sociálního pedagoga mohou platit, nebo v našem případě až skončí projekt, ten, o kterém jsem mluvil, tak bude otázka, pokud s tím ministerstvo nic nezmění, tak my ty lidi budeme muset propustit, protože je nebudeme mít z čeho zaplatit, jo. Zatím je tady řeč o tom, že podle velikosti školy si mohou už dneska školy volit, nebo dostanou peníze v podstatě na třeba školního psychologa nebo školního sociálního pedagoga, a pokud by ta možnost byla, třeba v v našem případě jsou to dva úvazky. Já, když bych se měl rozhodovat a měl bych vybrat a ty dva úvazky rozdělit, tak jednoznačně bych musel zvolit dva školní speciální pedagogy. Když bych neměl peníze někde ještě z jiných zdrojů, tak bych psychologa školního a sociálního pedagoga musel propustit. Takže samotná, samotné zařazení toho školního sociálního pedagoga do to do zákona o pedagogických pracovnících si myslím, že

by nic nezměnil. Relativně nic nezmění, kromě toho, že teda to bude už někde zanesené a že bude opravdu pedagogickým pracovníkem.

A jaký máte názor na budoucí vývoj profese sociálního pedagoga v ČR? Jako má tato profese vůbec nějakou budoucnost?

No, to do značné míry závisí teda na tom, jak to dopadne s tím financováním a s tím rozšířením sociálních pedagogů do škol. Jo, protože teď opravdu si myslím, že těch škol není úplně moc, co by měli toho školního sociálního pedagoga. Konkrétně v rámci tohoto projektu, o kterém jsem mluvil, tak těch zapojených škol je asi 400 v republice, ale to neznamená, že každá z těch zapojených škol musí toho sociálního pedagoga mít, jo. My v našem případě máme sociální pedagožku na plný úvazek zaměstnanou vzhledem k velikosti školy. Někde opravdu třeba zvolili jiné nástroje, protože my v rámci toho projektu jsme si mohli zvolit nějaké nástroje, které bychom chtěli financovat. Takže třeba kromě toho sociálního pedagoga, my tam máme ještě psychologa, máme tam speciálního pedagoga, máme tam nějaké doučování pro žáky, ale jsou tam jiné, další aktivity. Takže je dost možné, že ostatní školy si to třeba z nějakých důvodů nezvolili, nebo měli třeba problém tu pracovní pozici obsadit, jo. To záleží opravdu na těch konkrétních podmínkách.

Dobře, touto otázkou jsme ukončili druhý okruh a já se tedy vrhnu na ten poslední, kde budu řešit změny, které nastaly vlastně po tom přijetí toho sociálního pedagoga na školu. První otázka z tohoto okruhu je, z jakého důvodu tedy přijala škola sociálního pedagoga do svého týmu? Nebo z jakého důvodu jste Vy přijal toho sociálního pedagoga?

No, tak je to hlavně tedy vysoký počet žáků se sociálním znevýhodněním u nás ve škole a celkově v regionu. My jsme zároveň, jak jsem zmiňoval i v těch předchozích odpovědích, máme vysokou míru školní neúspěšnosti nebo relativně vysokou míru školní neúspěšnosti, tak jsme dávali dohromady v rámci toho projektu, do kterého jsme byli vybráni, jsme tam dávali dohromady takový jako systém nástrojů nebo soubor nástrojů, který by dohromady mohl fungovat, a právě tyhle ty žáky podpořit a celkově pomoci těm žákům, rodinám taky škole se v téhle oblasti někam posunout a tu situaci zlepšit. Takže to byl, to byl hlavní impuls, proč jsme toho sociálního pedagoga zaměstnali.

Jak ten sociální pedagog ovlivnil chod, to dění na základní škole? Co se tedy ve škole primárně změnilo?

No, my sociálního pedagoga máme ve škole rok, takže úplně nejsou ty výstupy zatím měřitelné, nemůžu říct, jo, co se povedlo, protože myslím jako konkrétní čísla, jestli se nám třeba snížil počet žáků, kteří jsou ohroženi školním neúspěchem, ten se snížil, to, to

víme, ale myslím si, že za tím nestojí jen sociální pedagog, že těch možností, nebo těch důvodů pardon, je jich daleko víc. Jak se to změnilo, jo. No myslím si, že určitě to, že ten sociální pedagog ve škole funguje, že to pomáhá třeba některým učitelům trošku se podívat na ty žáky z jiného pohledu a pochopit, že teda někdo to má jinak, ve smyslu třeba toho domácího zázemí a vůbec podmínek pro vzdělávání. Protože my obecně jako každý z nás, nebo obecně většina lidí má tendenci posuzovat tu situaci druhých ze svého pohledu a pro některé učitele je třeba dost těžké nebo vůbec nepochopitelné nebo nepředstavitelné v jakých podmínkách některé ty děti žijí, v jakých podmínkách se připravují do školy nebo jakou mají třeba domácí podporu. Tak to si myslím, že je věc, o které pak i často mluvíme, a to právě pomáhá třeba ten pohled učitelů na tuhle problematiku pomáhá ten sociální pedagog postupně měnit. To znamená, je to nějaká oblast hodnot, hodnotová u učitelů. No, pak je tady samozřejmě, to, co už jsem zmiňoval, pak je ta přímá pomoc žáků a jejich rodinám, což se pak samozřejmě odráží i nejenom možná v prospěchu těch dětí, v docházce těch dětí, ale za mě je důležitá i nějaká sounáležitost se školou a sounáležitost nebo pocit nebo navození nějaké důvěry, nebo vztahu, bližšího vztahu mezi školou a tou konkrétní rodinou. Protože často třeba teď nemusí jít jen o romské žáky, ale tam to bývá časté, že pokud škola s těmi rodiči něco řeší a jsou to třeba nepříjemné věci, tak pak ti rodiče v nějaké té fázi prostě přestanou s tou školou úplně komunikovat, protože za tím vidí nějaké nebezpečí pro ně a podobně. Tak právě tyhle ty bariéry si myslím, že pomáhá ten sociální pedagog postupně měnit, protože najednou jim zavolá někdo, nebo s nimi mluví někdo jiným způsobem a neřeší s nimi jen tu ne docházku těch dětí nebo nějakou špatnou domácí přípravu, ale řeší s nimi to, jak to teda udělat, aby se to dítě ve škole cítilo líp, nebo abychom mu dopřáli nějaké možnosti jako jsou nějaké výlety, exkurze apod. na které by ta rodina třeba nedosáhla. Takže myslím si, že i tohle je důležitá věc. Zatím se jedná o jednotky dětí, není to takhle že bychom spolupracovali s polovinou školy, to určitě ne. Ale myslím si, že jako postupně, že se to bude zlepšovat a ten rok je poměrně krátká doba, protože s tím, jak je to nová pozice, tak myslím, že to minulé, vlastně minulý školní rok byla potřeba aby sociální pedagožka si našla to svoje místo ve škole, aby v podstatě nastavila nějaké procesy, takže jsme vnímali ten minulý rok jako rozjezdový a teď od září 2023 už v podstatě si myslím, že to funguje jako víc systémově a systematicky.

A jak se k tomu staví ti pedagogové, když jste na školu přijal sociálního pedagoga? Brali to jako překážku nebo spíš jako ulehčení té práce?

Já doufám, že to brali jako ulehčení té práce, protože i tak to byl jeden z důvodů, nebo jeden takový zásadní argument, který jsme kolegům představovali, když jsme vlastně tu

pozici zaváděli. Že je to člověk, který by měl pomoci a ulehčit v nějakých ohledech tu jejich práci, jo, že právě když třeba se učitel, třídnímu učiteli nedaří s rodiči řešit třeba absenci žáků tak, se můžeme obrátit na sociálního pedagoga, který na to má prostor, aby pracoval nějak s tou rodinou, nastavili se tam nějaké, nějaká podpora. To je jedna věc, ale pak i třeba nějaká dohoda o tom, jak to bude fungovat, jo, tak to si myslím, že je to hlavní ulehčení. A já si myslím, že to kolegové to nevnímají jako nějakou překážku, že prostě to tak berou.

Jak byly řešeny na dané základní škole výchovné problémy, rizikové chování, šikana apod. když ten sociální pedagog tam nebyl, kdo toto měl v merku?

No, ten sociální pedagog se těmhle těm věcem úplně tak nevěnuje, on na ně třeba narazí jo, při té práci. Někdy, když mluví s těmi dětmi třeba, nebo případně s rodiči, ale jeho primární úloha není řešit vztahové problémy nebo případy šikany nebo nějaké další rizikové jevy ve škole, tak od toho zase máme jiný tým jsou to metodici prevence a výchovní poradci. Takže těm v ideálním případě by to ten sociální pedagog jim měl předat tu informaci a oni by si to měli převzít a už pak řeší tu záležitost po své linii. Že ten speciální pedagog, pardon sociální pedagog by se do toho za mě úplně neměl ani pouštět, protože v našem případě teda ta kolegyně není v tomhle tom vzdělaná, nemá tu odbornost zkrátka. Ale může to být někde jiné, jo, já jsem se, když třeba máme nějaké online schůzky právě se školami v tom projektu, tak třeba vím, že, že někdo třeba některý sociální pedagog, který má to vzdělání, tak třeba pracuje se třídními kolektivy, jo, a spolupracuje třeba s metodikem prevence nebo s výchovným poradcem, ale to záleží tom, jaké ten člověk má zkušenosti, jakou má odbornost, protože zas do některých věcí jít bez zkušeností, tak to může udělat víc škody jak užitku.

No a z čeho vy teda toho sociálního pedagoga financujete?

Je to ten projekt, je to z toho projektu z Národního pedagogického institutu, respektive ministerstva školství a ten projekt se jmenuje, myslím podpora škol pro nebo s vysokým procentem žáků se sociálním znevýhodněním. Je to projekt, který je v našem případě asi na dva a půl roku.

Poslední otázku tady mám, jaký máte názor na to, že většina základních škol stále nevyužívá sociálního pedagoga? Vzkázal byste jim něco?

Haha, no tak, to, že ho nevyužívají, tak to je, jak už jsem zmínil, je to hlavně systémová záležitost a otázka financování. Pak taky samozřejmě hodně záleží na tom, v jakém regionu nebo v jaké oblasti ta škola je. Jo, tím nemám asi na mysli, že ten sociální pedagog se jako neuplatnil v žádné škole, to ne, to si určitě myslím, že je užitečná věc, kdyby

systemově byla ve všech školách. Ale tam hodně záleží na velikosti té školy, právě na tom sociálním složení těch žáků, kteří tam chodí, jo, někde by prostě stačil třeba nějaký částečný úvazek, jo. Ale to je stejné třeba se školním psychologem, jo také tam záleží na velikosti školy. Tak v našem případě máme zase školní psycholožku na celý úvazek, ale když budeme mít, nebo byla by nějaká malotřídní škola, tak tam samozřejmě ten úvazek by měl být, nebo obecně bude minimální. Tak jak to vnímám. Vy jste říkala, abych jim něco vzkázal, tak já to rozhodně vnímám jako pozitivum, hm... Hodně nám, hodně nám to asi i ulehčuje práci v něčem, v některé oblasti to tu školu jako myslím si, že docela významně posouvá a vnímám to nejenom z pohledu školy, ale i z pohledu širší veřejnosti, nebo společnosti jako takové, protože abychom v těchto našich podmínkách v nějakých sociálně vyloučených lokalitách nebo oblastech, kde to sociální složení je jako trošku jako jiné, je tam víc těch dětí. A některé děti potřebují tu podporu, tak je fajn, aby ta podpora přišla z víc stran, jo, protože my samozřejmě jako řešíme primárně školu, ale je to jedna, je to zas jedna důležitá věc. Pak potřebujeme ještě, nebo by ty rodiny potřebovaly a ten systém celý podporu ještě od státu, ještě někde jinde, aby to fungovalo.

Chtěl byste na závěr ještě něco dodat?

Asi ne.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR – PAN KAREL

Musím avizovat, že veškeré získané informace, které od vás dostanu, budou použity v mé práci anonymně a pouze pro účely mé práce. Ještě Vás musím požádat, abyste vyslovil, že souhlasíte s nahráváním rozhovoru.

No, souhlasím s nahráváním.

Dobře, já se tedy vrhnu na rozhovor, který jsem rozdělila na tři okruhy, a začala bych teda tím prvním, kde se budeme zaměřovat na ty činnosti, toho sociálního pedagoga, které právě on vykonává v té základní škole. První otázkou na Vás je, jaké kompetence vyžadujete u profese sociálního pedagoga? Myslím tím, nějaké to osobnostní nastavení, schopnosti, povahu a tak podobně.

Máte na mysli jako náplň práce nebo osobnostní rysy toho člověka?

Ty osobnostní rysy toho člověka spíš myslím.

Tak, to si myslím, že nejde tak úplně říct, protože těch sociálních pedagogů není tolik na trhu práce. A vlastně my si žádné výběrové řízení neděláme, kdo přišel, tak toho jsem vzal a jako nebral bych ohled na nějaké osobnostní rysy. Ono to je ve školství podobný ve všech těch pozicích, není tolik lidí, kterých by se hlásilo do školství. Takže se bere to, co je a pak se s tím nějak pracuje. Takže ze začátku, já mám tady tuto paní dva roky a jsou tady nějaké věci, které jsme si ladili, ale abychom dělali nějaké osobnostní rysy, tak to úplně ne. Každý ten sociální pedagog je jiný, já ji tady mám hlavně od toho, aby ona pracovala s žáky, kteří jsou z nějakého problémového prostředí. No, říkám, já jsem na toto ohled vůbec nebral, ta paní je taková jako v něčem horší, v něčem lepší, ale na osobnostní rysy jsem ohled nebral. Měla by mít asi dobrý vztah a důvěrný vztah k dětem, to je asi jedna věc, co je taková důležitá. A asi to souvisí s tím, že je na škole to školní poradenské pracoviště, to nevím, jestli víte, ten náš tým se skládá z vícero lidí, takže každý z nich má na práci něco jiného, máme tam psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga, karirového poradce, výchovného poradce, preventistu a celý tento tým se stará o to pracoviště, o tu práci s těmi dětma. Takže každý z nich má za úkol nějakou část, tady ta paní nejvíc pracuje s dětma z toho sociálně slabšího prostředí, ale pracuje spíš s těmi rodiči, by se dalo říct, protože ty děti vlastně za to nemůžou. Takže ona pracuje spíš s rodiči než s dětma. Samozřejmě by měla být empatická a tak dále, to by v sobě asi měla mít.

Děkuji za odpověď, já se tedy přesunu na další otázku, dokázal byste mi teď říct, kdybyste znovu třeba přijímal toho sociálního pedagoga, tak jaké to vzdělání by měl

mít pro tento obor, aby ho mohl v té základní škole vykonávat? Jestli třeba stačí jen to bakalářské studium?

Tato paní má zrovna magistra z tohoto oboru, má vystudované magisterské studium, tahle paní má přímo sociální pedagogiku vystudovanou. Takže ona má přímo vystudovaný ten obor, což je dle mého ideální stav.

Dokázal byste mi teď popsat, nebo spíše shrnout, jak vypadá ta dennodenní náplň práce sociálního pedagoga, a zajímá mě teď ta interní práce ve škole.

To záleží hodně na tom úvazku. U nás se platí, my máme pracovníci na 0,4 úvazku, to znamená, je tady nějaké tři dny ve škole, některé dny je tady do dvou hodin, některé dny kratší, takže nemá úplně plný úvazek, což ve školách je běžný. Prostě tyto pozice nemají úplně plné úvazky. U nás jejím hlavním úkolem je práce se sociálně slabými rodinami. No, a nejen s těmi rodinami. Těm ona ve škole shání různé dotační programy, třeba obědy zdarma, různé charity, různé nějaké nadace, které vlastně dokáže ona sehnat a třeba jim zaplatit těmhle těm slabším dětem třeba lyžáky nebo školy v přírodě a tak dále. Toto je taková, jakože první část jakoby shánět tady ty finanční zdroje pro ty slabší žáky nebo sociálně slabší žáky. Druhá její práce je pracovat s rodinami, kde jsou děti, které mají slabší školní docházku a ono to spolu souvisí, většinou ty sociálně slabší rodiny jejich děti mají problém s docházkou do školy. Takže já jí vždycky vyjedu seznam hodin, a ona se potom s těma rodiči spojuje a řeší proč ty děti nechodí do školy. Toto jsou takové pro ni největší dvě složky, plus řeší s preventistou různé třeba situace, které se týkají nějakých nepovolených látek, nikotinových sáček a tak dále. Tak toto ona taky řeší s těmi žáky, nebo různý závadný chování. Takže toto si ona řeší s těmi dětmi ve škole, že třeba má s nimi sezení nebo jde do hodiny. Ono jako toho víc nejde stihnout za ty tři dny. No, když bych to shrnul: docházka, shánění financí a řešení nějakých závadných chování, což je nějaká kyberšikana, šikana, nějaké zakázané látky ve škole a tak dále. Toto jsou takové tři věci, které se jí nejvíce dotýkají.

A když se teď podíváme na tu druhou stranu té terénní práce, tak skrze ten úvazek, co ta paní má, tak je vůbec prostor pro tady toto?

Myslíte jako docházení do rodin mimo školu?

Ano. Celkově ta terénní práce, jestli to vůbec ten sociální pedagog dělá.

Ten sociální pedagog toto dělá, když je potřeba tak jde i do těch rodin, ale za ty dva roky se to stalo tak do deseti případů, když je to nutné. Máme tady dvě děti s individuálním vzděláváním, které mají problém, tak s nimi ona pracuje jako víc a jde i do té rodiny. A u nás se ještě na tomhle podílí ještě speciální pedagog.

Dokázal byste mi shrnout, co je takové to grow té jeho práce? Na co on se teda primárně v té škole zaměřuje? Víím, bavili jsme se už o tom, jen bych Vás chtěla poprosit mi to ještě shrnout.

Ty tři věci, jak jsem říkal, je to shánění finančních zdrojů pro sociálně slabší, takže to jsou dotace, obědy do škol, které má pod svojí kontrolou, a charity a různé ty spolky, které nabízí ty finanční zdroje přímo pro tady ty děti, to je první. A to druhé je práce s těma dětma, které mají zvýšenou školní docházku, že prostě nechodí do školy, že více chybí, to je druhá. A třetí jsou ty nějaké závadné chování ve škole, a to jsou nějaké návykové látky ve škole, šikana ve škole.

Jo, děkuji za odpověď a podle čeho jste sestavovali jakoby tu náplň práce, protože vííme že není ten pracovník v tom zákoně o pedagogických pracovnících, tak by mě zajímalo, jak to vaše škola udělala?

Udělali jsme to podle našich potřeb. Existuje vydání z Ostravy, možná jste se k tomu dostala, kde přímo oni na tom svém území, které to taky potřebuje, vydali příručku, která se jmenuje přímo pro sociální pedagogy, přímo jako návod jejich práce pro ředitele škol. Jmenuje se to metodika pro školní sociální pedagogy, vydáno v Ostravě rok 2019. Takže to je příručka vydaná přímo v tom roce 2019, je to normálně na webu, kde se to dá stáhnout. Tam přímo je pospané to, jaké by ten sociální pedagog mohl mít kompetence. Takže to bylo pro mě takové vodítko. A druhá příručka je taky z Ostravy, a to je zase pro činnost pro toho školní pedagogické pracoviště. Takže toto byly dvě takové příručky, které jsem si přečetl a udělal to nějak tak pro nás. No, a na základě toho jsem vybral ty okruhy, kterým se ten sociální pedagog bude věnovat.

A jak probíhá spolupráce sociálního pedagoga s učiteli, s tím školním poradenským pracovištěm a popřípadě pokud ten sociální pedagog spolupracuje i s Vámi nějak?

No, to pracoviště školní má svou místnost, své pracoviště, kde sedí hlavní ty tři pozice. To znamená sociální pedagog, speciální pedagog a psycholog a výchovný poradce, teda čtyři. Ty spolu komunikují, mají mezi sebou jednou za 14 dní poradu, kterou řídí ten psycholog a domluví se na tom, jak to bude probíhat ve škole. Samozřejmě po tom jde všechno skrze mě, takže přijdou ke mně a já jim to buď schvaluji nebo neschvaluji. Takže všechno jde přese mě, úplně si nemůžou dělat to, co chtějí, a když něco závažnějšího chtějí udělat, tak to dojde ke mně a já to buď schvaluji nebo neschvaluji. Takže oni mají nějakou představu, někdy se úplně neshodneme, takže to třeba ne vždy projde, to, co oni navrhnou. Takže je to řízené přes mě. Oni mají své porady a věci, které si řeší spolu. S učiteli taky spolupracuje

ten psycholog i ten sociální pedagog. Učitelé, když něco potřebují, tak jdou za tou sociální pedagožkou, když řeší nějaké konkrétní dítě a pak se domluví nějakému postupu.

Dokázal byste mi uvést a popsat příklady, kdy sociální pedagog významně ovlivnil život žáka na Vaší základní škole?

Určitě jo, měli jsme tady žáka, který má Aspergerův syndrom, v té době ho ještě neměl a byly s ním hrozné problémy. Takže jsme přes několik jednání s maminkou a s ním řešili, co s ním budeme dělat dál. Nakonec jsme došli k tomu, že seženeme peníze na individuální vzdělávání. Takže teď má individuální vzdělávání, chodí i do školy, sehnali jsme mu i osobního asistenta, zařídili jsme to s poradnou. Jak on, tak ta škola jsme spokojeni, ty problémy v té třídě nejsou. Dřív tam nešlo učit, byl to prostě problém. Ona právě tomu dost pomohla při hledání nějakého východiska, bylo to dost zdlouhavé, trvalo to asi rok, než jsme přišli na to, co a jak bychom mohli udělat. Nakonec se to nějak povedlo. Takže to je jeden příklad, anebo další příklad jsou obědy zdarma. My jsme měli spoustu dětí z těch sociálně slabších rodin, tyto děti jsou pak ve škole hladové, nemají obědy, ona ty obědy zařídila a 40 žáků teď chodí na obědy zdarma. Takže toto je další taková podrobnost, ale pro ty děti je to zásadní. Protože ty děti, které ten oběd nemají jsou z toho nešťastné. Takže i ty peníze na ty lyžařské kurzy, teď jedou osmačky dvě z Ukrajiny na lyžařské kurzy a ty peníze zase sehnala pro ně ona. A toto hodně ovlivňuje tu situaci ve škole.

Dobře, děkuji za odpověď, poslední otázka z tohoto okruhu je zaměřená na ty rodiče, a zajímalo by mě, jak ten sociální pedagog s nimi spolupracuje, a popřípadě jak to ti rodiče hodnotí, tu práci toho sociálního pedagoga?

Spolupracuje s nimi. U některých je to tak, že jim pomáhá, je to pro ně taková represivní osoba. Takže u těch, se kterými spolupracuje v rámci školy, tak těm ona vlastně pomáhá tím, že je schopná jim napomoci v nějakých sociálních dávkách, s nějakými formuláři a tak dále. Ona je schopná toto s těmi spolupracujícími rodiči udělat, ti, co spolupracují a chodí do školy. Ti, co nespupracují a děti mají problém s docházkou, tak tam je to komplikovanější, nebo neplatí do školy nějaké finance, jsou v nějakém dluhu vůči škole. Tak s nimi se snaží najít nějaký třeba splátkový kalendář, nebo něco, aby se z těch dluhů dostali. Ale spíš to funguje tak, že si je pozve a snaží se jim říct, co by udělala líp. Ale ti rodiče moc nespupracují, takže tam je to větší problém. Takže jsou to takové dva póly, ti rodiče, kterým pomáhá si ji samozřejmě chválí, ti rodiče, kteří nespupracují, tak ji berou spíš jako osobu, která je pořád nahání, něco po nich chce. Tak tímto ji prostě oni neberou, ale většina těch rodičů ji bere pozitivně, že se jim snaží pomoci.

Dobře, děkuji za odpověď, já bych se tedy tímto přesunula na další okruh otázek, kde se budu zaměřovat právě na ty negativa a pozitiva, které spatřujete u té pozice sociálního pedagoga. První otázka z okruhu číslo dvě je, které současné aktivity vykonávány sociálním pedagogem, považujete za zvláště potřebné a cenné pro tuto dnešní dobu?

Je to o tom, o čem se všem baví třeba ta česká školní inspekce, a to je práce se sociálně slabými dětmi. Asi víte, že jsme nejhorší v tom, nebo jedni z nejhorších v Evropě ze zemí v práci s těmito dětmi, který se nenarodily do rodin, do prostě nějaké závadné rodiny. Tyto děti mají pak nejhorší vzdělávací výsledky, a ani se nezlepšují, spíše se zhoršují, a v tomto systému nefungují. Tato pozice by měla pomoci těmto dětem, jak z finančního hlediska, tak z hlediska té práce s těmi rodiči a se školní docházkou. Takže největší je to, i město to podporuje, že musí pracovat s těmito sociálně slabšími dětmi a díky nim, by se měla zlepšit ta docházka do školy, a tím selepší i ty jejich výsledky ve škole. To je takové jasně dané pravidlo. Takže tohle je podle mě jeden z takových klíčů, který by nám mohl pomoci, tomu českému školství celému v tom, zlepšit ty vzdělávací výsledky u sociálně slabých žáků.

A registrujete nějaké překážky, při vykonávání profese toho sociálního pedagoga?

První obrovský problém je, že to není pedagog, sociální pedagog je ne pedagog, takže nemá ty výhody, které má učitel. To znamená, nemá větší počet dní dovolené, není financovaný. My ho financujeme ze šablon, takže není financovaný ze státu, a tak toto jsou dvě takové největší věci, které vůbec brání sehnat takového člověka. A pak se možná dostaneme k mínusům této pozice. My máme třeba takovou sociální pedagožku, která ty děti hrozně moc omlouvá a tam je to takové až moc někdy, za mě tam narážíme na nějaký mantinel té školy, té společnosti, jestli toto je pro tu školu únosné nebo není. Narážím tím na to, že jim ona chce hrozně moc pomoci, a od toho tady je, ale pak je to zase proti té třídě nebo proti těm jiným žákům. Takže je to potom o nějakých kompromisech toho člověka. Prvopočátek je problém od státu, že ta pozice není pedagog a ani není financována.

A jaký máte názor na to zařazení profese sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících? Co si o tom myslíte?

Tak tam není, není vůbec. On prostě neexistuje.

Neexistuje, ale stále se to projednává, že pravděpodobně jednou by ten sociální pedagog by v tom zákoně mohl být, a právě zajímá mě, jestli s tím nějak souhlasíte?

No zatím to není, což je špatně. Takže ta pozice tam musí být, jako jestli ji chceme ve škole, tak tam musí být. Ted, když ta pozice tam není, není to tím pádem pedagog a má to obrovské nevýhody pro tu osobu, takže jako toho sociálního pedagoga moc škol nemá,

tady třeba z celého města mají z osmi škol sociálního pedagoga pouze dvě školy, a to se k nám ta druhá škola přidala až teď od září. Takže jsou dvě školy, které mají, ostatní školy ho prostě nemají. A jsou tu dvě otázky, buď ji nechtěj nebo nemůžou na to nikoho sehnat. Možná to budete vědět vy líp, když jste mě našla, že my to tady máme, takže možná budete vědět víc vy, kdo to má a kdo ne.

No, konkrétní procentuální číslo nevím, já jsem tyty školy hledala na základě interaktivní mapy na té asociaci těch sociálních pedagogů a tam upřímně je úplně minimum těch škol, které ho mají. Teď zase na Vás takové hypotetická otázka, jak byste si myslel, že by novela zákona ovlivnila tu současnou pozici sociálního pedagoga, myslím tím, jako kdybychom brali, že ten zákon jednou vyjde, že se zařadí mezi ty pedagogické pracovníky, tak jak tato situace ovlivní tu současnou pozici?

Tak tomu sociálnímu pedagogovi by to dalo nějakou jistotu, že s ním ten stát počítá s touhle pozicí. Takže jeho pozici by to neovlivnilo nijak. My ho máme financovaného z jiných zdrojů, ale ty skončí někdy. Když to skončí, já ho zaměstnat tady nemůžu. Takže jeho situace by se změnila tak, že za prvé bude mít nějakou jistotu, že je to pedagog, za druhé, že s tím nějak ten stát počítá s touhle pozicí, a pak je to o tom financování, jestli na ni peníze dá, protože na psychologa stát také nedává peníze, taky je financovaný z evropských fondů. Takže za mě je to nutnost, pro tu naši pozici by se toho moc nezměnilo, ale měl by prostě tu jistotu a měl by ty dny dovolené, které teď nemá.

A jaký máte názor na budoucí vývoj této profese? Jestli podle Vás tato profese má nějakou budoucnost?

Podle mě je to nutnost, jak už jsem říkal. Podle mě těch dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí je hodně a přibývají k tomu děti s mnoha handicapy, to jsem taky ještě neřekl, těmto dětem se ta sociální pedagožka taky věnuje, ten žák s tím Aspergerovým syndromem, jak jsem o něm mluvil, tak takových dětí přibývá. Takže si myslím že to tak musí být, jestli se oni chtějí někam posunout a jestli chceme pomoci těmto dětem, tak ten pracovník prostě musí být všude.

Dobře, děkuji za odpověď, touto otázkou jsme ukončili druhý okruh. Já se vrhnu tedy na ten poslední, kde se budu zaměřovat vlastně na ty změny, které nastali po tom, co jste přijal toho sociálního pedagoga k vám na školu. První otázkou je: Z jakého důvodu přijala škola sociálního pedagoga do svého týmu? Nebo z jakého důvodu jste vy přijal tohoto pracovníka?

Jeden z důvodů byla ta příručka z Ostravy, myslím tím tu příručku pro to školní poradenské pracoviště. A tam oni dokážou popsat, jak by to pracoviště mělo vypadat

v ideálním stavu. Takto jsem se k tomu sociálnímu pedagogovi přiblížil. Za druhé těch problémů ve škole přibývá a nemusím je teď řešit všechny úplně sám. Takže je to pomoc tomu řediteli školy, je tady to školní poradenské pracoviště, které je obsazeno těmito pozicemi, pomáhá řešit té škole různé situace, které se týkají těch věcí, o kterých jsem už mluvil. Ať už se to týká těch návykových látek, šikany, nebo problémových dětí, docházky a tak dále. Toto bylo v té metodice vše popsáno, tady jsem tedy zjistil, že by to bylo dobré na škole něco takového mít, a ta paní se shodou okolností zrovna přihlásila. Takže to se nějak takto sešlo. Takže proto jsme ji přivedli. Přijali jsme ji, aby hlavně pracovala s těmi dětmi a jejich rodinami. To byl ten počáteční důvod. Ta pozice sociálního pedagoga se nám postupem času trochu měnila, protože jsme si během toho prvního roku ujasňovali kompetence, kam může, kam až nemůže. Ona si myslela, že může skoro všude, to jsme si museli hned ujasnit, aby nezasahovala do kompetence třeba třídních učitelů nebo jiných a tak dále. Takže to jsme nějak během toho roku ladili, a teď už to nějak probíhá. Je to prostě pak na tom člověku a o těch kompromisech ve škole.

A poté, co jste toho sociálního pedagoga přijal, tak co se v té škole primárně změnilo nebo jak ten sociální pedagog ovlivnil tu základní školu, to dění na základní škole?

My jsme ve stejnou chvíli přijali i školní psycholožku, i toho sociálního pedagoga a speciálního pedagoga, což najednou byly tři nové osoby. Takže tyhle tři pozice měli velký vliv na to, jak to probíhá ve škole. Za prvé děti ví, kam a na koho se obrátit, když mají nějaký problém, můžou se někomu dojit svěřit. Učitelé, když je nějaký problém ve třídě, tak se mají na koho obrátit. A i rodiče, když řeší nějaké situace finanční, tak taky ví, na koho se obrátit. Takže už se neobrací na mě jako na ředitele školy, ale obrací se na to odborné pracoviště, takže já bych to úplně nespecifikoval, že to je tato pozice, ale spíš je to poradenské pracoviště s nimi musí nějak pracovat. A tato pozice je vlastně součástí toho pracoviště, takže je to o jejich celkovém nastavení, kde si rozdělí ty kompetence. Tam jsou ty pozice nastavené, a potom tam do toho zapadá i ten sociální pedagog. Takže aby to pomohlo té škole, je důležité nastavení celého toho pracoviště, není to jen o sociálním pedagogovi.

No a poté, co jste přijal toho sociálního pedagoga, jak se k tomu stavěli učitelé? Jaká byla jako odezva z jejich strany?

Abych pravdu řekl, tak v první chvíli to úplně nefungovalo, tam sociální pedagog překračoval přes své hranice, kam mohl zajít. Překračoval vlastně ty kompetence třídního učitele kolikrát, jim se to samozřejmě nelíbilo. My jsme ten první rok prostě nastavovali ty jeho kompetence, takže letos už to tak není, letos to více funguje, žádné stížnosti od učitelů

nemám, takže spíš to berou tak, že se jim ten sociální pedagog snaží pomoci. Takže je to o nějakém tom nastavení, protože ta pozice nemá pravidla nikde ukotvené. Je to o tom do čeho ten sociální pedagog vkročit může a do čeho ne. Ze začátku to skřípalo, teď už je to myslím si o hodně lepší.

A Jak ta škola řešila, když ten sociální pedagog na škole ještě nebyl, různé ty výchovné problémy, rizikové chování, šikanu. Kdo toto měl v merku?

Tak ono to školní poradenské pracoviště bylo i před tím, akorát nebylo takhle široké. Ale byly tam jen dvě pozice jen výchovný poradce a preventista. Takže tyto dvě pozice ve spolupráci s vedením školy řešily tyto věci, nikdo jiný tady nebyl. A třídní učitelé ještě. Takže to řešili třídní učitelé, preventista sociálně patologických jevů a výchovný poradce plus vedení školy buď zástupci nebo ředitel školy.

Vím, že už jste o tomto něco málo řekl, ale chtěla bych to k této otázce ještě shrnout, z jakých teda zdrojů je ten sociální pedagog financován?

U nás je to úvazek 0,4 a je to z šablon OPJAK, takže evropské peníze.

Dokázal byste mi ještě nějak tu šablonu popsat?

No loni jsme teda šablony neměli, tak to platilo město, takže byla financovaná z městských peněz a od letoška od 1.9. jsou šablony. Šablona jsou čtvrtý typ šablon, kdy škola si zažádá o tyto peníze, o tyto aktivity. Jedna z těch aktivit je právě třeba ten psycholog nebo sociální pedagog, vlastně celé to pracoviště je placeno z toho OPJAK. Ale jsou i další šablony, kde škola může dosáhnout až na částky v milionech.

Předposlední otázka z tohoto okruhu je, teda poslední otázka. Jaký máte názor na to, že většina základních škol stále nevyužívá toho sociálního pedagoga? Jestli byste jim chtěl i něco vzkázat?

Podle mě ho nevyužívá, protože za prvé se jim to nechce, mně se to taky úplně nechtělo zřizovat, ale pak jsem si řekl, že je to nutné. Nechce se jim do toho, protože neví odkud to mají financovat, ta první věc jsou asi ty peníze a ta druhá jako úplně nevím proč to nemají, ale řekl bych, že ta zásadní věc jsou ty peníze a potom ještě ty osoby sehnat. Na tyto pozice moc nejsou lidi, buď by se ten dotyčný musel nějak vychovat v té škole, nebo bychom ho museli sehnat já nevím, třeba z nějakého OSPODU. Takže je to ta stránka personální a finanční, a pak ta nevědomost, s čím ta pozice může všechno pomoci.

Chtěl/a byste na závěr ještě něco dodat?

Asi, jako já si myslím, že všem těm školám, které to nemají, bych to doporučil, jsem schopný jim dát i moji zpětnou vazbu, jak to funguje u nás ve škole. Takže myslím si, že je to nutnost, cesta správným směrem, akorát nám k tomu chybí ty věci, které stát nedodal.

Takže velká chyba je na straně státu, protože tuto pozici zatím nijak nepodpořil. Potom ty školy, kdyby ten stát to podpořil, tak by se přidalo mnohem více škol. Takže do budoucna si myslím, že je to nutnost tuhle pozici mít a doufám, že to do těch škol dojde.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR – PAN PAVEL

Musím avizovat, že veškeré informace, které od Vás dostanu budou použity v mé práci anonymně. Ted' Vás ještě musím poprosit, abyste řekl, že souhlasíte s nahráváním rozhovoru.

Ano, souhlasím s nahráváním rozhovoru.

Super, tak já bych se teda přesunula na...

A ještě ta univerzita, to je ve Zlíně nebo kde to je?

Ano, Univerzita Tomáše Bati je ve Zlíně.

Tak dobře.

Já bych se tedy vrhla na rozhovor, který jsem rozdělila do třech okruhů. V prvním okruhu se budu zaměřovat na to, vlastně na ty činnosti toho sociálního pedagoga, které on vykonává v základní škole. První otázkou z tohoto okruhu na Vás je, jaké kompetence vyžadujete u profese sociálního pedagoga? A ted' mě vlastně zajímají ty osobnostní rysy, ta povaha, jaká by měla být na této profesi.

Tak, když to vezmu konkrétně u naší sociální pedagožky. No tady se předpokládá, protože my to máme ze šablon, nějaká kvalifikace. Protože bez té kvalifikace... a to je taky otázka Asociace sociálních pedagogů, která sice říká, že nějaká kvalifikace je no, a tím, že ministerstvo dává peníze na šablony, to jsou ty šablony ZŠ 1 ten Jan Amos Komenský, který je už několikátý v řadě. Tak tam oni musí posoudit tu kvalifikaci. Takže to je jedna věc, aby splňovala tu kvalifikaci a měla nějaký praktický a teoretický dovednosti. A vlastně tady se jedná o nějaké citlivé věci, s rodinou nebo žákem, nebo potom s OSPODEM, s kurátorem. Měla by mít nějaké etické a morální zásady, a to poznáte, já to většinou poznám hned. Naše sociální pedagožka je teda také zároveň asistentka pedagoga, což jsme takto nastavovali původně, ale pak, když jsem zjistil, že má tu kvalifikaci a je tu takový rozvíjející se vlastně post v rámci poradenských služeb, co škola poskytuje, a velice se nám to osvědčilo. Ono, když víte, že někdo bude samostatně jednat, ať je to s žákem, rodičem, ať je to s kýmkoliv, bude dávat nějaké podněty a poučovat rodiče, jaká jsou jejich práva a povinnosti jak ze školního řádu, tak ze zákona. Ta odpovědnost musí být maximální. Je dobré, když má nějakou zkušenost, ta naše sociální pedagožka, naše Eliška původně pracovala na OSPODU, ona už z tama má ty zkušenosti, takže to je ideální stav. V podstatě by měla mít nějaký ten společenskovední základ, ať už to je něco z psychologie, pedagogiky, zdravotnictví. Tam je právě přidaná hodnota ta, že má ta naše sociální pedagožka i zdravotnickou kvalifikaci. A tu nabídku taky měla jít dělat do

zdravotnictví, ale vybrala si školství. No, abych ještě řekl něco k těm kompetencím prostě obecně má představa je taková, že ten sociální pedagog by měl být především velmi dobře čitelný, měl by být hodně důvěryhodný, jo, pokud se bavíme o té osobnostní rovině. Je potřeba, aby byl prostě komunikativní. Takže pro mě předpokladem téhle té činnosti toho sociálního pedagoga prostě je jistá důvěryhodnost a komunikační otevřenost a jakási průhlednost. Podle mě je toto nejzásadnější věc.

Dokázal byste mi teď krátce říct, kdybyste znovu přijímal toho sociálního pedagoga, tak jaké to vzdělání musí mít?

Ona má, myslím, nějakou sociální pedagogiku, nebo počkejte, já se podívám. Hm... Má teda vystudovanou resocializační pedagogiku a z toho teda má magistra, což je pro mě optimální. Pokud bych měl v tuto chvíli přijímat dalšího sociálního pedagoga, tak úplně bych nebazíroval na to, jaký stupeň v té sociální pedagogice dosáhl, ale spíš by tady hrála roli ta kompetence osobnostní, jo.

Dokázal byste mi pospat tu dennodenní náplň práce toho sociálního pedagoga?

Zajímá mě vlastně ta interní práce ve škole, co on jako dennodenně dělá s těmi dětmi, učiteli a třeba s tím poradenským pracovištěm?

Tam v podstatě s tím, že to máme ze šablon, tak vlastně ten sociální pedagog je tady pouze na půl úvazku. No, ona vlastně přijde ráno v 6:00 a dělá kousek sociálního pedagoga, pak jde o půl osmé dělat asistenta pedagoga, po obědě, nebo spíš před obědem začne zase dělat sociálního pedagoga, což je celkem taková velká výhoda, protože ona pak zná to prostředí té třídy a jak to v té škole vypadá a už i tam se zúčastňuje. Takže ona tu náplň práce má danou tou Evropskou unií z toho programu vlastně Jana Amose Komenského, takže ta náplň práce je tam přímo stanovena. Teď to musíte skloubit s tím katalogem prací, aby mohla být někde zařazena v té sociální oblasti. No ona vlastně s tím, jak je hlavně v souladu s tou školní psycholožkou, existuje taková kartotéka všech žáků, která vychází z bakalářů, ale to pracoviště si pak ještě zakládá svou složku, kde je všechno. Protože pak dojde rodič ve čtvrté třídě, přijde na jednání a řekne, že to už bylo tehdy, a to já řešit nebudu. Takže u nás díky této dokumentaci, víme o těch žácích vše od 1.-9. třídy. Díky tomu máme takovou posloupnost toho, co kde bylo, co se kdy řešilo, co kdy nastalo, co nastalo, ke kterým odborníkům šla třeba ta rodina, s jakou organizací jednají, jestli tady nedochází k nějakému morálnímu ohrožení a tak podobně. Takže jde o to, aby v tom byl přehled. Mezi prostě ty její hlavní úkoly patří, že zajišťuje nějakou prevenci, podporuje také zájmové vzdělávání, zúčastňuje se nebo spíš provádí vlastně také vzdělávání pedagogů, nebo se také zúčastňuje pedagogické rady. Zvyšuje vlastně to podvědomí o těch

sociálních otázkách. No, nastává tady i třeba komunikace s pediatry, protože se někdy tady stane, že to dítě k pediatrovi už několik let nechodí. Takže toto ona vlastně řeší taky. Ona vlastně dělá vše ve spolupráci s tím školním poradenským pracovištěm, takže oni se tak vždycky sejdou a řeší, co je teď aktuální, co musí s těmi dětmi vyřešit.

A ta terénní práce toho sociálního pedagoga vypadá jak u Vás?

No, ta terénní práce spočívá spíše ve škole, protože většinou se ti rodiče zvou sem. Ta naše sociální pedagožka je, jak už jsem říkal, bývalá pracovnice OSPODU, takže má zkušenosti s tou komunikací. Takže v té sociálně právní oblasti se už pohybovala. Ten terén je víceméně to zmapování těch potřeb z hlediska toho, že se nám tady objeví tatínek a vymyslí si, že do víkendu bylo jeho dítě zdravé a v pondělí ho vzala máma, která ho omluvila. A tatínek se ptá, jak je to možné, ať mu podložíme, že zanedbává docházku a chce vidět v detailech, jak mu to máma omluvila. No, a já od té naší sociální pedagožky dostanu výčet, jaká byla omluvenka, kdy to ten rodič omluvil. Takže ta terénní práce je prozkoumat v podrobnostech a detailech zejména tu oblast záškoláctví, jo. Aby to nebylo zanedbávané ze strany rodičů nebo těch dětí. Takže ten terén spočívá v té komunikaci s těmi ostatními orgány OSPOD nebo sociálek, ale vychází to z toho vlastně, jak se my tady ve škole domluvíme. Jako, že by šla normálně do rodiny a tam něco zkoumala, tak k tomu jsme se ještě jako nedostali.

Já bych Vás teď ještě chtěla poprosit, abyste mi shrnul, co je teda jeho takové to grow té práce? Na co on se teda primárně v té praxi zaměřuje? Co je taková ta hlavní činnost, kterou on dělá?

No to je právě ta docházka, prostě aby to dítě bylo v té škole, aby zbytečně nezameškávalo, aby to nebylo tak, že doma zakašlu a už do té školy nejdu. Víceméně ta role toho sociálního pedagoga je pořád spíš to, aby se neobjevovalo nějaké to záškoláctví a tak podobně. Protože to ostatní výchovný poradce, když se podíváte na vyhlášku o poskytování poradenských služeb, tak tam je přesně specifikované, co dělá výchovný poradce, co dělá školní psycholog, co dělá preventista a teď si nejsem jistý, jestli tam je ten sociální pedagog. No, ale pořád to grow té práce je ta školní docházka, ale není to třeba to rizikové chování, to má na starosti preventista.

Děkuji za odpověď, a podle čeho jste sestavovali tu náplň práce?

To Vám hned řeknu, protože za prvé, vy, když chcete něco ze šablon, tak oni vám přímo dávají vzor pracovní smlouvy a vzor náplně práce, jo. Čili vy vezmete tu náplň práce, která je vzorová pro toho sociálního pedagoga, aby dělal to, co ta šablona obsahuje. Takže

vezmete tu náplň, podíváte se, aby se to neprolínalo s preventistou rizikového chování, který ze šablon není, aby to doplňovalo školního psychologa, který ze šablon je. A vyhodíte z toho jeden, dva body. No a teď to musíte skloubit s tím, abyste ho dostala do nějaké platové třídy. To znamená, já ho mám ve 12. platové třídě sociální služby a vlastně do tohoto všeho to musíte napasovat, aby to odpovídalo všemu, takže to znamená jak mzdám, tak těm šablonám, ze kterých se to platí, aby to doplnilo ten váš preventivní tým no. Takže teď i ta Asociace sociálních pedagogů má na to nějaký pohled, ale to všechno je spíš taková poradenská služba bych řekl. No i na toto vy musíte brát ohled a nějak to skloubit dohromady. Není to jednoduché, nemůžete to jen tak odfláknout... No, závěrem prostě ten sociální pedagog se má zaměřovat ve škole na tu docházku, záškoláctví, omlouvání nepřítomnosti. Rodiče, aby tam neohrožovali nějakou morální stránku věci, že budou podporovat děti v tom, aby do školy nechodili. Neměl by se třeba věnovat oblastem drog, šikany, to řeší zase někdo jiný.

A jak probíhá ta spolupráce sociálního pedagoga s učiteli, se školním poradenským pracovištěm a jestli někdy spolupracuje i s Vámi?

Jo, tam více méně jsou nějaké individuální konzultace, primárně je to to, že učitel si vede svoji absenci, vede si ji vlastně v bakalářích. Tam vždycky z toho vyskočí detailně, kolik má i procento tý absence, aby to nebylo třeba víc jak 30 procent zameškaných hodin ve vztahu k té klasifikaci. Prostě, když to přeroste ty kompetence toho učitele třídního, který si to tam vlastně vede, tak se do toho zapojí ten poradenský tým školy. Takže najednou, když začne ta absence vyčnívat i ze strany rodičů, když je tam něco zanedbávaného a je nějak ohroženo to rodinné prostředí, tak do toho vstoupí po dohodě ta sociální pedagožka. Ona to jde rozklíčovat v detailech. Ona to musí rozklíčovat a jít přímo k věci. No, takže ta naše sociální pedagožka spolupracuje s tím školním poradenským pracovištěm. Oni tam vše konzultují společně. A já musím mít o těch všech věcech přehled, protože pak dojdou rodiče za mnou něco řešit, a já už dopředu musím vědět, jak se na to připravit. Jako, že bychom společně se sociální pedagožkou jen my dva nějak spolupracovali, tak to asi ne. Spíš to jde přes to poradenské pracoviště. No a tam je výchovný poradce, preventista rizikového chování pak školní speciální pedagog, potom jsem vzal školního psychologa a poslední je v tom ten sociální pedagog, což teda není ten pedagogický pracovník a kariérový poradce.

Dobře, moc děkuji za odpověď, a vybavujete si nějaký případ u vás na škole, kdy sociální pedagog nějak významně ovlivnil život žáka? A jestli byste mi ho mohl nějak popsat?

Tak během tohoto pololetí šlo o případ holčičky, která je v krizovém centru OSPOD ji odebral tatínkovi. Pak jsme tady měli další případ, který souvisel se sociálními sítěmi, kde vlastně na WhatsAppu vznikla taková skupina mezi dětmi. Ta komunikace nabrala pak takových velmi negativních obrátek, když to tak řeknu, zkrátka ty děti se uráželi navzájem, vstupovaly do té konverzace anonymně a vystupovaly tam velmi vulgárně, vyhrožovaly si a tak podobně. Takže tam jsme spolu se sociální pedagožkou zjistili, kdo je správcem té skupiny, zjistilo se teda, že jeden žák, který je romského původu. No, není to úplně sociální případ. Jeho rodiče byli podnikatelé, on žije tady s babičkou a on nemá prostě nad sebou žádný dozor. No a do toho se vložila ta sociální pedagožka, která se snažila babičce vysvětlit, o co vlastně jde. Ten žák pak sám uznal a prostě pochopil, a od té činnosti se odpustil. Takže toto jsou takové dva případy, které mi tak utkvěly v paměti.

Já se teda přesunu na další otázku. Jakým způsobem sociální pedagog spolupracuje s rodiči, a jak to ti rodiče hodnotí? Jestli jako s tím nějak souhlasí nebo? Vzhledem k tomu, jak je to nová profese, tak jak se k tomu staví?

No vždycky to je tak, že je k tomu ze začátku nějaký ten podnět. Když prostě dřív nebo později do toho ty rodiče vtáhnete, třeba to, že vidíme, že maminka omlouvá své dítě s tím, že není mu dobře ze zdravotních důvodů. Pak ta naše sociální pedagožka zjistí, že maminka nebyla s dítětem léta u svého pediatra. Tak samozřejmě, ne každému rodiči se to může líbit, že jo. Takže to je hrozně individuální, někdo je nadšený, protože tomu dítěti bylo pomoheno a nechodí do školy s obavami, a někdo zase, když se vstoupí do toho jejich prostředí a myslí si, že je ta škola proti nim.

Já se teď přesunu na další okruh otázek, kde mě budou zajímat ty pozitiva, negativa, které nějak registrujete u té profese sociálního pedagoga. První otázkou z tohoto okruhu je, které současné aktivity, které vykonává sociální pedagog, považujete nějak za zvláště potřebné a cenné pro tu dnešní dobu?

Tam je zásadní to, že když chcete dělat něco důkladně, tak na to musíte mít prostor a možnost to řešit v nějakých detailech. Protože my tady máme 500 žáků, 45 učitelů a není to jako malotřídka, kde máte přehled snad o všem. Když pak něco chcete teda vyřešit něco v těch detailech, na to je potřeba, aby těch lidí bylo víc a každý, aby měl tu svoji oblast a mohl se jí věnovat dopodrobna. Na to je ten sociální pedagog nezastupitelný dneska. Já jsem opravdu rád, že ji tam mám, protože to někdo nedělá třeba jen půl hodiny za celý týden, ale je tu někdo, kdo se tomu věnuje na plno. Kdybych toto měl řešit třeba já, tak to můžeme nějak udělat, ale nemůžu jít do toho, do čeho můžou ty jednotlivé pozice včetně toho sociálního pedagoga. Čili pro mě je to naprostá pomoc další, a vím, že tam nic

nezanedbáme. Když třeba teď mi dojde inspekce na jeden případ, tak já vím, že mi to ta sociální pedagožka připravila na tolik, že v detailu mám rozklíčovanou každou zameškanou hodinu u toho žáka. Takže ta pozice, kdyby tady nebyla, kdybych ji nespojil ty dva úvazky, protože tam je pak taky otázka, kolik za to má a jestli za to je schopná vyžít. Takže jeden plat je školní asistent, druhý plat je školní sociální pedagog. No prostě na ty věci, které ona řeší, by nebyl vůbec prostor. Ona je velmi pozitivní a má mezi těmi učiteli správné postavení, a když tady máte tu týmovost, tak se vám ty věci daří. Pro mě je tato pozice úplně zásadní.

A jsou nějaké překážky, se kterými se setkává sociální pedagog při vykonávání své profese?

No překážky můžou být v pohledu těch rodičů, teď myslím, jak vstupujete do toho jejich soukromí, tak samozřejmě ne každý rodič toto úplně chce. Tak může zde být nějaká nechuť. To je spíš takové to, jak to vnímá ten rodič, což je spíš takový subjektivní pohled. No, překážky moc nejsou, má tam skvělou kancelář, velký plat, který jsem se ji snažil nějak dát, i tu náplň práce takovou, aby to měla dobře zaplacené. Překážky jsou spíš takový, že má často nemocné děti. Haha.

Dobře, děkuji. Co si myslíte o tom, že se má pravděpodobně někdy zařadit ta profese sociálního pedagoga, právě do toho zákona o pedagogických pracovnících, uvítal byste to?

Aby to byl jako pedagog?

Ano, ano, aby to byl vlastně ten pedagogický pracovník.

No za mě je tam jediná věc, že pedagog má 40 dní dovolené a má tam nějaké studijní volno 12 dní, takže na ty prázdniny, které jsou ve školním roce docela velké, a to volno je skoro tříměsíční, tak to ten sociální pedagog nemá. Jak ona má to na ty dva úvazky, tak je to prostě jiná kategorie, ve mzdách se to jinak účtuje. Teď jsem s tím měl velký problém, když jsem změnil vlastně zpracování mezd, že ta původní to dala do oblasti pedagogů, ale on to je ne pedagog. Čili jsou to spíš takové formální věci, se kterými se setkáváte a z hlediska toho zařazení, že to jsou odlišné kategorie, že vlastně máte pololetní prázdniny a ten sociální pedagog je jako administrativní pracovník a musí přijít do té práce. No a kdyby byl zařazen jako pedagog, tak má všechno ostatní, co má ten školní speciální pedagog, výchovný poradce, preventista, školní psycholog a kariérový poradce. Což tady v té kategorii není, je to takový úředník trošku no, ale my to tak nevnímáme, ač to tak musíte vykázat. Myslím si, že by se hodilo, aby to byl pedagog a měl ty benefity a ty úlevy co

mají učitelé no. Ale o tom se moc neuvažuje, když jsem byl na konferenci s panem ministrem, tak to nevím no. Oni furt o něčem uvažují, než aby to nějak zrealizovali.

Ted' tady mám zase takovou hypotetickou otázku, kdyby to teda jednou vyšlo, že ten sociální pedagog se umístí jako pedagogický pracovník, tak jak by ta novela zákona ovlivnila tu momentální pozici toho sociálního pedagoga u vás na škole?

No to by asi neovlivnila, protože ta práce bude pořád stejná. To její postavení se moc nezmění z hlediska toho fungování v tom týmu, akorát by se možná změnilo tohle, že bude mít dojem, že je víc pedagog. Ale na jednu stranu to má hodně blízko té sociální oblasti, a vlastně nemusel by dělat člověk katalog pro mzdy ze sociálního katalogu pro sociální pracovníky, ale měli bychom to v jednom. Čili mezi těmi 70 ti lidmi je jeden, který vyčnívá nějak a na to musíte brát ohled, a furt to mít v patrnosti. Jako to není jen o tom, že dělá s dětma, ale o tom všem ostatním, včetně toho odkud na něho jdou peníze, jak ho máte vyúčtovat.

A jaký máte názor na budoucí vývoj této profese? Jestli podle vás má tato profese nějakou budoucnost?

Já si myslím, že je to nezbytná pracovní pozice, protože si myslím, že učitelé a ředitelé samotní by nedokázali ten objem té práce, kterou ta sociální pedagožka dělá nějak obsáhnout. Bylo by to daleko náročnější pro všechny z nás. A já si myslím, že tu budoucnost to má. Pokud bude pokračovat ta ekonomická situace jaká je, tak těch dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí bude čím dál víc. Takže ty děti, které máme teď u těch středních vrstev, se budou překlopat do těch chudších, místo do těch vrstev bohatších. Určitě budoucnost má tato profese. Vždycky, když něco někde je a vím, že to může nějak fungovat, tak vždycky to vezmu, ale musíte mít na to lidi, kteří jsou schopni a ochotni to dělat. Za mě, když se to dobře uchopí a máte na to kvalitního pracovníka, který je schopný v tom týmu dělat, a rozumí si i ti ostatní a neberou to nějak zle, tak za mě je to skvělá pozice, ale je jich teda málo. Za mě by ho měla mít každá škola, ono je tady otázka za prvé kolik na to máte peněz, jak jste schopni do toho všeho ho zakomponovat, taky hodně záleží, jak kvalitního člověka na to vůbec seženete a někdy musíte mít štěstí, že dojde někdo, kdo se vám na tu pozici hlásí.

Tímto jsme tedy ukončili druhý okruh, já se vrhnu na ten poslední, kde se budu zajímat o ty změny, které nastaly od té doby, co jste přijal toho sociálního pedagoga na danou, teda na tu vaši základní školu. První otázkou je, z jakého důvodu jste přijal toho sociálního pedagoga? Nebo z jakého důvodu ta škola potřebovala tuto osobnost tam mít?

Abyste kvalitně a v detailech mohla se zaměřit a mít na to ten čas tu problematiku řešit. Jsou to ty otázky záškoláctví, docházka do školy. To, na co nemají čas ti pedagogové. Aby to řešil někdo, kdo má na to čas. V podstatě nás k tomu vedlo také to složení školy, máme spoustu dětí romských, no, a z toho začaly vyplývat určité problémy.

A potom, co ten sociální pedagog k vám nastoupil na školu, tak co se tam primárně změnilo?

Terezo, já už jsem to říkal. Pro nás se primárně změnilo to, že někdo na tu absenci a záškoláctví a tyto problematiky má dostatek času se tomu dopodrobna věnovat. Aby prostě dělal každý na tom svém písečku, dělal tu práci v detailech a soustředil se na ty činnosti dostatečně.

A jak se k tomu stavěli ti pedagogové, když nastoupil ten sociální pedagog na školu? Tak jaká byla odezva z jejich strany?

No, zpočátku teda jako byl jsem jeden z mála, který tomu věřil, ale ta nedůvěra ze strany učitelů byla hodně velká, s tím jsme vlastně zpočátku dost bojovali. Protože ta sociální pedagožka je tam od toho, aby jim ulehčovala tu jejich práci. Oni to pořád brali tak, že je někdo při jejich práci sleduje, že je někdo chce u toho hodnotit a asi měli pocit, že bude informovat mě o tom, co dělají dobře nebo co dělají špatně. Takže ten začátek byl hodně těžký, ale momentálně si myslím, že se bez té její práce nedokážou obejít. Vlastně vidí, že jim ulehčuje tu situaci, kterou by jinak museli řešit oni.

A jak jste řešili ty výchovné problémy, to rizikové chování, když ten sociální pedagog tam nebyl?

No, to měl na starosti výchovný poradce a preventista rizikového chování, protože rizikové chování je i záškoláctví, a teď tuhle tu oblast řeší v detailech právě ta sociální pedagožka. Jestli toto všechno dělá jeden člověk na té škole, tak to je katastrofa. Prostě čím větší škola, tím víc potřebujete někoho, kdo vám toto bude řešit. Vždycky jsme s tím museli nějak pobožovat no, když tady nebyla. Ty činnosti, na které se ona momentálně zaměřuje, v podstatě řešilo tehdy to školní poradenské pracoviště.

Dobře, děkuji. Ted' by mě zajímalo, vy už jste to trošku nat'ukli to financování toho sociálního pedagoga, ale dokázal byste mi shrnout z jakých těch zdrojů financujete toho sociálního pedagoga?

Je to vlastně ministerstvo školství už to začalo před několika lety, takové zjednodušené financování přes šablony. To znamená, vy na svůj počet žáků můžete mít nějaké peníze, ale teď musíte říct, jestli to chcete na inovativní vzdělávání nebo jestli to chcete na cizí jazyky. Já tu sociální pedagožku řeším vlastně přes šablony, což je výzva ministerstva

školství. To je výzva operačního programu Jan Amos Komenský, jmenuje se to šablony pro MŠ a ZŠ 1. Ted už jsou čtvrté ty šablony, ale oni to nazvali furt jako číslo 1. A vy se do této výzvy můžete jako škola přihlásit. Těch zdrojů, co jdou do školy je spousta a jedním z nich je, že se přihlásíte do této výzvy ministerstva školství. Ale pokud ta šablona skončí, protože ona je, myslím, do roku 2025, a neudělají novou, tak já budu nucen tu sociální pedagožku propustit, protože ji nebudu mít z čeho platit.

A jaký máte názor na to, že většina základních škol stále nevyužívá toho sociálního pedagoga? Vzkázal byste něco těmto školám?

Pokud ho nevyužívají vyloženě z důvodu limitu počtu zaměstnanců, kde si ho zkrátka nemohou dovolit. Věřím, že řada ředitelů a ředitelek by toho sociálního pedagoga i uvítala, ale prostě nedosahují na něj, není to prostě v jejich možnostech. Za mě je ta jeho pozice důležitá, ale to se opakuji, a i velice přínosná. Takže já bych ho všem doporučil, ale chápu, že řada ředitelů řeší, jak to vlastně celé ufinancovat. U těch, kteří si to mohou dovolit a nemají ho, tak bych to rozhodně doporučil. Myslím si, že tato pozice postupem času se stane nezbytnou. Nebo ti ředitelé se třeba tímto ani nechtějí zabývat, to je zase hrozně individuální. Já bych taky jako mohl odejít ve 14:00 domů a říct si že se to vše nějak udělá.

Chtěl byste na závěr k tomuto tématu ještě něco dodat?

Je hrozně hezké, že se tímto tématem zabýváte a že to chcete dělat, ale teď je otázka, najít tu školu, která by o to měla nějakým způsobem zájem, no.